

KINNITATUD
Keskkonnaameti
peadirektori 10.09.2019
käskkirjaga nr 1-2/19/9

Nõva-Osmussaare hoiuala kaitsekorralduskava 2019–2028

Keskkonnaamet 2019

SISUKORD

Sisukord	2
1. SISSEJUHATUS	6
1.1. Ala iseloomustus	6
1.2. Maakasutus ja maaomand	8
1.3. Huvirühmad	10
1.4. Kaitsekord	11
1.5. Uuritus	12
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud	12
1.5.2. Riiklik seire	13
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus	15
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID	16
2.1. Elustik	16
2.1.1. Imetajad	16
2.1.1.1. Hallhüljes (<i>Halichoerus grypus</i>)	17
2.1.2. Linnud	18
2.1.2.1. Merikotkas (<i>Philomachus pugnax</i>)	24
2.1.2.2. Vööt-põõsalind (<i>Sylvia nisoria</i>)	24
2.1.2.3. Punaselg-õgija (<i>Lanius collurio</i>)	25
2.1.2.4. Rändel peatuvad ja talvituvad linnud	26
2.1.3. Roomajad ja kahepaiksed	31
2.1.3.1. Kõre (<i>Bufo calamita</i>)	32
2.1.4. Kalad	33
2.1.4.1. Harilik võldas (<i>Cottus gobio</i>), jõesilm (<i>Lampetra fluviatilis</i>)	34
2.1.5. Soontaimed	35
2.1.5.1. Soohilakas (<i>Liparis loeselii</i>)	38
2.1.5.2. Püramiid-koerakäpp (<i>Anacamptis pyramidalis</i>)	39
2.2. Kooslused	40
2.2.1. Mereelupaigad	41
2.2.1.1. Veealused liivamadald (1110)	43

2.2.1.2. Liivased ja mudased pagurannad (1140).....	44
2.2.1.3. Laiad madalad lahed (1160)	44
2.2.1.4. Karid (1170).....	45
2.2.2. Maismaaelupaigad.....	46
2.2.2.1. Väikesaared ja laiud (1620)	47
2.2.2.2. Rannaniidud (1630*).....	48
2.2.2.3. Püsirohttaimestuga liivarannad (1640)	49
2.2.2.4. Kadastikud (5130)	49
2.2.2.5. Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*)	51
2.2.2.6. Lood (6280*)	51
2.2.2.7. Sinihelmikakooslused (6410).....	52
2.3. Looduse üksikobjektid	53
3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS	55
3.1. Külastustaristu	55
3.2. Nõva-Osmussaare hoiuala tutvustamine.....	56
3.3. Infotahvlid.....	56
3.4. Trükised ja muu teabematerjal.....	57
3.5. Nõva-Osmussaare hoiuala piiri tähistus	57
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE	59
4.1 Tegevuste kirjeldus	59
4.1.1. Inventuurid, seired, uuringud	59
4.1.1.1. Riiklik seire	59
4.1.1.2. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide inventuur	60
4.1.1.3. Haudelinnustiku loendused	60
4.1.1.4. Arktiliste veelindude rändeloendus Põõsaspea neemel ja Haversvi rannikul.....	60
4.1.2. Hooldus, taastamine, ohjamine	61
4.1.2.1. Poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine	61
4.1.2.2. püramiid-koerakäpa elupaiga taastamine ja hooldamine	68
4.1.2.3. Järvekivi ümbruse hooldamine	68

4.1.3. Taristu, tehnika, loomad	68
4.1.3.1. Hoiuala piiri tähistamine	68
4.1.4. Kavad, eeskirjad	69
4.1.4.1. Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine ja uuendamine	69
4.1.4.2. Läänemaa hoiualade määruse muutmine.....	69
4.1.5. Hoiuala tutvustamine ja keskkonnaharidus.....	69
4.1.5.1. Nõva-Osmussaare hoiuala loodust tutvustav voldik.....	69
4.1.5.2. Nõva-Osmussaare hoiuala ja väärtusi tutvustav infotahvel.....	70
4.2. Eelarve	71
5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE.....	74
5.1. 2010.–2014. perioodi kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine	74
5.2. 2019.–2028. perioodi kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine	75
LISAD	79
Lisa 1. Väljavõte hoiualade määrusest.....	79
Lisa 2. Väljavõte NATURA korraldusest	80
Lisa 3. Väljavõte looduskaitseadusest.....	81
Lisa 4. Väärtuste koondtabel	84
Lisa 5. Lindude arvukus Nõva-Osmussaare linnualal ja Nõva-Osmussaare hoiualal.....	88
Lisa 6. Nõva-Osmussaare loodusala kaitse-eesmärgiks olevate loodusdirektiivi elupaigatüüpide kaitse-eesmärk (ha) kaitstavatel aladel	92
Lisa 7. Ettepanekud Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärkide ja kaitsekorra muutmiseks.....	94
Lisa 8. Ulatuslike loodusõnnetuste likvideerimine ja metsakahjustuste leviku tõkestamine piiranguvööndis ja hoiualal	95

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 25 on kaitsekorralduskava kaitstavate loodusobjektide alapõhise kaitse korraldamise aluseks. Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitstava loodusobjekti valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Nõva-Osmussaare hoiuala kaitsekorralduskava (edaspidi ka *KKK*) eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast (edaspidi *ala*) – selle kaitsekorrast, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke, määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitstava ala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kaitsekorralduskava koostamisel toimus avalikkuse kaasamiskoosolek 7. märtsil 2019 Keskkonnaameti Haapsalu kontoris.

Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Elle Puurmann (tel: 472 9430/517 4811, e-post: elle.puurmann@keskkonnaamet.ee). Töörühmades osalesid ja sisendi andsid Keskkonnaameti spetsialistid Rita Miller ja Ilona Lepik (liigikaitse ja kaitsekorraldus), Märt Kesküla (vee-elustik), Kaie Kattai ja Priit Kukk (poollooduslike koosluste hooldus), Anne Sula (looduskasutus) ja Kalle Kõllamaa (külastuskorraldus ja loodusharidus), RMK-st Marju Pajumets (külastuskorraldus ja loodusharidus) ja Tanel Ehrpais (tähistus) ning Lääne-Nigula valla spetsialist Marika Meister (kooskõla valla planeeringutega).

Eelmise perioodi 2010–2014 kaitsekorralduskava koostas 2009. aastal Läänemaa Linnuklubi 2007–2009. aastal läbiviidud rahvusvahelise looduskaitseprojekti (AEWA) „Wings Over Wetlands” („Tiivad vete kohal”) raames. Tookordse kavaga ei seatud kaitseväärtustele konkreetseid mõõdetavaid kaitse-eesmärke. Perioodi kaitsekorra tulemuslikkust hinnatakse konkreetsete kaitseväärtuste kirjelduse juures ja kokkuvõtvalt alapt-s 1.6.

1. SISSEJUHATUS

Kaitsekorralduskavas kasutatakse järgmiseid lühendeid:

KKK – kaitsekorralduskava,

HA – hoiuala,

LKA – looduskaitseala,

MKA – maastikukaitseala,

LoA – loodusala,

LiA – linnuala,

LoD – loodusdirektiiv (Euroopa nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta),

LiD – linnudirektiiv (nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta).

1.1. ALA ISELOOMUSTUS

Nõva-Osmussaare hoiuala on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 16. juuni 2005. a. määrusega nr 144 „Hoiualade kaitse alla võtmine Harju maakonnas” (187,6 ha) ja Vabariigi Valitsuse 28. veebruari 2006. a. määrusega nr 59 „Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne maakonnas” (22 081,6 ha).

Nõva-Osmussaare hoiuala paikneb Loode-Eestis ja hõlmab ulatusliku mereala Harjumaal Lääne-Harju vallaga ning Läänemaal Lääne-Nigula vallaga piirneval merealal Noarootsi poolsaare Telise neemest Osmussaareni, ümber Osmussaare ja ida suunas Keibu külani Ristinina neemest lõunas. Hoiuala maismaaosa moodustavad väikesed rannikulõigud Telise neemelt piki Hara lahe rannikut kuni Riguldi jõe suudmeni (nn Haversvi piirkonnani) Lääne-Nigula valla Riguldi küla / Rickuli, Hara küla / Harga, Kudani küla / Gutanäsi, Telise küla / Tällnäsi maadel. (Joonis 1)

Hoiuala pindala on kokku 22 269,2 ha, millest veosa moodustab 21 925,1 ha (98%) (2018. a Eesti põhikaardi järgi).

Nõva-Osmussaare hoiuala loodusväärtusi inventeerinud teadlased (Martin 2008) on hinnanud selle üheks kõige mitmekesisema ning paremini säilinud elustikuga merealaks Läänemere idaosas. Hoiuala asub arktiliste veelindude Ida-Euroopa rändeteel ning Põõsaspea neeme ja Osmussaare vahelt rändab hinnanguliselt läbi vähemalt 20% piki Läänemerd rändavatest veelindudest (Ellermaa, Pettay 2005). Põõsaspea neem on üks parimaid vaatluskohti arktiliste veelindude rände jälgimiseks Läänemere põhjaosas. Hoiuala rannikuvees talvitub arvukalt aule (hinnanguliselt kuni 50 000 isendit; Kuresoo, Luigujõe 2008). Kõige haruldasem talvituja on üle-maailmselt ohustatud kirjuhakk.

Joonis 1. Nõva-Osmussaare hoiuala.

Nõva-Osmussaare hoiuala jääb Nõva-Osmussaare linnu- ja loodusalale. Hoiuala on osa Haapsalu-Noarootsi rahvusvahelise tähtsusega märgalast ehk Ramsari alast (moodustatud 2011), mis hõlmab ka Silma looduskaitseala ja Osmussaare maastikukaitseala.

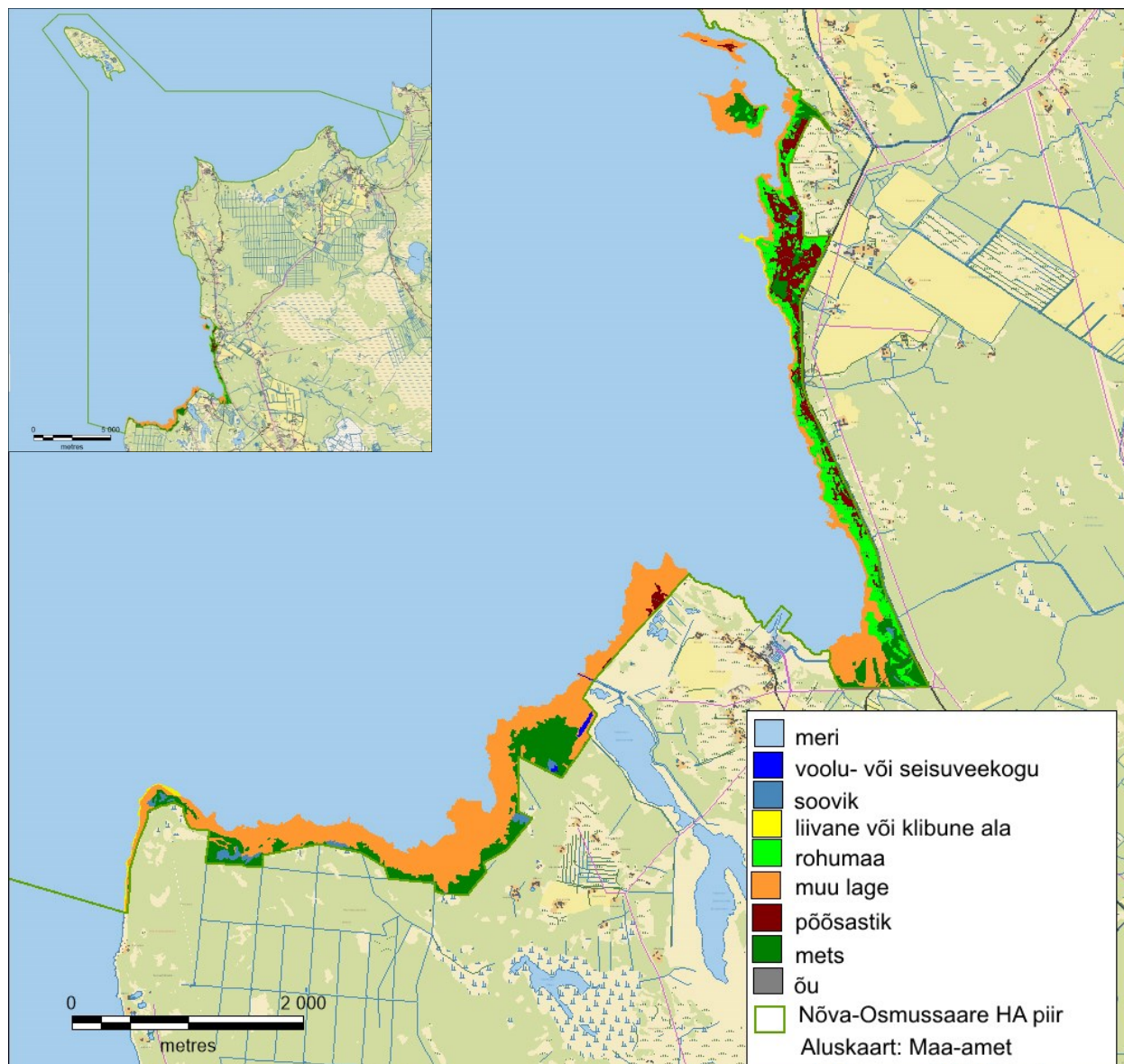
Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide ja II lisas nimetatud liikide ning linnudirektiivi I lisas nimetatud liikide ning I lisas nimetatud rändlinnuliikide elupaikade kaitse. (Lisa 1)

1.2. MAAKASUTUS JA MAAOMAND

Valdav osa hoiualast on mereala – 98% (kokku 21 925 ha; sh Läänemaa osa 21738 ha, Harjumaa osa 187 ha). Maismaast on suurem osa lage ala – 1% hoiualast (234 ha), millest valdav on muu lage, vähem on rohumaid ja väikeses osas liivast ja klibust ala. Puittaimestikku on hoiualal alla 1% (102 ha; mets, põõsastik), kusjuures põõsastikust on valdav kadastik. Märgalaid on alal 6 ha (soovik). Seisuveekogusid on alal u 1 ha (tiik, muu), vooluveekogusid 0,2 ha; väikesel pindalal on õueala. (Tabel 1, joonis 3)

Tabel 1. Kõlvikuline jaotus Nõva-Osmussaare hoiualal (allikas: Eesti põhikaardi vektorkaart 2018)

Kõlvik	Pindala (ha)
meri	21 925
rohumaa	49
muu lage	181
liivane ala	2
klibune ala	2
põõsastik	32
mets	70
soovik	6
seisuveekogu	1
vooluveekogu	0,2
õu	0,04

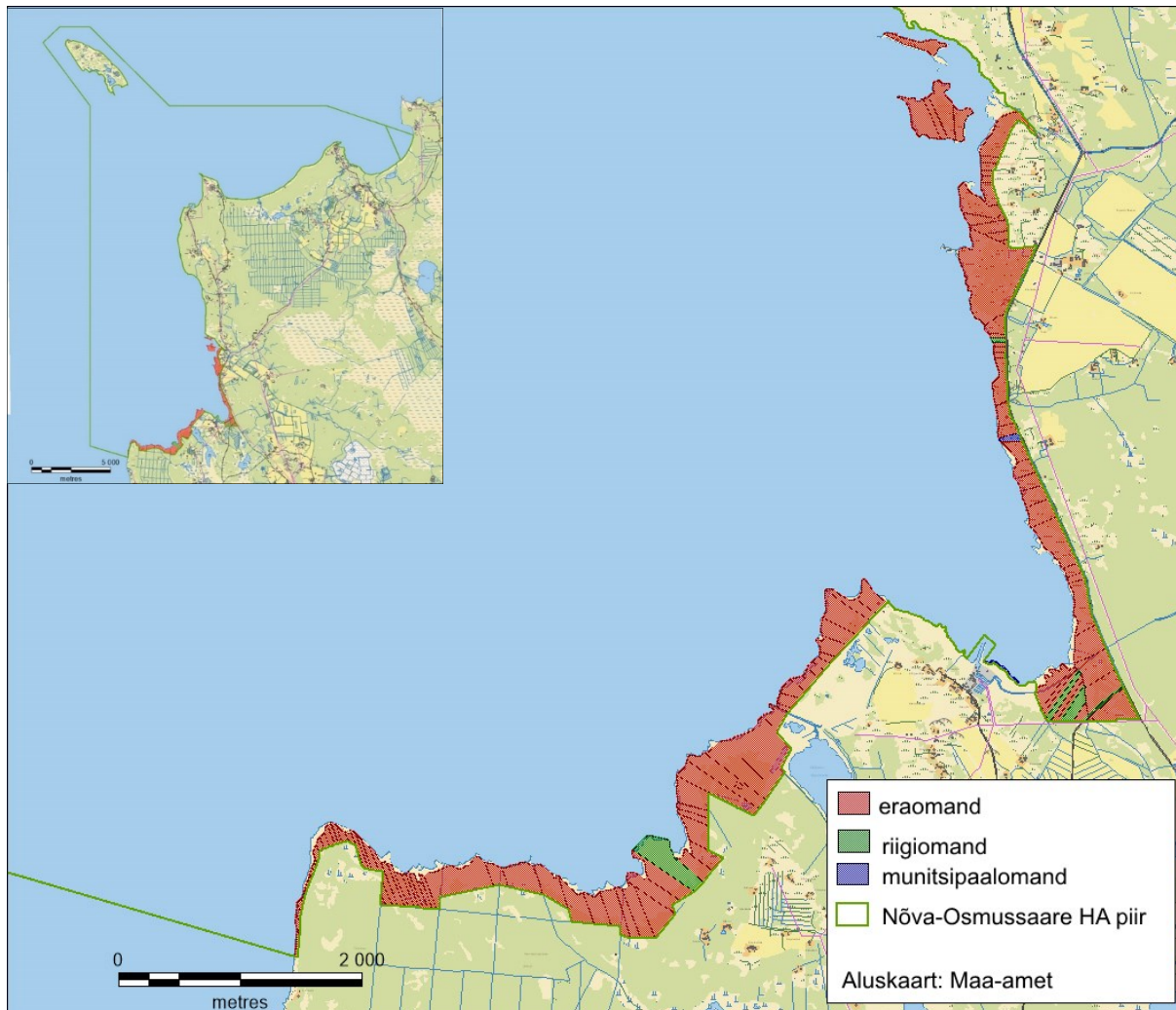

Joonis 2. Kõlvikuline jaotus Nõva-Osmussaare hoiualal.

Valdav osa ehk 95% (305 ha) hoiuala maismaaosa pindalast on eraomand (Tabel 2, joonis 3). Hoiualast ligi 5% (15 ha) on riigi omandis olev maa ning valdavas osas Riigimetsa Majandamise Keskuse (edaspidi *RMK*) hallata. Munitsipaalomandisse jäävad kinnistud moodustavad hoiuala pindalast alla 1% (1,5 ha).

Tabel 2. Maaomand Nõva-Osmussaare hoiualal (katastriandmed 2018. a juuli)

Maaomand	Pindala (ha)
Eraomand	305
Riigiomand	15
Munitsipaalomand	1,5

Joonis 3. Maaomand Nõva-Osmussaare hoiualal.

1.3. HUVIRÜHMAD

Hoiuala kaitse-eesmärkide saavutamiseks on oluline teha koostööd alaga seotud huvirühmadega.

- **Keskkonnaamet (KeA)** – hoiuala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada ala eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund.
- **Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK)** – praktiliste looduskaitsetööde teostamine riigimaadel ja ala külastuse korraldamine hoiuala väärtuste soodsa seisundi säilitamiseks ning tutvustamiseks.
- **Kohalikud elanikud** – ala puhkemajanduslik kasutamine, poollooduslike koosluste hooldamine. On huvitatud maaomandi heaperemehelikust kasutamisest, elukeskkonna paranemisest ja kohaliku elu arendamisest.
- **Talunikud** – ala poollooduslike koosluste taastajad ja hooldajad.
- **Kalurid ja Läänemaa Rannakalanduse Selts** – traditsioonilise rannakalanduse elavdamine ning sellega seotud alternatiivsete tegevuste arendamine (nt mereturism, lautrikohtade korrastamine). Seisevpüüniste ja suure avaga (üle 1 m) ääremõrdade

traditsioonilised püügile asetamise kohad asuvad Hara lahes, Spithami küla all, Nõva lahes ja Keibu lahe lääneosas. Populaarne lestapüügipiirkond on Nõva ja Keibu lahes. Dirhami sadamat kasutab hooajal 10–15 kutselist kalurit ning traalpüüdjat, Nõva sadamat kasutab hooajal kuni 5 ja Hara sadamat kuni 10 kutselist kalurit.

- **Lääne-Nigula Vallavalitsus, Lääne-Harju Vallavalitsus** – puhkemajanduse arendamine piirkonnas. Kohaliku omavalitsuse huvi on piirkonnas elamiseks ja selle külastuseks vajaliku infrastruktuuri ning kommunikatsioonide parandamine ja ettevõtluse edendamine.
- **Teadlased** – eelkõige pakub hoiuala huvi ornitoloogidele, merebioloogidele, geoloogidele ja allveearheoloogidele.
- **Puhkajad** – ala puhkemajanduslik kasutamine. Huvi on tähistatud ja korras infrastruktuur ning teave vaatamisväärsuste kohta. Turistid külastavad piirkonda põhiliselt juunist septembrini. Põhiline osa puhkajatest koondub suvekuudel Nõva ja Keibu lahe äärde, kus asub RMK Nõva puhkeala, ning Roosta randa. Nõva ja Keibu lahte kasutatakse suveperioodil suplemiseks ning Nõva lahte ka surfamiseks. Põõsaspea neeme ja Spithami küla ümbruse rannikumerd kasutatakse suvekuudel aktiivselt veemootorsõidukitega liiklemiseks (jetid, mootorpaadid).
- **Turismiettevõtjad** – huvitatud mereturismi (purjetamine, surf) võimaluste mitmekesistamisest, huvi on korras infrastruktuur ja vaatamisväärsuste tähistamine.
- **Sadamate ja lautrikohtade omanikud** – huvitatud puhkemajanduse, mereturismi ja rannakalanduse tasakaalustatud arendamisest. Vööla kanalis, Riguldi jõe suudme lähistel ning Nõva ja Keibu lahe ääres (Spithami, Peraküla, Rannaküla ja Keibu külas) asuvad lautrikohad, mida kasutavad rannakalurid. Huviks on ligipääsud lautrikohtadele, lautrikohtade korrashoid. Sadamadena on kasutuses Hara, Dirhami, Nõva ning Osmussaare sadam. Veetranspordi ja -turismi seisukohalt leiab aktiivsemalt kasutamist Dirhami sadam, mida kasutatakse ühenduse pidamiseks Osmussaarega, kala- ja jahisadamana ning vähesel määral kaubavedudeks.
- **Riguldi jahi- ja kalameeste selts, Noarootsi jahimeeste selts** – jaht ja jahikorraldus. Hoiuala asub Riguldi ja Noarootsi jahipiirkonnas. Hara laht ja Riguldi jõe suue on sügisese veelinnujahi piirkond. Peamiseks koostöö teemaks jahiseltsidega on ulukite (rebase ja kähriku) arvukuse reguleerimine.
- **Kaitseministeerium** – huvitatud õppuste ja laskeharjutuste läbiviimisest merealal Nõva rannikuvete piirkonnas.
- **Keskkonnainspeksioon (KKI)** – järelevalve kaitstaval alal.
- **Veeteede Amet** – meresõidu ohutuse tagamine ja veeteede nõuetekohane tähistamine.
- **Politsei- ja piirivalveamet** – ülesandeks on merepiiri valvamine, merereostuse seire ja päästetööde korraldamine.
- **Päästeamet** – ülesandeks on tagada randa jõudnud õlireostuse likvideerimine.

1.4. KAITSEKORD

Nõva-Osmussaare hoiualal kaitstakse loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpe ja II lisa liike ning linnudirektiivi I lisa liike ja I lisas nimetatata rändlinnuliike (lisa 1).

Hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, kui see ei ole tagatud muu seadusega sätestatud viisil. Hoiuala kaitsekord on sätestatud looduskaitseaduses (lisa 3).

Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati, ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Loodusliku elupaiga seisund loetakse soodsaks, kui selle looduslik levila ja alad, mida elupaik oma levila piires hõlmab, on muutumatu suurusega või laienemas ja selle pikaajaliseks püsimiseks vajalik eriomane struktuur ja funktsioonid toimivad ning tõenäoliselt toimivad ka prognoosimisulatusse jäävas tulevikus ja elupaigale tüüpiliste liikide seisund on soodus. Liigi seisund loetakse soodsaks, kui selle asurkonna arvukus näitab, et liik säilib kaugemas tulevikus oma looduslike elupaikade või kasvukohtade elujõulise koostisosana, kui liigi looduslik levila ei kahane ning liigi asurkondade pikaajaliseks säilimiseks on praegu ja tõenäoliselt ka edaspidi olemas piisavalt suur elupaik.

Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse üldjuhul keskkonnamõju hindamise käigus või hoiuala teatise menetlemisel.

Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist. Kui kavandatav uuendusraie ei kahjusta hoiuala kaitse-eesmärkide säilimist ning nende struktuuride ja funktsioonide toimimist, on hoiualal lubatud lageraie langi suurus kuni kaks hektarit ja laius kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit.

Hoiualal olevad teed ja rajad on päikesetõusust päikeseloojanguni avalikuks kasutamiseks ning nende olemasolu korral peab kinnisasja valdaja tagama nimetatud ajal inimeste juurdepääsu kaitstavale loodusobjektile. Hoiuala kaitsekorruga liikumist hoiualal ei reguleerita.

1.5. UURITUS

1.5.1. LÄBIVIIDUD INVENTUURID JA UURINGUD

2005–2007. aastal kaardistas TÜ Eesti Mereinstituut Loode-Eesti **rannikumeres** loodusdirektiivi I lisa **elupaigatüübid** ning on teostanud põhjakoosluste seisundi seiret (Martin 2008, AEWA projekt „Tiivad vete kohal”; Life projekt „Merekaitsealad Läänemere idaosas”).

Rannikuelupaigatüübid on kaardistatud 2016. aastal Tallinna Ülikooli (projektijuht Reimo Ravis) koordineeritud projekti käigus (EMP rahastatud projekt „Ranniku (maismaaliste) elupaikade (Loodusdirektiivi I lisa: 1210, 1220, 1230, 1310, 1620, 1640, 2120, 2130, 2140, 2190 ja 2320) soodsa seisundi kriteeriumite ja seiremetoodika väljatöötamine”; edaspidi *Rannikuelupaikade projekt*).

Poollooduslikud koosluste inventuuri on hoiualal teinud 2002. aastal Anneli Tamm ja Bert Holm, 2008. aastal Bert Holm ja Meeli Mesipuu, 2012. aastal Meeli Mesipuu ja Thea Kull (PKÜ), 2016. aastal Marje Talvis ja Pille Mänd (Metsaruum OÜ), 2017. aastal Oliver Parrest (Consultare

OÜ). Poollooduslike koosluste andmeid on muudetud ja täiendatud poollooduslike koosluste taastamise kavandamise, hoolduse kooskõlastuste ja kontrolli käigus (Kaie Kattai, Keskkonnaamet).

Nõva-Osmussaare hoiuala **linnustiku** pesitsus- ja rändeandmed pärinevad:

- *Viron lintuseura (Estonian Birding Society)* vabatahtlike abiga korraldatud kogu sügise kestev rändeloendus Põõsaspea neemel 2004;
- linnustiku inventuur merealal 2007–2008 (Kuresoo, Luigujõe 2008; projekt „Tiivad vete kohal”);
- EOÜ korraldatud rändeloendus Põõsaspea neemel 2009 (Ellermaa, Pettay, Könönen 2010);
- maismaaosa haudelinnustiku inventuur 2009 (Läänemaa linnuklubi; Nõva-Osmussaare hoiuala maismaaosa rannikuelupaikade ühekordne kaardistamine 2009. aastal; välitööd 13.06.2009 Pehklak, Tarvo Valker ja Renno Nellis; kaitsealuste liikide asukohad EELIS-es);
- Nõva-Osmussaare linnualal valitud linnuliikide inventuur 2012 (Läänemaa Linnuklubi EOÜ tellimusel; Nõva-Osmussaare linnuala valitud linnuliikide inventuur 2012. aastal ning linnuala haudelinnustiku arvukushinnangud; koost.: Renno Nellis). Inventeeritud liigid olid kakud, nõmmelõoke, öösorr;
- rändeloendus Põõsaspea neemel 2014 (Ellermaa 2015);
- Eesti rannikumerd hõlmav avamerel peatuvate veelindude lennuloendus jaanuaris/veebruaris 2016. Metoodikana on kasutatud 3 km vahekaugusega transektoendust; Nõva-Osmussaare HA jääb alale nr 7 (Paldiski, loendajad 29.02.2016 T. Valker, T. Kaasiku) (Luigujõe, Auninš 2016);
- linnuvaatlejate Hara-Riguldi (Haversvi) rannikul peatuvate kurvitsaliste ja partide loendusandmed (eElurikkus.ee). Vajalik on andmed kanda EELIS-esse.

Hoiuala **kalastiku** kohta on andmed 2008. aastast TÜ Eesti Mereinstituudi ihtüoloogidelt (Vetemaa 2008, projekt „Tiivad vete kohal”).

Kaudselt annavad kalastiku kohta infot ka Eesti Loodushoiu Keskuse tehtud uuringud „Ojasilmu ja jõesilmu leviku täpsustamine 2016–2017” (Pisitigude ja sõõrsuude leviku täpsustamine 2016–2017. Osa 2: Ojasilmu ja jõesilmu leviku täpsustamine 2016–2017. Projekti lõpparuanne. Tartu 2018) ning „Hingu, võldase ja vingerja leviku täpsustamine 2017–2018”. Jõesilmu ja võldase levikuga meres nimetatud uuringute raames ei tegeletud.

2017. aastal inventeerisid hoiuala maismaaosa **kaitstavaid taimeliike** Pärändkoosluste Kaitse Ühingu eksperdid Mari ja Jaak-Albert Metsoja. II kaitsekategooria taimeliigi **püramiidkoerakäpa** üle-Eestilise, sh ka Hara ja Riguldi kasvualalel, inventuuri tegi 2007. aastal Eesti Orhideekaitse Klubi (ekspet Rainar Kurbel).

1.5.2. RIIKLIK SEIRE

Arvestades hoiuala asendit lindude Ida-Atlandi rändeteel, on esmase tähtsusega jälgida veelindude arvukuse ja merekeskkonna üldise seisundi muutusi. Hoiualal viiakse läbi järgmisi eluslooduse mitmekesisuse riikliku seire allprogramme:

- **haned, luiged, sookurg** – Riguldi seireala rannikul; kolmeaastane tsükkel;
- **haudelinnustiku punktloendused** – Aulepa seireala, 2 mõõtekohta;
- **röövlinnud** – seire toimub Aulepa 2 alal;
- **randa uhutud linnud (RULL)** – Loode-Eesti (6 mõõtekohta). Randa uhutud veelindude loendus on läbiviidavast seirest kõige pikaajalisem. Seoses aktiivse naftasaaduste transpordiga avameres on oluline iga-aastane seire läbiviimine, tulemuste regulaarne kokkuvõtmine ja avaldamine;
- **kesktalvine veelinnuloendus** – rannikumeri, iga-aastane;
- **saarmas ja kobras** – 2 seireala. Seiret tehakse Riguldi jõel (seirepunkt maanteeväljal juures);
- **ohustatud soontaimede ja samblaliigid** – karvase lippherne seire (Hara SJA9058000); seireaasta määratakse juhuvalimi teel. Keskkonnaregistris on ka rohaka õõskeele seirejaam (SJA0385000), kuid viimane selle liigi vaatlus piirkonnast on teada aastast 1997;
- **ohustatud taimekoosluste (Natura 2000 kooslused) seire** – Hara ja Riguldi seireala. Seiratavad elupaigatüübid on rannaniidud (1630*) ja kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*). Seireaasta määratakse juhuvalimi teel.

Merestrategia Raamdirektiivi (MSRD) artikli11 kohaselt peavad liikmesriigid kehtestama ja rakendama koordineeritud seireprogrammid **mere keskkonnaseisundi hindamiseks**. Eestis koostati vastav **mereseire programm** Keskkonnaministeeriumi tellimisel aastal 2014 (http://www.envir.ee/sites/default/files/mereseire_programm_10092014.pdf).

Mereseire programmi osaks on arktiliste veelindude rändeloendused (arvukus, sooline koosseis, pesitsusedukus, õlireostuse märkide esinemine lindude sulestikus) Põõsaspea neemel. Loendus on 5-aastase sammuga ja seda teeb eraldi projektide raames Eesti Ornitoloogia Ühing.

Mereseire (6 seireala: Nõva, Osmussaar, Dirhami) osaks on merepõhja kooslused. Seirejaamade asukohad on valinud Eesti Maaülikooli ning Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi teadlased, arvestades põhjakoosluste iseloomu ning veelindude tähtsamate toitumisalade paiknemist, sest lisaks merelinnustiku inventuurile on vajalik omada ülevaadet põhjakoosluste seisundist merelindude peamistel toitumisaladel. Kasutatava meetodika töötas TÜ Eesti Mereinstituut välja 2008. aasta suvel (Orav-Kotta 2008), 2009. aastal tehti pilootuuring. Meetodika kohaselt tuleb põhjakoosluste seisundi seiret teha 5-aastase intervalliga; vajalik on välitööperioodil koguda andmeid 5–7 seirejaamast.

Hoiuala mereala keskkonnaseisundi kohta annab teavet **ohlike ainete seire rannikumeres** (seireala: Osmussaar).

1.5.3. INVENTUURIDE JA UURINGUTE VAJADUS

Vajalikud on ajakohased täpsemad andmed Nõva-Osmussaare hoiuala **haudelinnustiku**, eelkõige ala kaitse-eesmärgiks olevate vööt-põõsalinnu ja punaselg-õgija kohta (linnualal loendused üldjuhul 12-aastase intervalliga, eelmine 2009. a). Eelmise perioodi (2010–2014) KKK nägi ette kaitstavate haudelinnuliikide inventuuri valitud elupaikades; 2012. aasta inventuur käsitles vaid valitud liike looduslal ja hoiuala kaitse-eesmärgiks olevaid liike ei vaadeldud.

Vajalik on jätkata **arktiliste veelindude rändeloendusega Põõsaspea neemel**. Rändeloendusi on varem tehtud viieaastase intervalliga (viimati 2014. a; tegevus kavandatud ka eelmise perioodi KKK-s). Põõsaspea neemel on tegemist linnurände pudelikaelaga, kust rändavad läbi ka väheneva arvukusega aul ja tõmmuvaeras; head vaatlustingimused võimaldavad määrata paljude liikide vanust ja sugu, seega annavad ülevaate nende liikide populatsiooni struktuurist ja pesitsusedukusest konkreetsel aastal ning arvukuse trendidest. Loendus on vajalik lähtudes Eesti riigi kohustustest rahvusvaheliste lepete osas (AEWA, Bonni konventsioon).

Andmed Haversvi rannas peatuvate kurvitaliste kohta põhinevad linnuvaatlejate juhuvaatlustel. Need andmed on vaja koondada ja analüüsida. Et tagada andmete laekumine, on vajalikud ühtsel meetodikal põhinevad **kurvitsaliste rändeloendused Haversvi rannas**.

Vaadeldud kaitsealuste linnuliikide rändeaegsed peatumis- ja toitumisalad on vajalik vormistada keskkonnaregistrisse kandmiseks sobivate andmetena.

Eelmise perioodil (2010–2014) oli kavandatud linnustiku kesktalvine lennuloendus, linnustiku hilissügisene ja varakevadine lennuloendus. **Kesktalvine lennuloendus** viidi läbi 2016 ja kaitse tulemuslikkuse hindamiseks on vaja kordusloendus kaitsekorraldusperioodil või aastal 2028 (12-aastane intervall).

Eelmise perioodi (2010–2014) KKK nägi tegevusena ette **tiigikonna hoiualal oleva asurkonna geneetilist uuringut**. Asurkond on kogu ülejäänud Eesti tiigikonna asurkonnast täielikult isoleeritud ja väga lokaalne. Tegemist võib olla unikaalse asurkonnaga, mida tuleb edaspidi paremini kaitsta. Uuringut seni tehtud ei ole, kuid see on siiani aktuaalne. Esmalt on vajalik kahepaiksete inventuur laiemalt, et täpsemad sigimiskohad (valdavalt Hara piirkond), liigi arvukus ja sigimisedukus välja selgitada ja hinnata isoleeritud asurkonna elujõulisust.

Puudulikud on andmed järgmisete **mereelupaigatüüpide** kohta:

- elupaigatüüpide veealused liivamadalad (1110) ning liivased ja mudased pagurannad (1140) kohta puuduvad hinnangud;
- elupaigatüüp laiad madalal lahed (1160) vajab piiritlemist ja hinnanguid.

Vajalik on **poollooduslike koosluste** inventuur Hara rannikul alal, mis võiks olla ühtlasi potentsiaalseks kasvualaks püramiid-koerakäpale ning mille taastamine ja hooldus seoks praegused liigi kasvualad suuremaks tervikuks.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. ELUSTIK

2.1.1. IMETAJAD

Nõva-Osmussaare hoiualal on kaitse-eesmärgiks loodusdirektiivi II lisa imetajaliik hallhüljes (*Helichoerus grypus*).

Saarmas (*Lutra lutra*), keda samuti hoiualal võib kohata, on loodusala eesmärk. Saarmas on IUCN-i ohustatud liikide punase nimestiku andmetel rahvusvahelisel tasandil ohulähedane ja langeva arvukusega liik. Kuigi saarmas on levinud suuremas osas Lääne-Euroopast, on tema arvukus paljudes riikides tugevasti kahanenud. Taandumise peamine põhjus nii ajalooliselt kui ka praegu on inimtegevus. Saarmajaht on praegu keelatud, kuid õige palju satub neid kopraraudadesse. Oluliselt piirab arvukust ka elupaikade halvenemine ja keskkonnamürgid, mis saarma kui toitumisahela ühe lõpulüli arvukust vähendavad. (eElurikkus)

Saarmas on Eestis laialt levinud ning suhteliselt arvukas liik. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel on saarmas ohuväline liik. Saarmas on Eesti alade põlisasukas. 20. sajandil läbis saarma arvukus mitmeid tõuse ja langusi, maksimumiks oli 1960.–1965. aastatel loendatud ligi 2000 isendit, mis aga 1975.–1982 aastateks vaid 300–350 isendini langes. Pärast seda on arvukus jälle tasapisi taastuma hakanud, 2005. aasta seisuga oli Eestis üle 1700 saarma. (eElurikkus)

Saarma elupaigaks on jõed, järved ja rannikualad, aga ka ojad ja suuremad kraavid. Saarmas eelistab metsikuid alasid, kuid ei pelga ka inimasustuse lähedust. Mingil veekogul elav saarmas annab tunnistust selle piirkonna üsna heast ökoloogilisest seisundist, looma kadumine aga elukeskkonna halvenemisest. (eElurikkus)

Nõva-Osmussaare hoiualal tegutseb saarmas peamiselt mererannikul, liigile elupaigaks sobivaid jõgesid on väga väikeses ulatuses. Keskkonnaregistrisse hoiualale jäävaid saarma leiukohti kantud ei ole. Natura standardandmebaasi andmevormis oleva teabe kohaselt levib saarmas looduslal tavalise liigina ja asurkonna hinnang on C (loodusalal elutseb kuni 2% Eesti saarma populatsioonist). Kuna liigi peamised elupaigad looduslal jäävad Nõva maastikukaitsealale ja hoiuala ei ole liigile elupaigana oluline, ei ole põhjendatud liigi hoiuala eesmärgiks seadmine.

Alal esinevad kaitstavad imetaja-, kahepaikse- ja kalaliigid ning nende kaitsestaatus on toodud tabelis 3.

Tabel 3. Kaitstavad imetaja-, kahepaikse- ja kalaliigid Nõva-Osmussaare hoiualal. Tumedas trükis on hoiula kaitse-eesmärgiks olev liik; hallil taustal on Nõva-Osmussaare loodusala kaitse-eesmärgiks olev liik

Liik	Kaitsekategooria	Loodusdirektiivi lisa liik	Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kategooria
saarmas (<i>Lutra lutra</i>)	III	II, IV	ohuväline (LC)
hallhüljes (<i>Halichoerus grypus</i>)	III	II, IV	ohuväline (LC)
kõre (<i>Bufo calamita</i>)	I	IV	ohustatud
harilik võldas (<i>Cottus gobio</i>),	III	II	ohuväline
jõesilm (<i>Lampetra fluviatilis</i>)		II, V	ohuväline
merisiig (<i>Coregonus</i> spp)		V	andmed puuduvad (DD)
lõhe (<i>Salmo salar</i> ; magevees)		II, V	äärmiselt ohustatud (CR)

2.1.1.1. HALLHÜLJES (*HALICHOERUS GRYPUS*)

III kat; LoD II ja IV; KE – jah, LoA – ei

Hallhülge levila hõlmab Atlandi ookeani põhjaosa mõlemat kallast; enamikus neis paigus on liik arvukas, üksnes Läänemere piirkonnas on teda vähe. Vajadus viia 2010. aastal hallhüljes II kaitsekategooriast III-sse tulenes sellest, et hallhülge arvukus on viimastel aastatel kasvanud üle kahe korra – 1500-lt 3700 kuni 4000-ni. (eElurikkus).

Hallhüljes on valdavalt avamerelise eluviisiga hülge liik, kelle peamised lesilad asuvad inimeste poolt asustatud randadest kaugel, Eestis enamasti Lääne-Eestis. Ranna lähedal näeb teda põhiliselt kevaditi ja sügiseti.

Hallhüljes on Läänemere suurim imetaja, keda ohustab eelkõige mere reostumine (toiduahela lõppülina kuhjuvad temasse praktiliselt kõik elukeskkonna mürgid) ja ka kalurite mõrdadesse takerdumine. Küttimine hallhülge populatsiooni eriti ei mõjuta.

Nõva-Osmussaare hoiuala mereala on hallhüljeste toitumis- ja rändeala. Keskkonnaregistris andmed puuduvad; liigi tegevuskava ei näita hoiuala liigile olulise alana. Lähim oluline lesila on Krassi saar (Gräsgrund) hoiualast u 10 km ida suunas.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Hallhüljeste asurkond hoiualal on stabiilne, seisund soodne.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Hallhüljeste asurkond hoiualal on stabiilne, seisund soodne.

Andmed ei ole piisavad täpsema eesmärgi seadmiseks.

- Mõjutegurid ja meetmed
- Läänemere reostumine

Meede: mereseire. Kaitsekorralduskavaga liigi kaitseks eraldi tegevusi ette ei nähta.

2.1.2. LINNUD

Nõva-Osmussaare hoiuala rannikuala kasutavad paljud linnud pesitsemiseks. Veelgi suuremal arvul aga koondub siia linde väljaspool pesitsusperioodi.

Suhteliselt kitsas Soome laht jääb edela-kirdesuunalisele Ida-Atlandi rändeteele, mida kasutab suur osa Loode- Euroopa ja Põhja-Venemaa tundra- ja taigavööndi veelindudest. Nende sügisränne kulgeb suuresti mööda Eesti põhjarannikut, kusjuures lindude koondumine muutub järjest intensiivsemaks Soome lahe lääneosas. Rände koondumiskohaks on paljudele liikidele Osmussaare ja Põdsaspea vahele jääv 7 km laiune väin. Ülejäänud Läänemerele suunduvad arktilised linnud rändavad hajusamalt üle Mandri-Soome, Soome lahe ja Baltimaade.

Juba pesitsemise ajal (juunis-juulis) tekivad kohalikel pesitsejatel **sulgimiskogumid** (harilik hahk, sõtkas, kormoran jt). Sulgimiskogumid võivad paikneda pesitsusaladest eraldi, sel juhul täheldatakse ka nn sulgimisirännet. Merelindude sulgimiskogumid paiknevad nii avameremadalatel (mustvaeras, hahk) või ka rannikumeres ja merelahtedes (sõtkad, ujupardid, kümnokk-luik, hallhani jt). Juba kesksuvel algab nn lindude sügisränne arktilistelt pesitsusaladelt, mis sõltuvalt liigist vältab oktoobri lõpuni. Terve rida liike rändab siit peatumata läbi (läbiränne), paljud aga moodustavad **rändekogumeid**. Eesti rannikul ja avameres tekkivad sügisrände kogumid on sõltuvalt liikidest kas ajutised, s.t linnud rändavad pärast nuumamist edasi talvitusaaladele või püsivad – s.t jäävad meie vetesse talvituma, moodustades **talvituskogumeid**. Seoses soojade talvedega on Läänemere põhjaosa tähtsus talvitavatele merelindudele järk-järgult kasvanud. 2016. aasta lennuloenduse tulemusena on piirkond oluline koondumisala aulile, rannikulähedased alad sõtkale ja kauridele. Märkimisväärne merelindude koondumine meie vetesse toimub kevadel (kevadrände kogumid) pärast jää minekut, mil lisaks meil talvitavatele lindudele nuumavad end Eesti merealadel ka mujal talvitavad liigid, eriti Siberi tundra- ja taigavööndisse pesitsema suunduvad aulid, vaerad, luigid, haned ja lagled. Suurel osa meil rändel peatuvatest lindudest pesitsevad Arktikas – valdavalt Venemaa tundraladel Koola poolsaarest läänes kuni Taimõri poolsaareni idas. (Luigujõe, Auninš 2016)

Nõva-Osmussaare hoiuala mereelupaigad sobivad paljudele liikidele, pakkudes häid toitumis- ja puhkevõimalusi. Arvukamad läbirändajad on aul, must- ja tõmmuvaeras, järve- ja punakurk-kaur, valgepõsk- ja mustlagle, sõtkas, rohukoskel, soorüdi, viupart ning merivart. Rände tippaeg on aprilli algusest mai lõpuni ning sügisel septembri keskpaigast oktoobri lõpuni. Arktilistele veelindudele sobivateks **rändepeatuskohtadeks** on just meremadalikud; samad madalikud on ka tihtipeale tähtsad **sulgimis- ja talvitusaalad**. Kuna veelindude sukeldumissügavus on piiratud, siis asustavad nad põhiliselt madalaid merealaid ning madalikke, mille sügavus jääb alla 30 m; seniste

kogemuste põhjal veelindude peatumiseks kõige sobivamad kuni 20 m sügavused alad. Kalatoidulistel veelindudel pole sügavus niivõrd limiteerivaks faktoriks kui põhjast toitujatel, kuid ka nemad ei levi merealadele, mis on sügavamad kui 50 m. (Luigujõe, Auninš 2016)

Hoiuala rannikuala on oluliseks peatumis- ja toitumispaigaks eelkõige värvuliste, kurvitsalistele ning röövlindudele.

2009. aastal Läänemaa Linnuklubi Nõva-Osmussaare hoiuala maismaa osal tehtud kaitstavate **haudelindude** inventuuril registreeriti seitsme III kaitsekategooria linnuliigi pesitsemine. Kadastiku ulatusliku esinemise tõttu hoiualal on kaitstavatest liikidest arvukaimad pesitsejad punaselg-õgija (*Lanius collurio*; 23 paari) ja võõt-põõsalind (*Sylvia nisoria*; 8 paari). Kaitsealustest kurvitsalistest pesitsevad hoiualal punajalg-tilder (*Tringa totanus*; Riguldi, Hara, Võõla, Kudani, Telise rannik; min 5 paari), liivatüll (*Charadrius hiaticula*; Riguldi rannik; min 2 paari) ja väiketüll (*Charadrius dubius*; Riguldi ja Roosta rannik; min 1 paar). Hoiualal pesitsevad randtiir (*Sterna paradisaea*; Põõsaspea neeme rannik, Kappoluden, Põia rahu, Riguldi rannik, Telise neem; min 3 paari), nõmmelõoke (*Lullula arborea*; Hara neeme rannaniitude lähistel), sookurg (*Grus grus*; Kudani rannaniit, Riguldi rannik), rukkirääk (*Crex crex*; Võõla rannaniit, kus praegu karjatamine ja liiki ei pruugi enam olla), suurkoovitaja (*Numenius arquata*; Hara neeme rannaniit ligi 43 ha). Lisaks esineb haudelinnuna vähemalt 1 paar ristparte.

Hoiuala rannikumeri on toitumisalaks I kaitsekategooria liigile merikotkale (*Haliaeetus albicilla*).

Hoiuala on osa Nõva-Osmussaare linnualast, mille kaitse-eesmärgiks on kokku 17 linnuliigi elupaiga kaitse. Paljud neist liikidest on iseloomulikud ka Nõva-Osmussaare hoiualale. Hoiuala eesmärgiks on linnudirektiivi I lisas nimetatud liikide ning I lisas nimetamata rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Liigid, kelle elupaika kaitstakse, on merivart (*Aythya marila*), aul (*Clangula hyemalis*), mustvaeras (*Melanitta nigra*), sõtkas (*Bucephala clangula*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), hahk (*Somateria mollissima*), jääkoskel (*Mergus merganser*), rohukoskel (*Mergus serrator*), mustlagle (*Branta bernicla*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), võõt-põõsalind (*Sylvia nisoria*). Lisaks on Nõva-Osmussaare linnuala eesmärgiks nõmmekiur (*Anthus campestris*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), kassikakk (*Bubo bubo*), öösorr (*Caprimulgus europaeus*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*) ja soo-loorkull (*Circus pygargus*), kelle elupaigad Nõva-Osmussaare hoiualale ei jää ja keda kaitstakse Nõva maastikukaitsealal.

Keskkonnaregistris on andmed II kaitsekategooria liigi kirjuhaha (*Polysticta stelleri*) esinemise kohta Osmussaare ja mandri vahel ning Riguldi – Hara ja Nõva - Keibu lahe rannikuvees. Loendatud isendite arv on olnud väikesearvuline (vaid 1–14), esinemine ei ole regulaarne ja seepärast pole liigi eesmärgiks seadmine põhjendatud.

Kaitstavate ja kaitse-eesmärgiks olevate linnuliikide arvukus on esitatud tabelis 4. EOÜ 2016. aasta projekti „Natura 2000 võrgustiku linnualade linnustiku inventuurid ja linnualade seire” käigus analüüsiti viimase 10 aasta jooksul kogutud linnustiku andmeid ja ajakohastati alapõhiselt kaitse-eesmärkidena loetletud linnuliikide andmeid (lähtudes LoD artiklist 11, mis näeb ette linnualadel liikide seire kuue-aastase sammuga). Ülevaade hoiualal kohatavate linnuliikide

arvukusest ja Nõva – Osmussaare linnuala kaitse-eesmärgiks seatud ning teiste LiD liikide arvukusest Nõva-Osmussaare linnualal on toodud lisas 5.

Eelmise perioodi (2010–2014) Nõva-Osmussaare hoiuala KKK seab eesmärgiks niidualade haudelinnustiku arvukuse säilimise või suurenemise. Ajakohased arvukuse hinnangud puuduvad.

Tabel 4. Kaitstavate ja kaitse-eesmärgiks olevate lindude arvukus Nõva-Osmussaare hoiualal. Tumedas trükis on hoiuala eesmärk, hallil taustal loodusala eesmärk. Nõva-Osmussaare linnuala andmed on EOÜ 2016. a projekti “Natura 2000 võrgustiku linnualade linnustiku inventuurid ja standard-andmevormide kaasajastamine” aruandest (koost. J. Tuvi 2016)

Liik	Kaitse- kate- gooria	Linnu- direk- tiiv lisa	Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kategooria	Haude- paaride arv (kesk- konna- registri andmed)	Peatuvate veelindude max päeva- summad (2014 sügis, Põõsaspea)	Loendatud rändlindude isendite arv (2014 sügis, Põõsaspea)	Mere- lindude talvine arvukus (2016 veebr lennu loendus)	Rändel peatuvate kurvitsaliste max arvukus Riguldi- Haversvi rannikul (eElurikkus, registr. kuupäev)	Arvukus Nõva- Osmussaare linnualal EOÜ 2016 Natura standard- andmebaasi täienduseks esitatud arvukus (p - paigalinnud, r – pesitsejad, c - rändel peatujad: tumedas trükis on toodud Nõva- Osmussaare HA-le seatud eesmärk	Täiendav selgitus
merikotkas <i>Haliaeetus albicilla</i>	I	I	ohulähedane (ND)						p 1 paar	toitumisala
vööt-põõsalind <i>Sylvia nisoria</i>	III	I	ohuväline (LC)	8					r 40–50 paari	
punaselg-õgija <i>Lanius collurio</i>	III	I	ohuväline (LC)	23					r 50–60 paari	
nõmmelõoke <i>Lullula arborea</i>	III	I	ohuväline (LC)	-						HA-l ei esine ja puuduvad sobivad elupaigad; arvata kaitse-eesmärkidest välja
väiketüll <i>Charadrius dubius</i>	III	I		1	5			13 (15.07.2014)	r 3–5 paari c 17 is	
liivatüll <i>Charadrius hiaticula</i>	III	I		2				550 (12.08.2016)	r 30–40 paari c 450 is	
sookurg <i>Grus grus</i>	III	I	ohuväline (LC)	9	300				r 5–10 paari	

randtiir <i>Sterna paradisaea</i>	III		ohuväline (LC)	4				10 (17.06.2017)		
rukkirääk <i>Crex crex</i>	III	I	ohuväline (LC)	1					r 10–20 paari	
punajalg-tilder <i>Tringa totanus</i>	III	I		8				8 (15.07.2014)	r 30–40 paari c 15 is	
suurkoovitaja <i>Numenius arquata</i>	III							56 (18.04.2016)	r 10–15 paari c 16 is	
ristpart <i>Tadorna tadorna</i>	III			1				36 (03.04.2015)		
merivart <i>Aythya marila</i>	II	II	äärmiselt ohustatud		75	48621			c 480 is r 1–2 paari	
kirjuhakk <i>Polysticta stelleri</i>	II								c 11 is	vaadeldud lindude hulk läbi aastate 1– 14
aul <i>Clangula hyemalis</i>					15 000	282 945	4684		c 50 000 is	
sõtkas <i>Bucephala clangula</i>		II			670	28 577	415		c 3000 is	
hakk <i>Somateria mollissima</i>		II			1 600	6 207			c 1600 is r 70–100 paari	
jääkoskel <i>Mergus merganser</i>		II	ohuväline (LC)		9	1 006	kosklad 626		c 400 is r 40–60 paari	
rohukoskel <i>Mergus serrator</i>		II			230	21 124			c 230 is r 15–20 paari	
mustlagle <i>Branta bernicla</i>					135	28 722			c 160 is	
tõmmuvaeras <i>Melanitta fusca</i>	III		ohuväline (LC)		230	74 364			c 230 is	
mustvaeras <i>Melanitta nigra</i>					3 500	854 185	148+ vaerad 3		c 3500 is r 20–40 paari	
mudatilder <i>Tringa glareola</i>	III							250 (15.07.2014)		
rüüt <i>Pluvialis apricaria</i>	III							6 (09.09.2018)		
väikekoovitaja <i>Numenius phaeopus</i>	III							17 (27.04.2017)		
heletilder <i>Tringa nebularia</i>	III							40 (5.08.2014)	c 120 is	

vöotsaba-vigle <i>Limosa lapponica</i>	III							25 (08.08.2017)	c 30 is	
jõgitiir <i>Sterna hirundo</i>	III							30 (30.06.2016)	r 5–10 paari c 130 is	
randtiir <i>Sterna paradisaea</i>	III							10 (17.06.2018)	r 50–100 paari c 40 is	
hänilane <i>Motacilla flava</i>	III							30 (25.08.2015)	r 5–10 paari	

2.1.2.1. MERIKOTKAS (*PHILOMACHUS PUGNAX*)

I kat; LiD I; KE – jah, LoA – ei; LiA – jah

Merikotkas on Eesti rannikualadel ja suurte siseveekogude ja jõgede lähedal levinud haudelind, kelle arvukus on viimastel kümnenditel taastunud, kuid ajaloolist arvukuse taset ei ole seni saavutatud. Hinnanguliselt elab Eestis praegu 220–250 paari merikotkaid, kuid liigi arvukus oli sajaneid tagasi kindlasti suurem. (Merikotka *Haliaeetus albicilla* kaitse tegevuskava)

Hoiuala naabruses pesitsevate paaride toitumisretked on seotud hoiualaga. Talvel lisandub merikotkaid teistest (näiteks põhjapoolsematest) piirkondadest.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare HA on merikotkale sobiv toitumisala.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare HA on merikotkale sobiv toitumisala.

- Mõjutegurid ja meetmed
- Merereostus on potentsiaalseks ohuteguriks..

Meede: mereseire. Kaitsekorralduskavaga liigi kaitseks eraldi tegevusi ette ei nähta.

2.1.2.2. VÖÖT-PÕÖSALIND (*SYLVIA NISORIA*)

III kat; LiD I; KE – jah, LoA – ei; LiA – ei

Vööt-põõsalind on levinud Kesk- ja Ida-Euroopas ning Lääne- ja Kesk-Aasias. Liigi Euroopa asurkonna arvukus on viimasel ajal kõikunud. (Barred Warbler 2015). Vööt-põõsalind on Lääne-Eestis harilik, mujal harv kuni väikesearvuline haudelind. Eestis pesitseb hinnanguliselt 5–10 tuhat paari vööt-põõsalinde, liigi arvukus on viimastel aastakümnel mõõdukalt (10–50%) vähenenud (Elts *et al.* 2013). Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kohaselt kuulub vööt-põõsalind ohuväliste liikide kategooriasse. Vööt-põõsalind pesitseb lookadastikes, kuivadel põõsasniitudel, võsades jm.

Nõva-Osmussaare HA-l on vööt-põõsalind arvukas haudelind kadastikes ja kadakastel niitudel. Keskkonnaregistris on neli kannet: Vööla rannaniit (3 kannet), Riguldi rannikul (29 ha ala). 2009. aasta vaatluste põhjal on rannikul loendatud kokku 8 paari vööt-põõsalinde.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare HA-l pesitseb vähemalt 8 paari vööt-põõsalinde.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare HA-l pesitseb vähemalt 8 paari vööt-põõsalinde.

- Mõjutegurid ja meetmed
+ sobilike elupaikade rohkus. Vööt-põõsalinnule pesitsemiseks sobivaid elupaiku (kadastikke) leidub alal rohkesti.

- sobivate elupaikade pindala vähenemine niidualade taastamisega on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: niitude taastamisel tuleb vööt-pöösalinnu teadaolevates elupaikades kadastikud alles jätta liitusega vähemalt 30%, soovitavalt isegi 50%.

2.1.2.3. PUNASELG-ÖGIJA (*LANIUS COLLURIO*)

III kat; LiD I; KE – jah, LoA – ei; LiA – ei

Punaselg-ögiija arvukus on Eestis viimasel aastakümnel mõõdukalt (10–50%) vähenenud (Elts *et al.* 2013). Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kohaselt kuulub punaselg-ögiija ohuväliste liikide kategooriasse. Sarnaselt vööt-pöösalinnauga on ka punaselg-ögiija pesitsusaegne levik seotud kadastikega, kuid tema elupaiganöudlus on siiski veidi laiem ning sageli pesitseb ta ka metsaservades.

Punaselg-ögiija on Növa-Osmussaare HA rannikul kadastikes ja kadakastel niitudel arvukas haudelind. Növa-Osmussaare HA-l on keskkonnaregistris 9 kannet, sh on elupaigaks ligi 14 ha suurune kadastik Riguldi rannikul. 2009. aasta vaatluste põhjal on rannikul loendatud kokku 23 paari punaselg-ögiijaid.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Növa-Osmussaare HA-l pesitseb vähemalt 23 paari punaselg-ögiijaid.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Növa-Osmussaare HA-l pesitseb vähemalt 23 paari punaselg-ögiijaid.
- Mõjutegurid ja meetmed
+ sobilike elupaikade rohkus. Punaselg-ögiijale sobivaid elupaiku (pöösastikke, metsa servaalad) leidub hoiuala rannikul rohkesti.

- sobivate elupaikade pindala vähenemine niidualade taastamisega on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: niitude taastamisel tuleb punaselg-ögiija teadaolevates pesitsuskohtades jätta alles väikesed pöösastikud liitusega u 30%. Kui elupaik ühtib vööt-pöösalinna elupaigaga, peab kadastiku liitus olema 30–50%. Oluline on ka kõrgemate rohustulaikude säilitamine. Heina niitmisel on soovitav säilitada pöösastike servas mõne meetri laiune niitmata riba, sest erineva kõrgusega rohustu pakub vööt-pöösalinna enam toitumisvöimalusi.

- poolavatud maastike kinnikasvamine ja sobivate elupaikade pindala vähenemine kadastike tihenemisel niidualade hooldamise lõppemisel on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: niidualade hoolduse jätkamine

2.1.2.4. RÄNDEL PEATUVAD JA TALVITUVAD LINNUD

KE – jah, LiA – jah

merivart (*Aythya marila*) II kat, LiD – II

hahk (*Somateria mollissima*), jääkoskel (*Mergus merganser*), rohukoskel (*Mergus serrator* LiD – II

tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*) III kat, LiD – ei

aul (*Clangula hyemalis*), sõtkas (*Bucephala clangula*) mustlagle (*Branta bernicla*) ja mustvaeras (*Melanitta nigra*) LiD – ei

Nõva-Osmussaare hoiuala on paljude veelindude jaoks oluline rändepeatus- ja talvitusala, mida kasutab rändel regulaarselt üle 2 miljoni veelinnu.

Linnudirektiivi I lisa liikidest esinevad hoiualal **läbirändel** punakurk- ja järvekaur, sarvikpütt, hüüp, must-toonekurg, laulu- ja väikeluik, valgepõsk-lagle, kirjuhahk, väikekoskel, herilaseviu, merikotkas, roo-, välja- ja soo-loorkull, kalakotkas, väike- ja rabapistrik, täpikhuik, rukkirääk, sookurg, naaskelnokk, rüüt, tutkas, vöötsaba-vigle, mudatilder, veetallaja, väikekajakas, räusk, tutt-, rand-, jõgi- ja väiketiir ning sooräts.

Põõsaspea (59°13'N, 23°30'E) kaudu rändab märkimisväärselt palju Ida- Euroopa ja Lääne-Siberi taiga- ja tundravööndites pesitsevaid kahlajaid (*Haematopodidae*, *Charadriidae*, *Recurvirostridae*, *Scolopacidae*), kajaklasi (*Laridae*), hanelisi (*Anseriformes*) ja seda nii sügiseti kui ka kevaditi (Ellermaa, Pettay & Könönen 2010b). Kevadel ja sügisel rändab siit läbi 1,5–2 miljonit veelindu. Hinnanguliselt moodustab see vähemalt 20% Läänemere rändavatest vee- ja rannikulindudest. Põõsaspea neeme ja Osmussaare vahelisest „pudelikaelast” rändab läbi 50–95% mustvaera, 30–65% punakurk-kauri ning 40–50% valgepõsk-lagle Loode-Euroopa asurkonnast.

Pesitsusalad hõlmavad muuhulgas Jamali ja Taimõri poolsaari. Seal pesitsevad rändlinnud suunduvad talvituma peamiselt Läänemere kesk- ning lõunaossa, Taani väinadesse, Waddeni merele ning mujale Põhjamere ümbrusesse. Mitmed liigid, näiteks paljud kahlajad ja tiirud (*Sterna* spp. ja *Hydroprogne* spp.) rändavad veelgi kaugemale, muuhulgas Lääne-Aafrikasse. Põõsaspea neeme juurde koonduvad lisaks eelnimetatud lindudele ka arvukalt lähedamal pesitsevaid liike, muuhulgas Laadoga järve, Valge mere ja Soomelahe eri piirkondades pesitsevaid kajakaid (*Larus* spp.), tiire ja kormorane (*Phalacrocorax carbo*).

Põõsaspea neeme tähtsus arktiliste veelindude rände koondumisalana on teada vähemalt alates 1958. aastast, kui Eerik Kumari kogus pealiskaudseid rändeandmeid rändevaatlusvõrgustiku abil, mis hõlmas üle 30 vaatluspunkti Läänemere rannikuriikide erinevates asukohtades (Kumari 1961). Põõsaspealt rändas juba sel ajal mh suurim arv vaeraid (*Melanitta* spp.), aule ja merivarte. Järgnevate aastakümnete kohta andmed puuduvad, sest Põõsaspea neemel asus Nõukogude Liidu ajal lokaatorjaam ja ala oli suletud.

2014. aastal (01.07–06.11) loendati Põõsaspea neemel kokku 1,94 miljonit lindu. Sellest 1,89 miljonit olid kauriliste (*Gaviiformes*), pütiliste (*Podicipediformes*), haneliste (*Anseriformes*), pelikaniliste (*Pelecaniformes*) ja kurvitsaliste (*Charadriiformes*) seltside esindajad. (Ellermaa 2015).

2014. aastal Põõsaspeal tehtud vaatluste tulemusena (Ellermaa 2015) on välja toodud piirkonnad, mis on olulised lindude koondumiskohad. Sundsteini madal, suhteliselt kitsas (u 7 km) vöönd Põõsaspea ja Osmussaare vahelise väina keskosas on eriti hahkade sulgimisala suve teisel poolel ja mustvaera ööbimisala rändetippude ajal; lisaks kohati on seal ka peatuvaid tõmmuvaeraid. Osmussaare madalik saare lõunatipu ümbruses on tõenäoliselt tähtis koht mitmetele merepartidele, kuid seal peatub suures koguses ka aule. Põõsaspea neeme rannikule koondus peatuma suhteliselt palju sõtkaid, rohukosklaid ning augustis tugevate tuulete perioodil ka naerukajakaid (*Larus ridibundus*; kuni 2300 isendit) ja liivatülle (*Charadrius hiaticula*; kuni 135 isendit).

Hahk (*Somateria mollissima*)

Haha arvukus Eestis tõusis 1990. aastateni ja liik oli paljudel Eesti saartel arvukas haudelind. Viimasel kümnendil on arvukuse langus olnud drastiline. Arvukuse languse põhjuseid on ilmselt mitu – merikotka ja kiskjate arvukuse oluline tõus, linnukoolera puhangud läbirände- ja talvitusaaladel ning rändeaegne linnujaht liigi rändeteel.

Hahad kasutavad hoiuala veela nii sulgimise kui sügisrände ajal peatumise alana. Juulis-augustis on hoiuala oluline koondumisala hahale, kelle sulgimiskogumite suuruseks hinnatakse 5000 isendit. Põõsaspea lähedusesse koguneb hulgi sulgijaid kaugematest suurematest asurkondadest, mille emas- ja noorlinnud kasutavad teist rändeteed. Soome lahe kaudu rändab vaid osa haha Läänemere asurkonnast. Väga olulised haha jaoks on hoiuala piiridest kirde pool asuvad madalikud Neugrundi piirkonnas.

Aul (*Clangula hyemalis*)

Praegune auli arvukus jääb kaugemale maksimumist ja aul klassifitseeriti 2011. aastal globaalselt ohualtiks (VU) liigiks (IUCN 2015). 2007. aastal tehtud inventuur (Kuresoo, Luigujõe 2008) hindab Loode-Eesti meremadalikke aulide tähtsaimaks talvitusaalaks Läänemere põhjaosas. Aulide talvitumiskogumid küündivad kuni 50 000 isendini. Suures koguses aule peatub ka Osmussaare madalikul saare lõunatipu ümbruses. 2016. aasta lennuloenduse tulemusena on piirkond oluline koondumisala aulile, rannikulähedased alad sõtkale ja kauridele

2014. a loendusandmetel oli **mustvaeras** ootuspäraselt hooaja arvukaim rändur. Sundsteini madal on mustvaera ööbimisala rändetippude ajal. Lisaks on kohati seal ka peatuvaid **tõmmuvaeraid**, kes on kantud 2011. aastal globaalsesse punasesse raamatusse ohustatud (EN) liigina (IUCN 2015). Arvukad läbirändajad hoiualal on **mustlagle** ja **sõtkas**. Sõtkas on pesitsusajal Eestis seotud peamiselt sisemaa vooluvetega, järvedega ja rabalaugastega.

Põõsaspea kaudu rändab umbes 15% Loode-Euroopa **rohukoskla** populatsioonist; arvukas on hoiualal talvituvate rohukosklate populatsioon. **Jääkoskel** on Eestis arvukas läbrändel, pesitsusajal on ta levinud üle kogu Eesti. Nõva-Osmussaare hoiualal on jääkosklaid nähtud nii kevadisel kui ka sügisel rändeperioodil. Jääkosklad alustavad oma põhirännet sageli alles detsembris, tõeliste külmade saabudes (põhirännet tõenäoliselt 2014. aasta sügisloendusel ei tuvastatud). **Väikekosklat** rändab Põõsaspeal suhteliselt vähe. Siit möödub umbes 2% Loode-Euroopa populatsioonist.

Lisaks koondub Põõsaspeale punakurk-kauride sügisränne, mil möödub sealt vähemalt 20–40% Euroopas talvituvatest isenditest. Rändel esineb järvekaure, tuttpütte, hallpõsk-pütte, sarvikpütte.

Põõsaspea jääb väikeluige (*Cygnus columbianus*) põhirändeteest mõnevõrra põhja poole – liik rändab rohkem otse üle Mandri-Eesti edelasse ja ei järgi Soome lahe rannikut. Teadaolevalt pole Põõsaspea ka laululuige (*C. cygnus*) rände koondumiskoht olnud. Kühmnokk-luige (*C. olor*) pesakonnad lähevad liikvele peamiselt alles jää tulekuga rannikuäärsetele lahtedele; liik esineb hoiualal suvisel sulgimisrändel.

Hanedest (*Anser* spp.) on arvukaimad raba- (*A. fabalis*) ja suur-laukhani. Valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*) populatsioonist on osa hakanud kasutama põhjapoolsemat rändeteed. Ristpart on rannikuelupaikade kvaliteedi indikaator, liigi arvukus on Eestis langenud (Elts *et al.* 2013).

Kahlajaid (*Haematopodidae*, *Charadriidae*, *Scolopacidae*) loendati Põõsaspeal 2014. aasta sügishooajal kokku 25 770 isendit; peatuvaid kahlajaid nähti vähe. Põõsaspea neemele koondub Valge mere ääres pesitseva meriski populatsiooni ränne.

Läbirändajateks on kajakad: väikekajakas, naerukajakas, tõmmukajakas.

Arktiliste veelindude populatsioonide seisund on endiselt murettekitav ja osadel liikide arvukus langeb endiselt (nt punakurk-kaur). Auli puhul ei ole arvukuse langust ilmselt pärast 2009. aastat toimunud, kuid populatsiooni suurus pole ka taastunud endisele tasemele. Viimati nimetatud liikide arvukuste langust ei seleta tõenäoliselt talvitusala muutus.

Põõsaspea loendustulemuste põhjal polnud 2014. aastal arktiliste lindude pesitsusedukus siiski parem kui 2009. aastal

Riguldi jõe suue ning Haversvi rannik on üks tähtsamaid kurvitsaliste rändeaegseid peatuspaiku Eestis, kus juulis-augustis peatub korraga kuni 1000 kurvitsalist (T. Valkeri ja A. Veide loendusandmed). Arvukamad kurvitsalised on soorüdi (950 isendit), liivatüll (300 is), kiivitaja (200 is), värbrüdi (180 is), tutkas (120 is), plütt (115 is) ja veetallaja (110 is) (Ojaste 2002, vaatlused Läänemaa Linnuklubi kodulehel). Viimastel aastatel on arvukalt peatumas registreeritud liivatüll (550 is), väikerüdi (160 is), suurrüdi (110 is), kõvernokk-rüdi (80 is), mudatildrit (250 is), sinikael-parti (800 is), viupart (600 is) ja piilparti (300 is) jt (eElurikkus; regulaarsed loendusandmed puuduvad). Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek kaaluda hoiualade määruuse uuendamisel konkreetsete liikide ala eesmärgiks seadmist, lähtudes kavandatud loenduste andmetest.

Nõva-Osmussaare hoiuala eelmise perioodi (2010–2014) kaitsekorralduskava seadis eesmärgiks:

- läbirändavate veelindude, eelkõige kaitsekorralduslikult kahe olulisema rändveelinnu auli ja haha, arvukus hoiualal on stabiilne või suurenenud;
- läbirändavate kurvitsaliste arvukus Haversvi rannas on stabiilne või suurenenud.

2004. aasta sügisel läbi viidud rändevaatlustel (Ellermaa Pettay, 2005) loendati Põõsaspea neemelt 1,6 miljonit veelindu, kellest arvukamad olid mustvaeras (597000 is), aul (431000 is), valgepõsk-lagle (145 000 is) ning viupart (132 000 is). 2009. aastal loendati sügisrändel 2,14 miljonit lindu. 2014. aastal (01.07–06.11) loendati Põõsaspea neemel kokku 1,94 miljonit lindu. Aule täheldati 2009. aastaga sarnasel arvul ja tõmmuvaeraid isegi rohkem.

Aule loendati 2014. aastal vähem kui 2009. aastal, kuid vahe ei olnud statistiliselt oluline. Võimalik, et aulile on varem mittekasutatavatele merealadele tekkinud uusi toiduressursse ja rändetee on nihkunud osaliselt aladele, kus vähemalt paiguti on plahvatuslikult kasvanud söödava rannakarbi (*Mytilus edulis*) arvukus. Põõsaspea rannikul peatuvate aulide arvukus 2014. aastal oli võrreldav vastava väärtusega 2004. aasta sügisel (Ellermaa 2015; Ellermaa & Pettay 2006), kuid selgelt suurem kui 2009. aastal (Ellermaa, Pettay & Könönen 2010a). Ka mustvaeraid peatus oma rände tippude ajal märgatavalt rohkem kui 2009. aastal. Varasematel andmetel Põõsaspeal loendati 1992. aasta sügisel ainuüksi kolme päeva jooksul kokku 557 000 auli (M. Leivo ja O-P. Pietiläinen, kirjalik teade). 1995. aasta sügisel oli nelja loenduspäeva summa 643 000 rändavat isendit (M. Leivo, isiklik vaatlus).

Haha mittepesitsusaegse arvukuse dünaamika on teadmata, kuid tõenäoliselt on kogumite suurus oluliselt vähenenud ja järgib kogu haudeasurkonna tugevat arvukuse langust. Kui 2004. aasta hooaja rändesumma oli 21 900 isendit, siis järgnevatel kordadel loendati hahkasid vähem. Soome lahe kaudu rändab vaid osa haha Läänemere asurkonnast. Põõsaspea lähedusesse koguneb hulgi sulgijaid kaugematest suurematest asurkondadest, mille emas- ja noorlinnud kasutavad teist rändeteed. (Ellermaa 2015)

Mustlagle rändesumma oli 1914. aastal 69% väiksem kui 2009. aastal, mis oli tingitud tõenäoliselt pigem öörrände suurest osakaalust. Mustvaeras oli ootuspäraselt hooaja arvukaim rändur; rohkem kui 2009. aastal, kuid erinevus polnud statistiliselt oluline. 2014. aastal oli sõtkaid veidi rohkem kui 2009. aastal. Rohukosklate hooaja kogusumma oli mõnevõrra suurem kui vastaval perioodil 2009. aastal ja selgelt suurem kui 2004. aastal (50%). Rohukosklate rohkus 2014. aastal on tõenäoliselt tingitud edukast pesitsusest. Jääkoskla sügisrände summa oli sarnane 2009. aasta vastava perioodi summaga. Väikekosklat (*Mergellus albellus*) rändab Põõsaspeal suhteliselt vähe. Siit möödub umbes 2% Loode-Euroopa populatsioonist.

Rändevaatluste põhjal võib täheldada punakurk-kauride populatsiooni vähenemist (umbes kolmandiku võrra 10 viimase aasta jooksul), järvekaure loendati 2014. aasta hooaja jooksul koguni 52% vähem kui 2009. aastal. Tuttpütte (*Podiceps cristatus*) rändas sanasel arvul võrreldes eelmiste seiretega 2009. ja 2004. aastal, hallpõsk-püttide (*P. grisegena*) ja eriti sarvikpüttide (*P. auritus*) arvukus oli Põõsaspeal 2014. aasta sügisel selgelt madalam kui 2009. aastal.

Väikeluige (*Cygnus columbianus*) sügisrände hooaja summa oli sarnane 2009. aastaga kuid endiselt palju tagasihoidlikum kui 2004. aastal. 2014. aastal loendati laululuiki 20% rohkem kui 2009. aastal ja 111% rohkem kui 2004. aastal. Kühmnokk-luige (*C. olor*) suvise sulgimise rände ja mittepesitsejate liikumisega seotud rändesumma oli veidi kõrgem kui 2009. aastal.

Hanesid (*Anser spp.*) loendati 2014. aastal 47% vähem võrreldes 2009. aastaga. Arvukuse muutused võivad peegeldada lihtsalt marsruudi väikseid nihkeid või öörrände osakaalu muutusi. Valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*) populatsioonist on osa hakanud kasutama põhjapoolsemat rändeteed, Põõsaspeal loeti sügisel kokku 28% vähem, kui 2009. aastal. Mustlagle rändesumma oli 69% väiksem kui 2009. aastal, mis oli tingitud tõenäoliselt pigem öörrände suurest osakaalust. 2013. aastal loendati Põõsaspeal mustlaglesid kaks korda rohkem.

Rändel kohati ristparte 18% vähem kui 2009. aastal, kuid muutus polnud oluline. Ujupart (Anas spp.) loendati vähem kui 2009. aastal, langus oli tingitud peamiselt viupardi ja soopardi (*A. acuta*) vähenenud arvukusest 2014. aastal. Võrreldes 2004. ja 2009. aastaga oli rändavate vartide koguarv kuni 50% kõrgem, tulenedes eelkõige merivartide koondumisest Põõsaspeale. Kahlajaid (*Haematopodidae*, *Charadriidae*, *Scolopacidae*) loendati 2014. aasta sügishooajal kokku vaid 40% 2009. aasta summast. Sarnaselt enamike teiste kahlajatega kohati meriskeid 2014. aasta sügisel 55% vähem kui 2009. aastal. Kahlajad rändavad kõrgelt, mistõttu ei saada nende tegelikust rändest väga selget pilti ja täheldatud muutused üksikute aastate vahel võivad peegeldada pigem rändete muutusi ja ilmastikuolusid, mitte arvukuse muutusi.

Väikekajaka puhul on täheldatav pikaajaline langev trend, hooaja summa oli väiksem kui 2009. aastal ja väiksem kui 2004. aastal; arvukus langes 2009. aastaga võrreldes 56%. Naerukajakaid loendati 2014. aastal vaid natuke vähem kui 2009. aastal.

Põõsaspea loendustulemuste põhjal polnud 2014. aastal arktiliste lindude pesitsusedukus siiski parem kui 2009. aastal

Kahlajaid peatus 2014. aastal alal suhteliselt väikese-arvuliselt ja enamike liikide puhul selgelt vähem kui 2009. aastal (Ellermaa 2015).

Arktiliste veelindude populatsioonide seisund on endiselt murettekitav ja osade liikide arvukus langeb endiselt (nt punakurk-kaur). Auli puhul ei ole arvukuse langust ilmselt pärast 2009. aastat toimunud, kuid populatsiooni suurus pole ka taastunud endisele tasemele. Viimati nimetatud liikide arvukuste langust ei seleta tõenäoliselt talvitusala muutus. Põõsaspea loendustulemuste põhjal polnud 2014. aastal arktiliste lindude pesitsusedukus siiski parem kui 2009. aastal. (Ellermaa 2015)

Muret tekitab on, et enamikud Läänemerel talvituvatest populatsioonidest (nt punakurk-kaur, tõmmuvaeras) on vähenenud viimase 20 aasta jooksul – ka selliste liikide puhul, kelle koguarvukus ei ole vähenenud (nt mustvaeras). Seire tulemus viitab sellele, et Läänemerel talvituvatel populatsioonidel on peale pesitsusalade võimalikele keskkonnaprobleemidele ka Läänemeresesiseid probleeme. See tähendab, et looduskaitsest tähelepanu tuleb pöörata esmaselt talvitusala tingimuste parandamisele. Seoses soojade talvedega on Läänemere põhjaosa tähtsus talvitavatele merelindudele järk-järgult kasvanud.

HELCOMi SOWBAS projekti väljundina ilmunud kogumik „*Waterbird Populations and Pressures in the Baltic Sea*” (Skov *et al.*, 2011) võtab kokku Läänemere veelindude talviste asurkondade seisundi muutused ja muutuste põhjused perioodil 1992–2009. Kogumikus toodud trendid osundavad väga suurtele talvitavate merelindude arvukuse muutustele viimase 15–20 aasta jooksul. Eriti suur langus on tabanud avamerel talvitavaid arktilisi veelinde – kaure, auli, hahka, must- ja tõmmuvaerast, rannikumere liikidest kirjuhahka. Arvukuse languse olulisim põhjus on nähtavasti napp taastootmine arktilistel pesitsusaladel ning suur reostuskoormus talvitusosaladel ja rändepeatuspaiakades. (Luigujõe, Auninš 2016)

Soodsad tingimused veelindude läbirändel peatumiseks on hoiualal säilinud: piirkonnas ei ole rajatud suuremaid ehitisi (nt tuuleparke), mis võiksid linde rändel häirida ning pole ka

registreeritud alal merereostust. Peatujate arvukus ja selle muutus sõltub pigem hoiualavälistest asjaoludest.

Regulaarsed vaatlusandmed Haversvi rannikul läbirändavate kurvitsaliste osas puuduvad. Alal, mis sobib pesitsemiseks ning rändel puhke- ja toitumispaiaks mitmetele linnuliikidele, ei ole tagatud külastuse ja jahiga kaasneva häirimise vältimine nii pesitsusajal mais-juunis kui rändeajal juuli keskpaigast septembrini.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare HA läbirändavate ja talvel peatuvate hoiuala kaitse-eesmärgiks nimetatud veelindude arvukus on stabiilne või suureneb (tabel 4)

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare HA läbirändavate ja talvel peatuvate hoiuala kaitse-eesmärgiks nimetatud veelindude arvukus on stabiilne või suureneb (tabel 4).

- Mõjutegurid ja meetmed

+ soodsad tingimused läbirändavate veelindude peatumiseks on säilinud.

- potentsiaalseks ohuteguriks on merereostus ja toitumistingimuste halvenemine veelindude peamistes koondumiskohtades.

Meede: merereostuste tulemuslik avastamine, valmisolek õlireostuse likvideerimiseks ning kaasaegse meetodikaga rändeloendused (võimalusel ka radarvaatluste) veelindude arvukuse muutuste jälgimiseks.

- jaht ja rändeagne häirimine Haversvi rannas Riguldi jõe suudmealal.

Meede: lindude häirimise vältimiseks tuleb rändeajal kogu Eesti mastaabis olulises kurvitsaliste peatumiskohas, milleks on ka Haversvi rand Riguldi rannikul koos lähedal paiknevate laidudega, kehtestada jahipiirang rände tippajal 20 augustist, mil algab pardijaht, kuni 10. septembrini. Hoiuala kaitsereežiim ei võimalda praegu jahipiirangute seadmist, mistõttu on vajalik LKS-i muutmine või Haversvi rand võtta kaitse alla kaitsealana.

Meede: jätkata kasutusel olevate rannaniitude hooldamist, karjatamist ja taastada kasutusest väljasolevaid niidualasid. Rannaniitudelt tuleb eemaldada puud-põõsad, mis vähendavad oluliselt rannaniidu kui elupaiga väärtust kurvitsaliste pesitsusalana ja rändlindude toitumis- ja puhkealana, sest nende varjus varitsevad saaki väikekiskjad (rebane) ja röövlinnud (vareslased).

2.1.3. ROOMAJAD JA KAHEPAIKSED

Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärgiks on I kaitsekategooria liik kõre (*Bufo calamita*).

Alal on registreeritud ka tiigikonna (*Rana lessonae*) väike isoleeritud asurkond. Tiigikonn on loodusdirektiivi IV lisa liik, kelle levikut hoiuala piires pole täpsemini uuritud. Vajalik on nii liigi leviku kui ka geneetiline uuring, et selgitada asurkonna päritolu ning kaitse vajadus. Tegemist võib

olla asurkonnaga, mis ei põlvne mujal Eestis levinud tiigikonna asurkondadest. Vajalik on kahepaiksete inventuur, et täpsemini seada eesmärgid, sõnastada kaitsemeetmed ja kavandada vajadusel konkreetsed kaitsekorralduslikud tegevused.

2.1.3.1. KÕRE (*BUFO CALAMITA*)

I kat; LoD IV; KE – jah, LoA – ei

Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) andmetel kuulub kõre ohustatud liikide kategooriasse. 20. sajandi esimesel poolel oli kõre väga iseloomulik liik Lääne-Eesti ja Pärnumaa rannikualadel ning saartel. 20. sajandi II poolest alates on kõre arvukus Eestis pidevalt langenud, jõudes käesolevaks ajaks seisu, kus liik on paljudest levila osadest kadunud. See tendents pole omane mitte üksnes Eestile, vaid esineb pea kõigis kõre levilariikides. Kõre hääbumise peamiseks põhjuseks võib pidada liigile sobivate elupaikade kadumist. Eestis on kõre asustanud luitealasad ja rannaniite, eriti rannakarjamaid. Käesoleval ajal ohustab kõre asurkondi kõige enam elupaikade madal kvaliteet ja selle langus, samuti kvaliteetsete elupaigalaikude väiksus (elupaigakompleksi ebapiisav pindala) ning sellest tulenev suurenenud röövluskoormus. Elupaikade kvaliteedi languse põhjuseks on nii rannaniitude puudulik hooldus (karjatamine, niitmine) kui ka elupaikade kinnikasvamine, võsastumine ja väikesepindalaliste elupaigalaikude ebapiisav toimimine populatsioonide säilitamisel. (Kõre *Bufo calamita* kaitse tegevuskava 2017)

Keskkonnaregistris kõre esinemise kohta Nõva-Osmussaare hoiualal andmed puuduvad. Hoiualaga piirneb Hara kõre püsielupaik. Hara püsielupaigas pole kõrede sigimist 2009. aastast alates täheldatud. 2014. aastal kõre asurkondade ja elupaikade seisundi hindamisel on asurkonna seisundit hinnatud kriitiliseks. Stabiilse ja elujõulise populatsiooni tagamiseks peab asurkonnas olema vähemalt 500 (väiksemas asurkonnas 250) täiskasvanud isendit (Kõre *Bufo calamita* kaitse tegevuskava 2017).

Kuna Hara elupaik on tänu võsa ja männikultuuri eemaldamisele ning karjatamise alustamisele oluliselt paranenud, siis alustati 2015. aastal kõrede taasasustamist Harale. 2016. aasta riikliku kõre seire tulemusel on aladel, kus elupaigalaigud on väga väikesed ja/või killustunud, sh Haral, liigi seisund langustrendis. Hara vee-elupaiga seisund hinnati heaks, maismaaelupaiga seisund rahuldavaks; ala tuleks enam avada (põõsaid eemaldada).

Stabiilse ja elujõulise populatsiooni tagamiseks on üheks tingimuseks piisavalt suure kvaliteetse elupaigakompleksi (vähemalt 125 ha asurkonna kohta) olemasolu. Nõva-Osmussaare hoiualale jääv Hara rannaniit on liigi Hara asurkonna potentsiaalne elupaik ja seetõttu on sealse rannaniidu hooldamine liigikaitseoluliselt oluline. Liigi kaitse tegevuskavas nähakse muuhulgas 2017.–2021. aastal ette karjatamise jätkamist ja karjatamiskoormuse suurendamist rannaniidualal, et tagada madalmurune niit ning kudemisveekogude kujunemine kõrele sobivaks (Kõre *Bufo calamita* kaitse tegevuskava 2017).

Eelmise perioodi (2010–2014) KKK-ga oli seatud eesmärgiks, et Hara rannaniidu jätkuva hoolduse teel on loodud tingimused Hara kõre asurkonna laienemiseks hoiualale jäävale rannaniidule. Nii Hara kõre püsielupaiga kui ka hoiualal olevad Hara rannaniidud on hooldatud karjatamise teel, kuid kõre asurkond pole taastunud.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Hara kõre asurkond on säilinud ja stabiilne.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Kõre edukas sigimine ja stabiilse asurkonna kujunemine, mis hõlmab ka hoiuala rannaniite.

- Mõjutegurid ja meetmed
+ kõrele sobivate Hara rannaniitude hooldus, mis on eelduseks eesmärgi saavutamisel. Kõre kaitse tegevuskavas (2007) toodud Hara I ja II prioriteedi rannaniidud on käesoleval ajal karjatavad, kokku ligi 22 ha alal.

- kõre elupaigaks veel mittepiisav rannaniitude hoolduse kvaliteet.

Meede: rannaniitude hooldusel karjatamise jätkamine ja kvaliteedi parandamine. Vajalik on suurendada karjatamiskoormust, mis tagab kõre sigimiseks vajalikud madalad taimestikuvabad veekogud ning toitumiseks sobivad madalmurused niidualad. Vajadusel tuleb teha, kus vähegi võimalik, rannakarjamaade hilissuvist järelniitmist.

- Hara kõre asurkonna elupaiga kinnikasvamine, mille tulemuseks on madal arvukus olemasolevas asurkonnas.

Meede: karjatamise jätkamine ja vajadusel niitmine ning võsa ja roo eemaldamine nii Hara kõre püsielupaigas kui piirneval rannaniidul. Vajalik on püsielupaigas eemaldada võsa laiemal alal ja lisaks teha üks sigimisveekogu. Tõid püsielupaigas kavandatakse kõre kaitse tegevuskavaga.

2.1.4. KALAD

Kõige kalarikkamad piirkonnad Nõva-Osmussaare hoiualal on Osmussaare rannikumeri ning Hara laht. Kõige tähtsamad töenduslikud püügikalad on lest, räim, kilu ja tuulehaug, siig ja meriforell. Kalurite poolt on hoiuala vetes püütud veel hõbekokre, lõhet, vikerforelli, haugi, ahvenat, vimba, teibi, särge, latikat, lutsu, emakala, kammeljast, suurt tobiast, kiiska, turska ja angerjat.

TÜ Eesti Mereinstituut on teinud katsepüüke Osmussaare rannikumeres ning hoiuala kõrval asuval Neugrundi madalikul (Vetemaa 2008). Sealne kalastik on tüüpiline külmaveelistele ja lainetusele avatud piirkondadele. Kahe tähtsama töõnduskala (lest, räim) järel on katsepüükides tavalisemad tursk, merivarblane, emakala ning võldaslased.

Looduskaitseliselt olulistest kalaliikidest elavad hoiuala vetes merisiig (*Coregonus spp*; LoD V lisa), lõhe (*Salmo salar*; LoD II, V lisa), jõesilm (*Lampetra fluviatilis* LoD II, V lisa) ja harilik võldas (*Cottus gobio* LoD II lisa). Harilik võldas ja jõesilm on Nõva-Osmussaare loodusala eesmärgiks. Hoiuala vetes elavad väike mudil, pisimudil ja nolgus on Berni konventsiooni III lisas nimetatud liigid. Merisiia arvukus Eesti rannikumeres on olnud juba aastaid madal; eriti ohustatud on eesti rannikul kudev merisiia vorm.

Enamik hoiuala merealale suubuvatest Loode-Eesti jõgedest on oma väiksuse tõttu üsna kalavaesed, kuid ühendus merega muudab need sobivaks kudemisalaks jõgedesse kudema siirduvatele meriforellile ja jõesilmule. Need vooluveekogud on kohati kaladele halvasti läbitavad ja neis puudub piisaval hulgal kiviklibust kudesubstraate ning nendel veekogudel on kalade jaoks puudulike elutingimuste tõttu jõe ökoloogiline seisund rahuldav või keskine. Keskkonnaameti korraldusel viidi 2018. aastal Nõva, Riguldi ja Veski jões ning Leidisoo peakraavis läbi parendustööd, millega muudeti veekogud kaladele paremini läbitavaks ning rajati lõheliste kudepaljandeid kalade arvukuse tõstmiseks. Parendustööde tulemusena peaks veekogude seisund paranema. Tööde tulemusena paraneb meriforelli juurdepääs kudealadele ja sobiva kvaliteediga kudealade hulk kasvab keskmiselt 3–5 korda võrreldes senise olukorraga. Arvutuslikult suureneb Nõva jõel meriforelli taastootmispotentsiaal merre rändava noorkala ehk laskuja järgi praeguselt 180 isendilt ligi 300 laskujani aastas. Riguldi ja Veski jõe puhul on mõlema jõe puhul kokku oodatav tulemus samas suurusjärgus. Samuti paranevad oluliselt sarnast kudeala vajava jõesilmu sigimistingimused ning töödel on positiivne mõju ka teiste Läänemere töönduskalade, näiteks haugi, särje, lutsu ja ahvena taastootmisele.

2.1.4.1. HARILIK VÕLDAS (*COTTUS GOBIO*), JÕESILM (*LAMPETRA FLUVIATILIS*)

harilik võldas III kat; LoD II

jõesilm LoD II, V

KE – ei, LoA – jah

Harilik võldas ja jõesilm on rahvusvahelisel tasandil ohustatud. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel on nad hinnatud kui ohuvälised (LC) liigid.

Harilik võldas elab Eesti selgemaveelistes jõgedes ja järvedes, harva võib teda ka kohata riimveelistes lahtedes. Võldas eelistab kiirevoolulisi, kivise põhjaga kõrge hapnikusisaldusega, jaheda ja selge veega jõgesid ning levikut Eestis piiravad liigile ebasobivad jõelõigud. Arvukuse trendi hindamiseks puuduvad andmed.

Jõesilm on siirdeliik; teda leidub jõgedes-ojades üle terve Eesti rannikuala. Võrreldes eelmise sajandi teise poolega on liigi arvukus seoses kudejõgede vähenemisega langenud. Jõesilm võib oma rändel tõusta kuni ülemjooksu koelmuteni, kuid rändeid sinna takistavad koprapaisud, järglaskonna ellujäämus sõltub veeoludest. Üldiseks ohuteguriks liigile on elupaigaks olevate vooluveekogude hüdro-morfoloogilise seisundi halvenemine.

2017. a uuringu andmetel on jõesilmude asurkondade seisund paljudes jõgedes paranenud tänu kalapääsude rajamisele. Ka Riguldi jões 2017. aasta kevadel tehtud püükide alusel leiti, et võrreldes eelmise seirekorraga (kahe ja poole aasta eest) on suudme mõju jõesilmu rändele jäänud ligikaudu samaks, liik tõuseb endiselt jõkke sigima. Hoiuala mere suubuvatest jõgedest on lubatud jõesilmu püüda Nõva ja Riguldi jões (mõlemas 50 torbikut).

Nõva-Osmussaare hoiuala rannikumeri on mõlemale liigile elupaigaks. Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek lisada harilik võldas ja jõesilm Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärgiks.

Keskkonnaregistrisse Nõva-Osmussaare hoiualale jäävaid võldase ja jõesilmu leiukohti kantud ei ole.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Harilik võldas ja jõesilm asustavad püsivalt hoiuala rannikumerd
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Harilik võldas ja jõesilm asustavad püsivalt hoiuala rannikumerd

Andmed liikide esinemise kohta on ebapiisavad täpsema kaitse-eesmärgi seadmiseks.

- Mõjutegurid ja meetmed
+ jõesilmu soodsa seisundi säilimisele aitab eeldatavalt kaasa 2017.–2018. aastal Loode-Eesti jõgedes tehtud parendustööd. Siirdekalade rändete avamine Veski jõel (Nõva LKA) mere ja Veski järve vahel tõstab Veski jõe tähtsus sigimis- ja turgutusala. Jõe voolusängi taastamise tulemusena Kurkse märgala servas muutub Vaisi vesiveski paisu alune langulõik koelmualana regulaarselt kättesaadavaks ka jõesilmule. Veski jõe suudme-eelsel langulõigul (0,8–1,1 km) kruusa-klibu ja paiguti kivide lisamine, samuti betoonregulaatori likvideerimine, parandab lõigu kvaliteeti jõesilmu kudealana. Riguldi jõel puhastati 300-meetrise lõigu setetest merelahe sügavamasse ossa suubuv suudmeharu ja voolusängi täissettimise vältimiseks suleti jõe kõrvalharud. Vooluvee ja kalade vabale liikumisele võib esineda probleeme vaid väga madala mereveetaseme korral.
- merekeskkonna ökoloogilise seisundi halvenemine.
Meede: TÜ Eesti Mereinstituudi teadlaste hinnangul ei ole lokaalseid kaitsemeetmeid nende liikide kaitseks võimalik rakendada.

2.1.5. SOONTAIMED

Kaitsealustest taimeliikidest on registreeritud hoiualal kuus II kaitsekategooria liiki ning 14 III kaitsekategooria liiki. (tabel 6)

Hoiuala lauged rannaalad niiskete niitudega on kasvualaks II ja III kaitsekategooria käpalistele. Kõige arvukamalt leidub alal soo-neiuvaipa (suuremad populatsioonid Vööla ja Hara rannaniidul mitutuhat isendit) ja kahkjaspunast sõrmkäppa (*D. incarnata* min.; suuremad populatsioonid u 600 isendit), samuti vööthuul-sõrmkäppa, balti sõrmkäppa (*D. baltica*), esineb ka balti sõrmkäppa ja kahkjaspunase sõrmkäppa hübriidi (*D. baltica* x *D. incarnata*). Vööla mere rannikul leidub vähesel arvul harilikku muguljuurt (*Herminium monorchis*, 2017. a leitud 4 isendit) ja soohiilakat (*Liparis loeselii*, 9 isendit).

Rannavallide taga on kujunenud niiskemad soostuvad alad, kus kasvab lisaks enamlevinud käpalistele lääne-mõõkrohi (*Cladium mariscus*) ja harilik porss (*Myrica gale*).

Alal, kus kujunevad metsakooslused, kasvab rohekat käokeelt (*Platanthera chlorantha*) ning suurt käöpõlle (*Listera ovata*).

Veepiirist kaugemale jäävatel luitelistel rannavallidel ja liival Telise neeme lähistel kasvab rand-seahernes (*Lathyrus japonicus*) ja aas-karukell (*Pulsatilla pratensis*). Kuivas kasvukohas teetammil on karvase lippherne (*Oxytropis pilosa*) kasvukoht.

Hoiuala kaitsealuste liikide poolest rikkamaid piirkondi on Hara lahe rannik, kus on registreeritud 10 kaitsealust liiki. Lisaks püramiid-koerakäpale (u 100 isendit, populatsioon heas seisus) leidub siin arvukalt ka teisi käpalisi: soo-neiuvaip (hinnanguliselt mitutuhat isendit), harilik käoraamat (vähemalt u 200 isendit), suur käopõll (vähemalt u 500 isendit), rohekas käokeel (üksikud isendid), kahkjaspunane sõrmkäpp (hajusalt, registreeritud 20 isendit), balti sõrmkäpp, võõthuul-sõrmkäpp (vähemalt u 400 isendit); esineb balti ja kahkjaspunase sõrmkäpa hübriid. Siin on registreeritud harilik mugujuur ja hall käpp (*Orchis militaris*).

2017. aasta taimeinventuuril ei leitud hoiualal rohekat õõskeelt (*Coeloglossum viride*; EELIS ID 969271527). Kogu ala taimestu on piisavalt kõrge ning annab alust kahelda varasema määrangu õigsuses.

Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärgiks on seatud soohilakas ja nõmmnelk.

II kaitsekategooria liigi nõmmnelgi kasvukohti hoiualal ei ole teada, lähimad leiukohad on Harjumaal. Liigi suuremad populatsioonid on Pakri saartel, Saaremaal ja Tallinna ümbruses. Nõmmnelk on kuivade männikute, liivikute ja luidete taim. Liigile tüüpilisi elupaiku hoiualal praktiliselt ei ole, mistõttu on mõistlik liik hoiuala kaitse-eesmärkidest välja aravata. Nõmmnelk on Nõva-Osmussaare loodusala kaitse-eesmärk; liiki kaitstakse Nõva looduskaitsealal.

Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek seada püramiid-koerakäpp hoiuala kaitse-eesmärgiks kuna seal on ainus liigi leiukoht Mandri-Eestis.

Nõva-Osmussaare hoiualal kasvab II kaitsekategooria liik karvane lippherne, mis Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi kuulub ohualtide liikide hulka ja mille arvukus on stabiilne. Karvane lippherne on harva esinev liik Lääne-Eestis ja Lõuna-Harjumaal (Eesti taimede levikuatlas 2005); kasvab peamiselt kuivadel niitudel ja nõlvadel, sageli ka teepervedel. Ohuks liigile on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel, aga ka tallamine, kaevandamine ja ehitustegevus.

Karvane lippherne levib Nõva-Osmussaare hoiualal Hara-Kudani kruusatee servades Vööla tammist lõuna poole jäävas osas kuni 5 m laiuse ribana, kogupindalaga 0,5 ha; arvukust on 2017. aasta inventuuril hinnatud 5000 isendit. Liigi seisund on hinnatud heaks. Kuna liigi elupaik on vaid teetamm, kus ei ole vaja sihipäraselt liigi elupaika hooldada ja kujundada, siis ei ole otstarbekas ega vajadust liiki hoiuala kaitse-eesmärgiks seada.

Teiste kaitsealuste taimeliikide kaitse tagatakse elupaikade ja isendikaitsega. Valdava osa liikide populatsioonide seisundit on hinnatud 2017. aasta inventuuril heaks. Kasvukohtade säilitamiseks on vajalik poollooduslike koosluste edasine karjatamine või niitmine ning kinnikasvavatel niidualadel pealetuleva võsa ja roo eemaldamine.

Tabel 6. Kaitsealused soontaimed Nõva-Osmussaare hoiualal. EELISE andmebaas juuli 2018; Jaak Metsoja, Mari Metsoja 2017. Tumedas kirjas on hoiuala eesmärgiks olevad liigid; hallil taustal on loodusala eesmärgiks olev liik

Liik	Kaitse- kate- gooria	Loodus- direktiivi lisa	Eesti ohustatud liikide punane nimestik	Märkused
nõmmnelk <i>Dianthus arenarius ssp. arenarius</i>	II		ohualdis (VU)	kasvukoht pole teada ja sobivad elupaigad alal puuduvad; KKK- ga tehakse ettepanek liik HA eesmärkidest välja arvata
soohiilakas <i>Liparis loeselii</i>	II	II, IV	ohualdis (VU)	
karvane lippernes <i>Oxytropis pilosa</i>	II		ohualdis (VU)	
püramiid-koerakäpp <i>Anacamptis pyramidalis</i>	II		ohualdis (VU)	KKK-ga tehakse ettepanek seada liik HA kaitse-eesmärgiks
emaputk <i>Angelica palustris</i>	II	II	ohulähedane (ND)	keskkonnaregistris andmed puuduvad, registreeritud 2012. a rannaniitude inventuuril Hosgrunne laiul
harilik muguljuur <i>Herminium monorchis</i>	II		ohualdis (VU)	
lääne-mõõkrohi <i>Cladium mariscus</i>	III		ohulähedane (ND)ohu piiril	
balti sõrmkäpp <i>Dactylorhiza baltica</i>	III			
vööthuul-sõrmkäpp <i>Dactylorhiza fuchsii</i>	III		ohuväline (LC)	
kahkjaspunane sõrmkäpp <i>Dactylorhiza incarnata</i>	III		ohuväline (LC)	
laialehine neuuvaip <i>Epipactis helleborine</i>	III			
soo-neuuvaip <i>Epipactis palustris</i>	III		ohuväline (LC)	
harilik käoraamat <i>Gymnadenia conopsea</i>	III		ohuväline (LC)	
rand-seahernes <i>Lathyrus japonicus subsp. maritimus</i>	III			
suur käöpõll <i>Listera ovata</i>	III		ohuväline (LC)	
harilik porss <i>Myrica gale</i>	III			
hall käpp <i>Orchis militaris</i>	III		ohulähedane (NT)	
kahelehine käokeel <i>Platanthera bifolia</i>	III		ohuväline (LC)	

rohekas käokeel <i>Platanthera chlorantha</i>	III		ohuväline (LC)	
aas-karukell <i>Pulsatilla pratensis</i>	III		ohuväline (LC)	

2.1.5.1. SOOHIILAKAS (*LIPARIS LOESELII*)

II kat; LoD I; KE – jah, LoA – ei

Soohiilakas on Eestis paigutise levikuga, tavalisem Lääne-Eesti rannikutel (Eesti taimede levikuatlas 2005). Eestis on selle liigi leviku põhjapiir, meist loode pool kasvab taim vaid Ahvenamaal ja selle naabruses Rootsi rannikul. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi kuulub soohiilakas ohualtude liikide hulka; liigi arvukus väheneb.

Soohiilakas kasvab peamiselt madala taimestikuga mätastel lubjarikastel märgadel kasvukohtadel madalsoodes, allikate ümbruses, järvekallastel ja rannaniitudel. Selliste kasvukohtade hävimine kuivendamise, ülesharimise või võsastumise tõttu on soohiilaka ja temaga koos kasvavate taimeliikide elupaiku ahendanud (Kull ja Tuulik 2002). Liigi kasvukohtade säilimiseks on vajalik niitude hooldamine (niitmine või karjatamine) ja loodusliku veerežiimi tagamine.

2017. aasta inventuuril leiti Nõva-Osmussaare hoiualal soohiilakat Vööla mere piirkonnas 0,3 ha suurusel alal piki Hara-Kudani teed teetammi servas. Kuigi soohiilakat on leitud vähearvukalt (2017. a registreeriti 8 isendit; liigi seisund halb), on hoiuala piires liigile sobivaid elupaiku nagu lubjarikkad vähetaimestunud niisked laigud, mitmel pool mujal.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud soohiilaka elujõuline populatsioon, kasvukohad vähemalt 0,3 ha ja seisund on vähemalt hea.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud soohiilaka elujõuline populatsioon, kasvukohad vähemalt 0,3 ha ja seisund on vähemalt hea.

- Mõjutegurid ja meetmed

+ Kuivenduskraavide puudumine kasvukohtades. Kuivenduskraavide rajamine hoiualal on võimalik vaid kaitseala valitseja loal, liigi kasvukohaks olevatele niisketele kooslustele kuivenduskraavide rajamine pole lubatud.

- Kasvukohtade kinnikasvamine, roostumine ja võsatumine.

Meede: alade hooldamine, niitmine ja karjatamine koormusel, mis ei lõhu niiduala pinnast. Ka väljaspool registreeritud kasvuala niiskete niitude heas seisus hoidmine karjatamise, võsa raiumise ja männinoorendike harvendamise teel on vajalik tegevus liigile potentsiaalsete elupaikade säilitamiseks.

2.1.5.2. PÜRAMIID-KOERAKÄPP (*ANACAMPTIS PYRAMIDALIS*)

II kat; LoD ei; KE – ei, LoA – ei

Püramiid-koerakäpp on Eestis haruldane. Liiki esineb Saaremaal lubjarikastel puisniitudel. Mandri-Eesti ainsad populatsioonid asuvad Nõva-Osmussaare hoiuala piirides Hara lahe rannikul.

2007. aastal kaardistas Eesti Orhideekaitse Klubi koerakäppa Hara kasvukohas (2 ala) pindalaga 1,6 ha. Teest põhja poole jääva kasvuala (0,8 ha, 9 taime) seisund hinnati halvaks, teest lõuna poole jääva kasvuala (0,8 ha, 15 taime) seisund hinnati rahuldavaks. Hara kasvukohas on vajalik võsaraie ja niitmine. Koerakäpa kasvuala ulatub ka põhja poole Riguldi rannikule. Riguldi kasvukoha (lõunapoolse ala pindala 0,72 ha, 34 taime; põhjapoolse ala pindala 2,1 ha, 47 taime) seisund hinnati väga heaks. Varem olid Hara kasvuala ümbritsetud aiaga, praegu enam mitte.

2017. aasta inventuuril registreeriti Hara lahe ida- ja kagurannikul 4 kasvuala kogupindalaga 3,75 ha. Kõige suuremal kasvualal registreeriti 80 isendit, alal kokku vähemalt 100 isendit, liigi seisund hinnang on keskmine kuni halb.

Püramiid-koerakäpa elupaiga säilimine eeldab niiduhooldust. Hara kasvukoha teest lõunapoolne ala (KLO9310468) on olnud niidetud alates 2012. aastast iga-aastaselt ning alates 2015. aastast on see PRIA toetusega kaetud. 2015 ja 2016 niideti seal enne jaanipäeva, kuna mõnel aastal polnud seal koerakäpa taimi leitud või olid üksikud (MTÜ Käoraamat 2013 andmetel). Kasvuala kippus angervaksa täis kasvama ning varane niitmine on angervaksa tõrjeks niidetavatel aladel ainus võimalus. Tõenäoliselt varasem niitmine sobis, sest isendeid oli 2017. aastal jälle rohkem. 2017. ja 2018. a niideti pärast 10. augusti. Olenevalt aastast ei pruugi 10. augustiks seemned olla valminud, kuid see on veel aeg, kus varutaval heinal on veel väärtus. Sobiv oleks ka kasvuala järelkarjatamine, kuid seda on väikesel alal raske korraldada. Ala karjatamine tagab kindlamalt vähemalt osade taimede õitsemise ja seemnete valmimise.

2018. aastal oli hoolduses 0,54 ha ala teest lõunas (liigirikkad niidud lubjavaesel mullal 6270*).

Hara kasvukohas teest põhja pool on osa ala karjatatav madalal koormusel ning liigile näib see sobivat, sest karjatataval alal on taimi üsna palju. Probleem võib tulla pigem sellest, et alad on väikesed ja kinni kasvanud, mistõttu avatud platsid saavad rohkem koormust. Selle vältimiseks oleks sobiv vaheldusrikkam karjatamise režiim, kui kariloomad liiguksid rohkem eri karjamaa osade vahel ning mõnele alale nad tuleksid alles hiljem.

Teest põhja pool on vajalik kasvuala taastamine võsa võtmise, niitmise ja niite koristamise teel. Eelnevalt on vaja kunagi alale jäänud oksahunnikud likvideerida, tõenäoliselt põletamisel. Sel viisil on võimalik niidetavaks muuta umbes 0,5 ha poollooduslikku niidukooslust (Linnamäe – Riguldi maantee poolsem osa), millest piisaks, et esialgu, muu hoolduse puudumisel, kõige olulisem koerakäpa ala hooldatud saaks. Edasine eesmärk on selle kasvuala ühendamine karjatatava alaga, et tekiks võimalikult terviklik liigi elupaik, kus isendite kogumid ei jää isolatsiooni.

Üldine, pidev madal karjatamiskoormus pole lahendus, sest kõrgrohustu, võsa ja kulu pealetung on reeglina käpalistele ohtlikumad kui see, et taimi ära süüakse. Kui karjatamiskoormus suureneb

ja ilmneb probleem, et taimed ära süüakse ja seemned valmida ei saa, tuleb rajada vaheaiad. Võiks kombineerida kõrget karjatamiskoormust ja madalat karjatamiskoormust või ala hooldamata jätmist rotatsiooniga. Esialgu sealsele kasvualale vaheaedaid vaja pole.

Kavaga tehakse ettepanek seada püramiid-koerakäpp Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärgiks, kuna seal on ainus liigi leiukoht Mandri-Eestis.

Eelmise perioodi (2010–2014) KKK-ga seati eesmärgiks, et säilib liigi elujõuline populatsioon ja liiki leidub ohtralt. Püramiid-koerakäpa Hara populatsioon on säilinud, põhiline kasvuala on hooldatud niitmise ja karjatamise teel, liigi seisund on stabiilne ja ei ole halvenenud, kuid liigi arvukus on olnud pigem keskmine.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud püramiid-koerakäpa elujõuline populatsioon ja liiki esineb ohtralt.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud püramiid-koerakäpa elujõuline populatsioon, liigi seisund on vähemalt hea ja liiki esineb keskmise arvukusega.

- Mõjutegurid ja meetmed

+ kasvukoha hooldamine alates 2012. aastast nüüdseks 0,5 ha ulatuses.

- kasvukoha kinnikasvamise ja võsastumine hoolduse lõppemisel.

Meede: valgustingimuste parandamine kasvukohtades (niitmine, võsa raiumine, männinoorendike harvendus- ja valgustusraie, karjatamine). Püramiid-koerakäpa kasvukohad tuleb taastada eelkõige kohtades, kus on tagatud poolloodusliku koosluse jätkusuutlik hooldamine. Niitmist tuleb alustada pärast 10. augusti, et seemned jõuaksid valmida.

- õitsvate taimede korjamine on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: teavitamine.

2.2. KOOSLUSED

Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärgiks on kümne loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübi kaitse. Erinevate elupaigatüüpide levikust hoiualal annab ülevaate tabel 7. Hoiualal kaitstavad elupaigatüübid on ka Nõva-Osmussaare looduala kaitse-eesmärgiks (lisa 2, <http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=EE0040201>). Ülevaade kaitse-eesmärgiks olevate elupaigatüüpide levikust Nõva-Osmussaare looduslal on toodud lisa 6.

2.2.1. MEREELUPAIGAD

Hoiualast valdav osa, rohkem kui 21 900 ha, on mereala. **Merelistest** elupaigatüüpidest kaitstakse veealuseid liivamadalaid (1110), liivaseid ja mudaseid pagurandu (1140), laiu madalaid lahtesid (1160) ja karisid (1170) (tabel 7). Mereelupaikade kaitsega tagatakse ühtlasi merikotka toitumisalade ja veelindude elupaikade kaitse.

Merelised elupaigad on mõjutatud looduslike protsesside poolt, nt maakerge, tugevad tormid. Looduslikest protsessidest tingitud muutuste korral elupaigatüüpide pindalas ja seisundis ei arvestata, et kaitsekorralduslik eesmärk pole täidetud.

- Mõjutegurid ja meetmed
+ puudub otsene reostusallikas.

- merereostus on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: mereseire; õlireostuse seire ja tõrje võimekuse arendamine.

Konkreetsed tegevusi kavandatakse riiklikult; hoiuala kaitsekorralduskavaga neid ei kavandata.

- suuremahulised (veeteede, sadamakohtade) süvendustööd ja kaadamine on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: keskkonnamõjude hindamine või piisavuse korral eelhinnag merealal elupaigatüüpide esinemisalal ja nende lähistel kavandatud süvendus-, kaadamis- ja muude ehitustööde eel. Lubada ei saa tegevusi, mis võivad elupaigatüüpe kahjustada.

- eutrofeerumisest ja karjatamise puudumisest tingitud randade kinnikasvamine.

Meede: karjatamise taastamine kinnikasvanud ranna-aladel ja hooldus taastatud rannaaladel.

Mereelupaikade inventuuril (Martin 2008) on antud küll üldhinnang nende seisundile, kuid konkreetsetel elupaigatüüpide levikualadel esinduslikkuse ja looduskaitse väärtuse hinnangud paljudel juhtudel puuduvad.

Tabel 7. Nõva-Osmussaare hoiualal olevad loodusdirektiivi elupaigatüübid (tärniga elupaigatüübi koodi juures on tähistatud esmatähtis elupaigatüüp). Tumedas trükis on toodud Nõva-Osmussaare HA kaitse-eesmärgiks olev elupaigatüüp

LoD elupaigatüüp	Esinduslikkus ja pindala (ha) Nõva-Osmussaare HA-I	Nõva-Osmussaare LoA kaitse-eesmärk (ha)	
veealused liivamadalad (1110)	A 473,1 D 2531,6 1321,9	1537	
liivased ja mudaseid pagurannad (1140)	A 350 250	31	
laiad madalad lahed (1160)	Hara laht u 30 ha, inventeeritud ei ole	39	

karid (1170)	2246,2	3	
esmased rannavallid (1210)	D 0,3	28	
püsitaimestuga kivirannad (1220),	D 1,9	61	
väikesaared ja laiud (1620)	4,6	20	
rannaniidud (1630*)	A 21,7 B 58,7 C 121,1	189	
püsirohttaimestuga liivarannad (1640)	D 7,3	54	
kadastikud (5130)	C 21,4	28	
kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*, 6210)	A 0,5 B 5,1 C 1,9	14+19	
liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	B 0,6 C 1,2	57	
lood (alvarid) (6280*)	B 0,06 C 0,05	203	
sinihelmikakooslused (6410)	B 3,4 C 2,0 D 2,2	0	
aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	C 2,3	-	
liigirikkad madalsood (7230)	A 0,4 B 0,2 C 9,6	172	
puiskarjamaad (9070)	C 2,2	-	

Nõva-Osmussaare hoiuala merepiirkonnas registreeriti 2007. aasta inventuuri käigus 33 taksonit **põhjataimestikku**. Kõige arvukam liikide poolest oli pruunvetiktaimede rühm (8 liiki), arvukalt oli mändvetikaid (7 liiki), kõrge oli ka õistaimede osakaal (6 liiki) ja rohevetika liikide arvukus (5 liiki). Nii kõvadel kui pehmetel põhjadel oli suurim liikide arv ja katvus sügavusvahemikus 2–6 m.

Suurima biomassiga esinevad piirkonnas pruunvetikad, neist kaks liiki – niitjas efemeerne *Pilayella littoralis* ja mitmeaastane põisadru (*Fucus vesiculosus*) moodustavad kogu põhjataimestiku biomassist tervelt 36%, pruunvetikad kokku aga kuni poole kogu biomassist, mis on iseloomulik ka Väinamere piirkondadele. Põisadrut peetakse Läänemere rannikumere ökosüsteemi üheks võtmeliigiks ja keskkonnaseisundi indikaatoriks, kuna muutused liigi sügavuslevikus peegeldavad muutusi keskkonna seisundis ning samal ajal on see liik elupaiga modifitseerija, võimaldades paljude teistegi elustikuliikide esinemist. Põisadru esines suure katvusega Osmussaare rannikul, Nõva ja Keibu lahtedes ja Dirhami piirkonnas, kus biomass oli kõrgeim (ületas 4000 g/m²). Teiseks võtmeliigiks ja elupaiga modifitseerijaks põisadrust

sügavamal, sügavusvahemikus 4–10 m on agarik (*Furcellaria lumbricalis*). Liigi kinnitunud vorm esines hoiuala lääneosas.

Hoiuala mereosale on iseloomulik ka suhteliselt kõrge mändvetikate osakaal, sest liivased merepõhjad loovad neile soodsa kasvukoha. Kuna mändvetikaid peetakse Läänemeres ohustatud taimede rühmaks, on nende arvukas esinemine siinses mereosas huvipakkuv – esindatud olid kõik Eesti vetest seni leitud liigid. Kõige suurema biomassiga olid esindatud kare mändvetikas (*Chara aspera*) ja sile mändvetikas (*Chara connivens*); katvuse ja biomassi poolest olid parimad paigad lainetuse eest enam kaitstud hoiuala lõunaosas aga ka Osmussaare lõunarannik.

Hoiuala mereala **põhjaloomastik** on väga mitmekesine; viimase inventuuri käigus leiti 43 erinevat taksonit (Martin, 2008). Põhjaloomastikus domineerivad pehmetel põhjadel balti lamekarp (*Macoma balthica*) ja kõvadel põhjadel söödav rannakarp (*Mytilus trossulus*). Kõrgeim liigiline mitmekesisus väiksemal sügavusel on seotud põhjataimestiku kooslustega. Rikkaliku taimestikuga alasid iseloomustavad kirpvähid, teod ja putukate vastsed. Taimestikuta liivastel põhjadel esineb arvukalt pudemetoitelisi vähilaadseid, mis on eriti iseloomulik Loode-Eestile. Enamesinevad liigid on veel tavaline tõruvähk (*Balanus improvises*), söödav südakarp (*Cardium edule*), lamekeermene vesitigu (*Hydrobia ulvae*), liiva-uurikkarp (*Mya arenaria*).

Elmise perioodi (2010–2014) KKK seadis eesmärgiks, et mereelupaigad säilivad senises ulatuses soodsas seisundis. Tulemuse hindamiseks uuemad andmed puuduvad. Samas, põhjakoosluste seirel elupaigatüüpide pindala ja seisundi vähenemist piirkonnas ei ole registreeritud.

2.2.1.1. VEEALUSED LIIVAMADALAD (1110)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Elupaigatüüp hõlmab veealuseid leetseljakuid – lainete kuhjatud madalaid pikliku kuju ning ebasümmeetrilise läbilõikega liivavalle. Eestis käsitletakse selles tähenduses eeskätt liivase põhjaga madalmerd kuni taimestiku alumise levikupiirini (Paal 2007). Sellest elupaigast on oluliselt sõltuvad paljud taimed, selgrootud, kalad ja veelinnud (aulid, vaerad, merivardid, sõtkad, kaurid jt). Elupaigatüüpi kahjustab kaevandamine, sadamate ja laevateede süvendamine, kaadamine, tuuleparkide rajamine.

Nõva-Osmussaare hoiualal asuvad ulatuslikumad liivamadalad Hara lahes ning Telisna neeme ja Hara neeme vahelises rannikumeres (A-esinduslikkusega). Avamerel on kõige ulatuslikumad liivamadalad hoiuala lääneosas (D-esinduslikkusega) ning Osmussaare ja Põõsaspea neeme vahel. Hoiuala piires (Läänemaa osas) on kaardistatud veealuseid liivamadalaid 4326,6 ha suurusel alal.

Kuna tegemist on aktiivsete põhjadega elupaigatüübiga, siis on sessiilne ehk kinnitunult elav põhjaloomastik suhteliselt liigivaene. Tüüpilisemateks loomaliikideks piirkonnas on balti lamekarp (*Macoma baltica*), liiva-uurikkarp (*Mya arenaria*) ja südakarp (*Cardium edule*).

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud veealused liivamadalad (1110) inimetegevusest mõjutamata kogupindalaga vähemalt 4320 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud veealused liivamadalad (1110) inimetegevusest mõjutamata kogupindalaga vähemalt 4320 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud.

Puuduvad täpsemad andmed veealuste liivamadalate (1110) seisundi kohta.

- Mõjutegurid ja meetmed
Vt alapt. 2.2.1.

2.2.1.2. LIIVASED JA MUDASED PAGURANNAD (1140)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Need on rannikul tugevate, eeskätt idatuultega paljanduvad ulatuslikud liiva- ja mudarannad. (Paal 2007). Liivased ja mudased pagurannad on olulised nii veetaimede, selgrootute, veelindude kui ka kurvitsate seisukohalt. Tegemist on lindude jaoks olulise peatus- ning toitumiskohaga.

Hoiualal on suurimad pagurannad Telisna neemest Hara lahe rannikualadeni (A-esinduslikkusega 350,1 ha), Rooslepa rannikul, Keibu lahe rannikul ja Osmussaare lõunarannikul; mujal mitmel pool väiksemal pindalal. Lainetuse eest kaitstud randadel levib ohtralt pilliroogu, merimugulkõrkjat, karedat kaiselt, kamm-penikeelt ning tähkjat vesikuuske. Kaladest elavad selles elupaigas nurg, ogalik ja särg. Looduslikest teguritest mõjutavad pagurandu tugevad tormid.

Hoiuala piires esineb liivaseid ja mudaseid pagurandasid (1140) ligi 600 ha suurusel alal, neist 15 ha jääb Nõva-Osmussaare HA Harjumaa ossa.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud liivased ja mudased pagurannad (1140) kogupindalaga vähemalt 600 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud liivased ja mudased pagurannad (1140) kogupindalaga vähemalt 600 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud.
- Mõjutegurid ja meetmed
Vt alapt. 2.2.1.

2.2.1.3. LAIAD MADALAD LAHED (1160)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Laiad madalad lahed (1160) on lainetuse eest hästi kaitstud madalaveelised lahed ja abajad, kus on jõgede lehtersuudmetega võrreldes tunduvalt väiksem mageda vee sissevool. Lahtede põhi on tavaliselt pehme, kaetud liiva või saviga (Paal 2007). Mitmekesise põhjaelustiku tõttu leiab sellistest lahtedest toitu palju eri liike linde.

Hoiualal esineb see elupaigatüüp Hara lahes ligi 30 ha suurusel alal.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud laiad madalad lahed (1160) kogupindalaga 30 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud laiad madalad lahed (1160) kogupindalaga 30 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud.

Puuduvad täpsemad andmed veealuste liivamadalate (1160) seisundi kohta.

- Mõjutegurid ja meetmed
Vt alapt. 2.2.1.

2.2.1.4. KARID (1170)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Karid on merepõhjast märgatavalt kõrgemale ulatuvad veealused rahnuderikkad või aluspõhjakiivimeist merepõhjakkõrgendikud, mis paguvee ajal võivad ulatuda üle vee pinna. (Paal 2007).

Kariderikkamad piirkonnad hoiualal asuvad Osmussaare rannikul, Osmussaare ja Pärисpea neeme vahelises väinas, Põõsaspea ja Dirhami neeme lähistel ning Toomaninast idas ja läänes. Hoiuala piires on kaardistatud karisid 2246,2 ha suurusel alal. Põhjataimestiku moodustavad peamiselt erinevad pruun- ja punavetikate kooslused. Selgrootutest võib leida kividel vetikate vahelt ja sügavamatest piirkondadest söödavat rannakarpi (*Mytilus edulis*) ja rändkarpi (*Dreissena polymorpha*). Karid on olulised veelindude toitumisalad. Kalastik on liigirikas, võib leida lesta, emakala, kammeljat, merisiiga, nolgust. Karide seisund on inventuuri käigus hinnatud heaks. Need tähelepanuväärsed rannikumoodustised vees muutuvad lähiaastakümneil maakerke tingimustes veelgi efektsmaks. (Martin 2008)

2016. aastal TÜ Eesti Mereinstituudi poolt läbi viidud mereelupaikade kaardistamise projekti käigus on modelleeritud karide pindala hoiualal 4086,7 ha.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud karid (1170) inimetegevusest mõjutamata kogupindalaga vähemalt 2240 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
- Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud karid (1170) inimetegevusest mõjutamata kogupindalaga vähemalt 2240 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud.
- Mõjutegurid ja meetmed
Vt alapt. 2.2.1.

- avamere tuuleparkide rajamine on karidele potentsiaalseks ohuteguriks. Väikese sügavuse ning kõva merepõhja tõttu eelistatakse karide alasid sageli tuuleparkide asukoha planeerimisel.
Meede: keskkonnamõjude hindamine või piisavuse korral eelhindamine merealale elupaigatüüpide esinemisalale ja nende lähistelevat kavandatud ehitustööde eel. Lubada ei saa ehitisi, mis võivad elupaigatüüpe kahjustada.

2.2.2. MAISMAAELUPAIGAD

Maismaalistest elupaigatüüpidest on hoiualal eesmärgiks rannikuelupaikade ja poollooduslike koosluste – väikesaarte ning laidude (1620), rannaniitude (1630*), püsitaimeestuga liivarandade (1640), kadastike (5130), lubjarikkal mullal kuivade niitude (6210) ning loodude (6280*) – kaitse.

Lisaks eesmärgiks olevatele elupaigatüüpidele on hoiualal inventeeritud muid poollooduslikke kooslusi.

Hoiualal on inventeeritud sinihelmikakooslusi (6410) 7,6 ha, millest 2018. aastal oli hoolduses 0,6 ha ja taastamisel 3 ha. Sinihelmikakooslused on Nõva-Osmussaare loodusala kaitse-eesmärk. Kavaga tehakse ettepanek seada sinihelmikakooslused ka Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärgiks.

Hoiualal on inventeeritud 1,8 ha liigirikkaid niite lubjavaesel mullal (6270*) Hara lahe lõunarannikul; niitudest 0,6 ha on esinduslikud (B) ja 1,2 ha arvestatava esinduslikkusega (C). Need niidud on II kaitsekategooria liigi püramiid-koerakäpa kasvualad. 2018. aastal oli 0,5 ha niitudest hoolduses. Elupaigatüübi eesmärgiks seadmine ei ole vajalik, niidukoosluste säilimine kavandatakse liigikaitsetöödega.

Hoiualal on 2,7 ha aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite (6510), mis on kultuuristamise mõjuga ja mille esinduslikkus on hinnatud arvestatavaks (C). Tegemist on tõenäoliselt endiste põllualadega. Need niidud kujunevad teisteks niidu elupaigatüüpideks ning kaitse-eesmärgiks ei ole vaja lisada. 2018. aastal niidud hooldatavad ei olnud.

Hoiualal on väga esinduslikke (A) liigirikkaid madalsoid (7230) 0,4 ha Riguldi jõe suudmest lõunas rannikualal kadastike keskel. Esinduslikke (B) liigirikkaid madalsoid on 0,2 ja arvestatava esinduslikkusega madalsoid 9,6 ha. 2018. aastal need niidud hoolduses ei ole. Kuna nende niidualade esinduslikkus ei ole kõrge, need levivad väikeste niidulappidena, tegemist on üleminekukooslustega tõusva rannikuga alal ja liigniiskuse tõttu säilivad pikemat aega kinnikasvamast, ei ole neid eesmärgiks vaja seada. Loodusala eesmärk ja liigirikaste madalsoode kaitse kaitse täidetakse Nõva looduskaitsealal.

Hoiualal on inventeeritud 2,2 ha puiskarjamaid Hosgrunnel; puiskarjamaid ei hooldata, need on varieeruva puistu tihedusega, rohurinne vaesunud ning nende esinduslikkus on hinnatud arvestatavaks (C). Kuna puiskarjamaad ei ole hoiuala esinduslikud, siis ei ole põhjendatud nende ala eesmärgiks seadmine.

Metsakooslused hoiualal on valdavalt noored maakerkega rannikualal kujunevad männikud või lepidud. Kaitstavaid metsaelupaigatüüpe hoiualal ei ole. Kaitsekorralduslikult, tulenevalt käpaliste elupaiganõuetest, on Linnamäe-Riguldi maanteest mere poole jäävates metsakooslustes on harvendus- ja turberaie soovitatav. Soovitatav on harvendus- ja sanitaarraie ja Telise neemest ida poole jäävas metsaosas.

Eelmise perioodi (2010–2014) KKK seadis eesmärgiks, et vähemalt 25 ha rannaniitu ja sellega piirnevat niiduala on heas korras, hooldatud ja madalmurune; kaitsekorralduskava perioodi lõpuks ei tohiks olla vähemalt esimese tähtsuskategooria niidualadel lauspilliroo ja kõrgrohustuga kaetud alasid. Praeguseks on nõuetele vastavalt hooldatud üle 60 ha rannaniite, sh kõre kaitse seisukohalt esmatähtis Hara elupaigaga piirnev rannaniiduala. Ranna- ja aruniite on taastatud ja hooldus on laienenud ka Riguldi rannikule. Linnukaitse seisukohal olulised alad Haversvi rannikul vajavad taastamist.

Eelmise perioodi (2010–2014) KKK-s seati eesmärgiks 12 ha kadastike (5130), 13,5 ha kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210) ja 15,5 ha loodude (6280*) säilimine. Vahepealsel ajal on tehtud uued inventuurid. Poollooduslike koosluste pindala hoiualal ei ole vähenenud, uuematel inventuuridel on kaardistamine täpsem ning korrigeeritud elupaigatüüpde vastavust.

2.2.2.1. VÄIKESAARED JA LAIUD (1620)

LoD I, KE - jah, LoA - jah

Sellesse elupaigatüüpi loetakse Eestis väikesaared, mille pindala ei ületa 10 ha; elupaigatüübi määramisel on esiplaanil saare tähtsus lindude pesitsus- ja puhkepaigana ning hüljeste lesilana (Paal 2007).

Nõva-Osmussaare hoiualal on väikesaari ja laide (1620) inventeeritud 20,2 ha. Riguldi jõe suudmealale jääb pikliku kujuga Pöiarahu (4,6 ha) ja nimetu laid (0,05 ha). Metsane Hosgrunne pindala on 15,6 ha ja elupaigatüübi väikesaared ja laiud (1620) kriteeriumitele ei vasta. Kõrge veeseisu ja tugevate tuultega on laiud üleujutatavad. Need on tähtsad lindude, eelkõige kurvitsaliste peatus- ja pesitsuspaikadena.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud väikesaared ja laiud (1620) inimetegevusest rikkumata kogupindalaga vähemalt 5 ha, elustik pole vaesunud.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud väikesaared ja laiud (1620) inimetegevusest rikkumata kogupindalaga vähemalt 5 ha, elustik pole vaesunud.

Väikesaared ja laiud (1620) on mõjutatud looduslikest protsessidest, nt maakerge, tormid. Väikesaarte pindala vähenemist ja seisundi halvenemise korral looduslike protsesside tõttu ei arvestata, et kaitsekorralduslik eesmärk on täitmata.

- Mõjutegurid ja meetmed

+ puudub otsene reostusallikas.

- merereostus on potentsiaalseks ohuteguriks.

Meede: mereseire; õlireostuse seire ja tõrje võimekuse arendamine. Konkreetseid tegevusi kavandatakse riiklike programmide raames, Nõva-Osmussaare kaitsekorralduskavaga ei kavandata.

- kinnikasvamise (roostumine, võsastumine) ja selle tõttu elustiku vaesumine.

Meede: niidukoosluste hooldus laidudel, pilliroo ja kõrgrohustu niitmine).

2.2.2.2. RANNANIIDUD (1630*)

LoD I, KE - jah, LoA - jah

Rannaniidud on lauged madalakasvuliste taimedega looduslikud või poollooduslikud rohumaad. Madalmurused rannaniidud on paljude lindude, eeskätt kurvitsaliste pesitsus- ja toitumispaidad. Kui nende hooldamine lakkab, kasvavad need väärtuslikud elupaigad täis pilliroogu, võsastuvad ja metsastuvad. Eestis leidub rannaniite kõige ulatuslikumalt Läänemaal, Hiiumaal, Saaremaal ja Pärnumaal. (Paal, 2007).

Rannaniidud on kujunenud peaaegu kogu hoiuala maismaaosa rannikul kogupindalaga 201,5 ha, millest 21,7 ha on väga esinduslikud (A), 57,8 ha esinduslikud (B) ja 121,1 ha arvestatava (C) esinduslikkusega. Rannaniidud on elupaigaks arvukale rannikulinnustikule, sh kaitstavatele kurvitsaliste liikidele.

Poollooduslike koosluste taastamist hoiualal alustati 2009. aastal Vööla kanali ning Hara sadama vahelisel rannikualal; Hara küla tee ääres asuvat niitu hooldati seoses püramiid-koerakäpa kasvukoha kaitse töödega. 2018. aastal oli hoiualal hooldatavaid rannaniite (1630*) 61,1 ha ja 2,95 ha oli taastamisel. Kulani, Vööla ja Hara rannik on karjatatav ja nende niitude esinduslikkus on kõrgem. Telise poolne rannik on aastakümneid olnud ilma põllumajandusliku kasutusega ning sealsed kunagised rannaniidud on roostunud ning võsastunud.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on rannaniite (1630*) vähemalt 200 ha, millest 80 ha on väga esinduslikud (A) ja ülejäänud 120 ha esinduslikud (B).

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on rannaniite (1630*) vähemalt 200 ha, millest 65 ha on väga esinduslikud (A), 120 ha esinduslikud (B) ja ülejäänud 15 ha arvestatava (C) esinduslikkusega.

- Mõjutegurid ja meetmed

+ suures osas hoiuala rannaniidud on karjatatavad.

+ toimiv poollooduslike koosluste taastamise ja hoolduse toetuste süsteem

- roostumine ja võsastumine ning elustiku vaesestumine karjatamise lõppemisel.

Meede: rannaniitude järjepidev hooldus. Hooldusest väljas olevate niidualade taastamine – roo ja võsa eemaldamine, karjatamise taastamine Vajalik on tagada

karjatamiskoormus vähemalt 1 loomühikut hektari kohta. Rannaniitude hooldamisega luuakse sobivad tingimused ka rannikulinnustikule, sh kaitsealustele liikidele.

2.2.2.3. PÜSIROHTTAIMESTUGA LIIVARANNAD (1640)

LoD I, KE - jah, LoA - jah

Püsitaimestuga liivarannad (1640*) kujunevad lauge nõlvaga liivarandadel, mis on lainetuse mõju all. Kujunenud on varieeruva katvusega püsiktaimestu; kohati paljandub ulatuslikumaid liivaalaseid, kuhjub adruvalle ja muud mereheidist. (Paal 2008)

Nõva-Osmussaare hoiualal on tihedalt kamardunud ja taimestunud liivaranda Telise neeme piirkonnas (6,0 ha) ja moreenranda Hara neemel (3,4 ha), rand on kohati roostunud. Püsitaimestuga liivarannad (1640) on kujunenud kompleksis esmaste rannavallide (1210) ja püsitaimestuga kivirandadega (1220). Esinduslikkust on hinnatud madalaks (D), mis on tingitud suurest kamardumisastmest, setet on näha vaid kohati. Kokku on kaardistatud püsitaimestuga liivarandu (1640) 7,3 ha. Hara neemel olevad püsirohttaimestuga liivarannad (1640) on karjatatavad koos piirneva rannaniiduga.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on soodsas seisundis püsitaimestuga liivarandu (1640) vähemalt 7 ha.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on soodsas seisundis püsitaimestuga liivarandu (1640) vähemalt 7 ha.

Püsitaimestuga liivarannad (1640) on mõjutatud looduslikest protsessidest, nt maakerge, tormid. Nende pindala vähenemist ja seisundi halvenemise korral looduslike protsesside tõttu ei arvestata, et kaitsekorralduslik eesmärk on täitmata.

- Mõjutegurid ja meetmed

+ hoiuala rannaniidud Hara rannikul on karjatatavad ja see aitab kaasa ka püsitaimestuga liivarandade soodsa seisundi säilimisele.

- roostumine ja elustiku vaesestumine karjatamise lõppemisel.

Meede: püsitaimestuga liivarandade hooldus koos piirnevate rannaniitudega.

2.2.2.4. KADASTIKUD (5130)

LoD I, KE - jah, LoA - jah

Kadastikud on poollooduslikud kooslused, mis enamasti on kujunenud karjatamise ning niitmise lõppemisel loopealsetel (alvaritel), liivanõmmedel jm kuivades kasvukohtades asuvatele endistele niitudele. Lookadastikke leidub kõige rohkem Saaremaal ning Loode- ja Põhja-Eesti paepealsetel, nõmmekadastikke sisemaa liiva-aladel. (Paal 2007).

Nõva-Osmussaare hoiualal on kujunenud kadastikud Kudani, Hara ja Riguldi rannikul ning Põia rahul, kokku 21,4 ha arvestatava (C) esinduslikkusega. Madalama esinduslikkuse on üldjuhul tinginud tihenemine lehtpõõsaste (peamiselt paakspuu) ja männiga või liigne kadakate tihedus. 2018. aastal oli hoiualal kadastikke hoolduses 1,7 ha, neid karjatati koos piirnevate rannaniitudega.

Kadastike ja niiduelupaikade kaitsega säilitatakse elupaiku kaitstavatele taime- ja linnuliikidele, sh linnudirektiivi I lisa liikidele punaselg-õgijale (*Lanius collurio*) ja vööt-põõsalinnule (*Sylvia nisoria*). Kadastike taastamise kavandamisel tuleb jälgida, et sellega ei hävitataks punaselg-õgija ja vööt-põõsalinnu elupaiku.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud esinduslikke ja väga esinduslikke kadastikke (5130) vähemalt 21 ha.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on säilinud esinduslikke ja väga esinduslikke kadastikke (5130) vähemalt 4 ha, ülejäänud 17 ha on arvestatava (C) esinduslikkusega.

- Mõjutegurid ja meetmed

+ karjatamine rannaniitudel mõõdukal koormusel;

+ toimiv poollooduslike koosluste taastamise ja hooldamise toetuste süsteem.

- kadastike tihenemine ja koosluse vaesestumine. Paljud kadastikud on liigselt tihenenud kas kadakate ja/või lehtpuuvõsaga.

Meede: kadastikud tuleb lehtpuuvõsast puhastada, samuti hõrendada kadakate liituvust nii, et kadakas ei kataks üle 2/3 niidust. Kohati tuleb jätta tihedamate kadakatega tukkasid, et tagada elupaik põõsastike linnustikule. Lehtpuuvõsa võtmisele peab kohe järgnema karjatamine, sest muidu tekib kohe uusi võrseid ning võsa läheb veelgi tihedamaks. Vajalik on edasine kadastike hooldamine, karjatamine.

- ehitamine on potentsiaalne ohutegur. Kadastikesse ja niidukooslusele ehitamine hävitab ehitis(t)e alusel alal koosluse ning tõenäoliselt hävib või kahjustub kooslus ka ehitiste lähiümbruses ehitiste hilisemal kasutamisel. Koosluste hävimine vähendab koosluse pindala ja koosluse kahjustumine halvendab selle looduskaitse väärtust.

Meede: hoiualal on keelatud tegevus, mis võib kaitstavat elupaigatüüpi kahjustada. Lubada võib ehitustegevust aladel, kus ei esine kaitstavaid koosluseid või erandina kaalutletud vajadusel elupaigatüübil juhul, kui ehitustegevuse puhul on välistatud oht elupaigatüübi hävimiseks või kahjustamiseks (nt üksik post, maakaabel). Kaalutusotsuse tegemisel mitte lubada ehitustegevust (k.a olemasolevatel vundamentidel), mis võib elupaigatüüpi kahjustada.

2.2.2.5. KUIVAD NIIDUD LUBJARIKKAL MULLAL (6210*)

LoD I, KE - jah, LoA - jah

Elupaigatüüpi kuuluvad poollooduslikud liigirohked aruniidud kuivadel ja poolkuivadel lubjarikastel muldadel, samuti sūrjaniidud – mõlemad on olulised kāpaliste kasvukohana. Aruniidud on levinud peamiselt Lāāne-Eesti madalikul ja lāānesaartel, aga ka Põhja-Eesti lavamaal. Sūrjaniidud seevastu kasvavad eelkõige kungastel ja seljandikel põuakartlikel korese- ja lubjarikastel muldadel, neid leidub rohkem Põhja- ja Lāāne-Eestis. (Paal 2007).

Nõva-Osmussaare hoiualal on väga esinduslikke (A) kuivi niite lubjarikkal mullal (6210*) 0,5 ha (Hara rannikul), esinduslikke 5,1 ha ja arvestatava esinduslikkusega 1,9 ha (Riguldi rannik) – kokku 7,5 ha. 2018. aastal oli 0,6 ha niitudest hooldatav karjatamise teel ja 0,5 ha niite taastamisel.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on kuivi niite lubjarikkal mullal (6210*) vähemalt 8 ha, neist väga esinduslikke (A) 7 ha ja ülejäänud 1 ha esinduslikud (B).

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiualal on kuivi niite lubjarikkal mullal (6210*) vähemalt 8 ha, neist väga esinduslikke (A) 2 ha, esinduslikud (B) 5 ja arvestatava esinduslikkusega (C) 1 ha.

- Mõjutegurid ja meetmed

+ valdav osa niitudest on karjatatavad, mis on eelduseks niidukoosluste ja nende liigirikuse säilimiseks;

+ toimiv poollooduslike koosluste taastamise ja hoolduse toetuste süsteem.

- niitude kinnikasvamine, võsatumine ja elustiku vaesestumine karjatamise lõppemisel.

Meede: kasutuses olevate niitude järjepidev hooldus, vähemesinduslike niidualade taastamine ja jätkuv hooldamine;

- ehitamine on potentsiaalne ohutegur. Vt alapt 2.2.2.4.

2.2.2.6. LOOD (6280*)

LoD I, KE - jah, LoA - jah

Loopealsed katavad väga õhukese mullakihi (mõnest kuni paarikümne sentimeetrini) ja tasase pinnamoega paepealseid alasid. Need on enamasti kuivad või väga kuivad kasvukohad. Looniite leidub lubjakivi avamusaladel Lāāne- ja Pärnumaal, saartel ja Põhja-Eesti lavamaal. (Paal, 2007).

Loopealsed on Nõva-Osmussaare hoiualal kujunenud Riguldi rannikul kogupindalaga 0,1 ha, millest pool on esinduslikud (B) ja teine pool arvestatava esinduslikkusega (C).

2018. aastal hoiualal loodusid (6280*) hoolduses ei olnud. Looniitude säilitamiseks on sobivaim nende karjatamine lammastega, optimaalne karjatamiskoormus on 0,3–0,5 lü/ha. Põõsastike katvus loodudel ei tohi olla suurem kui 30%.

Kuna loodude pindala hoiualal on väike, niidualad väikesed ning esinduslikkus ei ole kõrge, siis tehakse kaitsekorralduskavaga ettepanek kaaluda loodude (6280*) hoiuala eesmärgist välja jätmist Läänemaa hoiualade määruse uuendamisel. Loodusalal on peamine loodude levikuala Osmussaare MKA.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare hoiualal on esinduslikke (B) loodusid (6280*) vähemalt 0,1 ha.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare hoiualal on esinduslikke (B) loodusid (6280*) vähemalt 0,1 ha.

Mõjutegurid ja meetmed on aru- ja looniitudel samad, vt alapt 2.2.2.5.

Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek kaaluda loodude (6280*) Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärgist välja jätmist, sest seal on elupaigatüüpi väga väikesel pindalal ning loodusala eesmärk tagatakse Osmussaare maastikukaitsealal.

2.2.2.7. SINIHELMIKAKOOSLUSED (6410)

LoD I, KE - ei, LoA - jah

Sinihelmikas kasvab savikatel toitainevaestel muldadel. Eestis on enamik sinihelmikaniitudest kujunenud tugeva kuivendamise tagajärjel ja seega pole neil looduskaitse väärtust. Tähelepanu väärivad üksnes kuivendamata aladel leiduvad rohke sinihelmikaga kooslused (Paal 2007).

Hoiualal on inventeeritud sinihelmikakooslusi (6410) 7,6 ha Riguldi rannikul; neist 3,4 ha on esinduslikud (B), 2 ha arvestatava esinduslikkusega (C) ja 2,2 ha väheesinduslikud (D). Väiksem esinduslikkus on tingitud võsastumisest, peamiselt paakspuuga. Väheesinduslikud on keset kadastikke paiknevad väiksemad soostunud niidulapid, mille puhul on tegemist üleminekukooslustega rannaniidult muuks niiduks.

2018. aastal oli hoolduses 0,6 ha ja taastamisel 3 ha sinihelmikakooslusi.

Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek seada sinihelmikakooslused Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärgiks.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare hoiualal on sinihelmikakooslusi (6410) vähemalt 5 ha, neist väga esinduslikke (A) 3 ha ja esinduslikke (B) 2 ha.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Nõva-Osmussaare hoiualal on sinihelmikakooslusi (6410) vähemalt 5 ha, neist esinduslikke (B) 4 ha ja arvestatava esinduslikkusega (C) 1 ha.

Kui sinihelimikakoosluste pindala ja esinduslikkus väheneb loodusliku protsessi tõttu (tegemist on tõusva rannikualaga ja sellest tulenevalt üleminekukooslusega), siis ei arvestata seda, et kaitse-eesmärk ei ole täidetud.

- Mõjutegurid ja meetmed
- + osa hoiuala sinihelimikakooslusi on taastatud ja karjatavad koos piirnevate niidualadega.
+ toimiv poollooduslike koosluste taastamise ja hoolduse toetuste süsteem.

- roostumine/ võsatumine ja elustiku vaesestumine karjatamise lõppemisel.

Meede: sinihelimikakoosluste järjepidev hooldus. Hooldusest väljas olevate niidualade taastamine – roo ja võsa eemaldamine, karjatamise taastamine Vajalik on tagada karjatamiskoormus vähemalt 1 loomühikut hektari kohta.

2.3. LOODUSE ÜSIKOBJEKTID

Nõva-Osmussaare hoiualal asub 3 kaitstavat looduse üksikobjekti.

Vahetult hoiuala piiril Osmussaare lääneranniku rannavees paikneb Osmussaare I rahnuderühm (Skarvan). Osmussaare lõunatipus Boani neeme rannavees paikneb Osmussaare II rahnuderühm. Need on gneissbretša rahnude kogumikud, mille teke on seotud Neugrundi meteoriidikraatri kujunemisega, levivad vaid Loode-Eestis ja omavad olulist teaduslikku väärtust.

Üksikobjektide ümber kehtib looduskaitseadusest tulenev 50 meetri raadiusega kaitsetsoon. Veas asuvad rahnud täiendavaid hooldusmeetmeid ei vaja. Paiknemine hoiualal tagab piisava kaitse ning kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek määrata Läänemaa kaitstavate looduse üksikobjektide määrusega nende ümber kaitsevööndi ulatuseks 0 meetrit.

Noarootsi poolsaarel Kudani külas asub graniitgneissist koosnev 19-meetrise ümbermõõduga Järvekivi. Kivi juurde viib Hara-Kudani tee ja Vööla neeme juurde randa suunduva pinnastee ristist ligi 60 m rada. Rahn paikneb metsas, rahnu ümbrusest on raiutud võsa ja rahn on vaadeldav.

Järvekivi ümber on 50 m raadiusega kaitsevöönd, millest üle poole jääb hoiuala piiresse. Vajalik on võsaraie raja ja vahetult kivi ümbert. Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek määrata Järvekivile 30 m raadiusega piiranguvöönd, mis on piisav metsas asuva rahnu kaitseks ja vaadeldavuse tagamiseks. Rahn paikneb eramaal.

- Pikaajaline kaitse-eesmärk
Osmussaare I rahnuderühm, Osmussaare II rahnuderühm ja Järvekivi on säilinud ja eksponeeritud.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk
Osmussaare I rahnuderühm, Osmussaare II rahnuderühm ja Järvekivi on säilinud ja eksponeeritud.
- Mõjutegurid ja meetmed

- Järvekivi ümbruse võsastumine ja vaadeldavuse halvenemine.

Meede: rahnu vahetust ümbrusest vajadusel põõsaste eemaldamine, et säilitada vaadeldavus.

3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS

Nõva-Osmussaare hoiuala on valdavalt mereala, mille külastuskorraldust tuleb vaadata tervikuna piirneva rannikupiirkonnaga ja piirnevate Osmussaare maastikukaitseala ja Nõva looduskaitsealaga.

Tegemist on piirkonnaga, mis pakub loodushuvilistele võimalust jälgida kevadel ja sügisel massilist arktiliste merelindude rännet. Põõsaspea neem piirneval Nõva looduskaitsealal on üks parimaid vaatluskohti arktiliste veelindude rände jälgimiseks Läänemere põhjaosas.

Sukeldujatele on huvipakkuvad laevavrakid Osmussaare rannikumeres. Alal viibitakse ka selleks, et kalastada.

Külastajate huviks on vastava eelteabe olemasolu ja kättesaadavus.

Hoiualal külastustaristu puudub. Vaatamata Nõva-Osmussaare hoiuala rahvusvahelisele tähtsusele, on hoiuala seni tagasihoidlikult tutvustatud.

Visioon ja eesmärk

- Visioon

Edastatav teave annab külalisele hea ülevaate hoiuala loodusest ja selle eripärast, külastuskoormuse mõju loodusväärtustele on minimaalne.

- Eesmärk

(1) Hoiuala kaitse-eesmärke ja väärtusi tutvustav info on laiemale avalikkusele ja huvilistele kättesaadav.

(2) Külastajad on suunatud selliselt, et nad ei kahjusta kaitse-eesmärgiks olevaid väärtusi. Infotahvliitel on piisavalt teavet kaitseväärtuste ja kaitsekorra kohta ning juhised looduses liikumiseks.

Info hoiuala kohta on vajalik muuta kättesaadavaks interneti kaudu (eesti, vene ja inglise keeles), aga ka majutusasutustes ning sadamates.

Kooliõpilaste keskkonnateadlikkuse parandamiseks on võimalus korraldada talguid mererannikul oleva prügi koristamiseks. Võimaliku talgukohana tuleb kõne alla eeskätt Hara küla ning Riguldi jõe suudmeala ümbrus.

3.1. KÜLASTUSTARISTU

Külastuskorralduslikke igapäevasele tuginevaid objekte kaitstavatel aladel rajab, rekonstrueerib, hooldab ja korraldab neil seiret RMK. Nõva-Osmussaare hoiualale külastusobjekte rajatud ei ole.

Lähim alaga seotud külastusobjekt on Põõsaspea neeme puhkekoht 2015. aastal rajatud vaatlusonniga. Kahest kohatahvlit üks tutvustab lindude rännet.

Nõva-Osmussaare hoiuala läbib Ranniku matkarada.

Eelmisel kaitsekorraldusperioodil oli kohalike ettepanekul Hara külas külastuse paremaks suunamiseks kavandatud maaomaniku finantseeritav Hara matkarada, mis võimaldab tutvustada rannaniitude taastamist, vee- ja rannikulinde ning kaitsealuseid kahepaikseid (kõret, tiigikonna), lähipiirkonnas kasvavaid kääpalisi jt kaitstavaid taimeliike. Rada rajatud ei ole ja praegu puudub selleks otsene vajadus ja huvi.

3.2. NÕVA-OSMUSSAARE HOIUALA TUTVUSTAMINE

EELISE infoleht (<http://loodus.keskkonnainfo.ee/>) sisaldab teavet Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärkide kohta.

RMK kodulehel (<http://loodusegakoos.ee/>) on teave piirnevate Nõva looduskaitseala ja Osmussaare maastikukaitseala rannikul paikneva taristu kohta.

Arvestades nutitelefonide populaarsuse kiiret kasvu ning sellega kaasnevat võimalusi, saab hoiuala looduse, selle väärtuste, piirnevale rannikule rajatud vaatluskohtade ning külastuskorralduse kohta kasutada nutitelefoni rakendusi.

Meetmed:

- nutitelefoni rakenduste võimaluste kasutamine;
- hoiuala kohta ajakohase info kättesaadavaks tegemine RMK veebilehel.

Eraldi tegevusi kaitsekorralduskavaga ei kavandata.

3.3. INFOTAHVLID

Vajalik on erinevate huvigruppide, nt surfajate, harrastuskalastajate, veemootorsõidukitega liiklejate, purjetajate, seiklusturistide teavitamine looduskaitsealusest ning teistest õigusaktidest tulenevatest piirangutest (nt mootorsõidukiga liiklemise keeld väljaspool teid) ning looduses liikumise heast tavast. Info andmiseks sobivad rannikul Hara sadam, Roosta puhkeala, Dirhami sadam, Põõsaspea neem, Peraküla puhkeala, Nõva sadam. Teadaolevalt on lähiaastatel Hara sadama arendamisel kavas ka infotahvlite paigaldamine ning ühe tahvlistest võiks kavandada hoiuala ja selle väärtuste tutvustamiseks. Keskkonnaamet koostab vajadusel sadamahaldajaga kokkuleppel infotahvli ja sadama haldaja korraldab paigaldamise ja edasise hoolduse.

RMK saab infotahvleid paigaldada RMK külastusobjektide juurde.

Meede:

- hoiuala ja selle loodusväärtusi tutvustava teabe lisamine Roosta parkla, Põõsaspea puhkekoha, Uuejõe parkla, Peraküla telkimisala, Metskonna puhkekoha, Keibu lõkkekoha ja Osmussaare suurele infotahvlile;
- hoiuala ja selle väärtus tutvustava infotahvli koostamine, mis oleks sobilik paigaldamiseks sadamatesse.

Infotahvliatel olev teave peab lisaks eesti keelele olema ka inglisekeelne, kuna piirkonda külastab suvekuudel arvukalt välisuriste.

3.4. TRÜKISED JA MUU TEABEMATERJAL

2015. aastal on Keskkonnaamet koostanud A3 suuruse Nõva-Osmussaare hoiuala tutvustava voldiku, mille tekst on eesti keeles https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/public/A3_Nova_Osmussaare_hoiuala.pdf. Ala rahvusvahelise tähtsuse tõttu on vajalik tutvustav voldik ka inglise keeles.

Meede: Nõva-Osmussaare hoiuala voldik-kaardil kontaktandmete ajakohastamine, ingliskeelse versiooni koostamine ja internetis kättesaadavaks tegemine.

3.5. NÕVA-OSMUSSAARE HOIUALA PIIRI TÄHISTUS

Nõva-Osmussaare hoiuala maismaaosas on paigaldatud 14 keskmise suurusega piiritähis (joonis 4). Kaitstava looduse üksikobjekti Järvekivi juures on keskmine tähis. Hoiuala maismaaosa tähistus on valdavalt piisav; lisatähis on vajalik Harju-Risti – Riguldi – Võntküla ja Hara – Kudani teede risti ning Hara-Kudani tee äärde Järvekivi lähedusest randa viiva tee algusesse, kuna tegemist on teega, mida suhteliselt palju randa käimiseks kasutatakse. Tähised asendatakse vastavalt vajadusele. Kuus varasemalt hoiuala piiri käänpunktidesse paigaldatud piiritähis võib nende amortiseerumisel eemaldada, kuna mittekäidavates või võsastunud kohtades puudub tähistele vajadus.

Merelepääsu kohtades veepiirile tähiseid paigaldatud ei ole, info tuleb panna sadamates olevatele teabetahvlitele.

Joonis 4. Nõva-Osmussaare hoiuala välispiiri tähisted.

Meetmed:

- kahe täiendava piiritähise paigaldamine, hoiuala piiri- ja üksikobjektide tähistate jooksev hooldus.

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

4.1 TEGEVUSTE KIRJELDUS

4.1.1. INVENTUURID, SEIRED, UURINGUD

4.1.1.1. RIIKLIK SEIRE

Riiklikku seiret korraldab Keskkonnaagentuur (edaspidi *KAUR*), riiklik seire on I prioriteedi tegevus. Seire hoiualal toimub riikliku keskkonnaseire eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire allprogrammi ning siseveekogude seire allprogrammi raames.

4.1.1.1.1. OHUSTATUD SOONTAIMED JA SAMBLALIIGID

Tegevus annab teavet väärtustele 2.1.5 seatud eesmärgi täitmise kontrolliks. Tegevus on hoiuala valitsejale teabeallikaks kaitse tulemuslikkuse kohta ning sisendiks otsuste langetamisel. Seire allprogrammi puhul toimub iga-aastane seirekohtade valik juhuvalimi teel.

4.1.1.1.2. HANED, LUIGED, SOOKURG

Tegevus annab teavet väärtuste 2.1.2.4 kaitse-eesmärkide saavutamise jälgimiseks. Tegevus on hoiuala valitsejale teabeallikaks kaitse tulemuslikkuse kohta ning sisendiks otsuste langetamisel. 3-aastane seiresamm.

4.1.1.1.3. RANDA UHUTUD VEELINDUDE LOENDUS

Tegevus annab teavet väärtuste 2.1.2 kaitse-eesmärkide saavutamise jälgimiseks. Tegevus on hoiuala valitsejale teabeallikaks kaitse tulemuslikkuse kohta ning sisendiks otsuste langetamisel. Iga-aastane seire ja tulemuste analüüs on oluline seoses aktiivse naftasaaduste transpordiga Osmussaare lähistel avameres.

4.1.1.1.4. TALVITUVATE MERELINDUDE SEIRE

Tegevus annab teavet väärtuste 2.1.2.4 kaitse-eesmärkide saavutamise jälgimiseks. Tegevus on hoiuala valitsejale teabeallikaks kaitse tulemuslikkuse kohta ning sisendiks otsuste langetamisel.

Talvituvate merelindude seiret viiakse loenduse käigus läbi igal aastal (jaanuaris).

4.1.1.1.5. PÕHJAKOOSLUSTE SEISUNDI SEIRE

Tegevus annab teavet väärtuste 2.2.1 kaitse-eesmärkide saavutamise jälgimiseks. Tegevus on hoiuala valitsejale teabeallikaks kaitse tulemuslikkuse kohta ning sisendiks otsuste langetamisel.

Kasutatava meetodika töötas TÜ Eesti Mereinstituut välja 2008. aasta suvel (Orav-Kotta, 2008), seire välitööperioodil kogutakse andmeid 5–7 seirejaamast. 2009. aastal viidi läbi pilootuuring. Põhjakoosluste seisundi seiret korraldatakse 5-aastase intervalliga.

4.1.1.2. LOODUSDIREKTIIVI ELUPAIGATÜÜPIDE INVENTUUR

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.1.1, 2.2.1.2, 2.2.1.3, 2.2.1.4 seatud eesmärkide täpsustamiseks ja kaitse tulemuslikkuse hindamiseks.

Väärtushinnangud on vajalikud **mereelupaigatüüpidele**:

- veealused liivamadalaad (1110) – hinnanguid on vaja täpsustada;
- liivased ja mudased pagurannad (1140) – hinnanguid on vaja täpsustada;
- laiad madalad lahed (1160) – määratlust vaja täpsustada, anda hinnangud;
- karid (1170).

Hindamine on kavandatud perioodil 2022–2023 (enne vahehindamist, et eesmärged vajadusel täpsustada); II prioriteet. Korraldaja KeA.

2019. aastal on kavandatud poollooduslike koosluste inventuur võimalikus püramiid-koerakäpa elupaigas (vt tegevus 4.1.2.2).

4.1.1.3. HAUDELINNUSTIKU LOENDUSED

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.2 seatud eesmärkide täpsustamiseks ning eesmärkide täitmise ja kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks.

Haudelinnustiku loenduse aladeks on ranniku hooldatud ja taastatavad niidualad. Loendus viiakse läbi standardiseeritud meetodika alusel. Kasutatakse kahekordset transektloendust: esimene loendus on soovitatav läbi viia 5.–15. maini ja teine 1.–10. juunini.

Kavandatud 2022. I prioriteet. Linnualade seire on kavandatud üldjuhul 12-aastase rotatsiooniga, korraldaja EOÜ.

4.1.1.4. ARKTILISTE VEELINDUDE RÄNDELOENDUS PÕÖSASPEA NEEMEL JA HAVERSVI RANNIKUL.

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.2.4 seatud eesmärkide täpsustamiseks ning eesmärkide täitmise ja kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks.

Põõsaspea rändeloenduste regulaarne korraldamine on rahvusvahelise tähtsusega, kuna see annab ülevaate paljude arktiliste liikide populatsioonide seisundist ja trendidest ning vastava info kogumiseks on Põõsaspea neem rände pudelikaelana parim koht. I prioriteedi tegevus.

Haversvi ranniku rändearv kogumine ja koondamine on II prioriteet.

Tegevus on kavandatud 2019. ja 2024. aastal. Rändeloendused linnualal on kavandatud 5-aastase rotatsiooniga, korraldaja EOÜ.

4.1.2. HOOLDUS, TAASTAMINE, OHJAMINE

4.1.2.1. POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE TAASTAMINE JA HOOLDAMINE

Taastamiste kavandamisel ja prioriteedi seadmisel on lähtutud elupaigatüübist (kas on esmatähtis), alal levivate kaitstavate liikide vajadusest, esinduslikkusest, asendist juba taastatud ja/või heas seisundis oleva ala suhtes, niiduala suurusest ja terviklikkusest. Esmatähtsate niiduelupaigatüüpide (rannaniidud, lood, liigirikkad aruniidud) taastamine on üldjuhul kavandatud I prioriteedi tegevusena, teistel poollooduslikel kooslustel (kadastikud) II prioriteedina. Taastatud ja hoolduses olevate niitude edasine hooldus on I prioriteet.

Kavandatud poollooduslike koosluste taastamine ja hooldus on toodud joonistel 5 ja 6.

Uute poollooduslike koosluste hoolduse alla võtmisel on kavandatud esimesed kuni kolm aastat taastamiseks. Taastamiseks on vajalik teha võsaraiet ja samal ajal ka juba karjatada. Üldjuhul on vaja edaspidi jätkata iga-aastaselt niitmist või karjatamist. Taastamistööd võib teha hilissuvest kevade alguseni. Kevadine ja varasuvine lindude pesitsemisaeg taastamistöödeks ei sobi. Raiatud võsa ja puistu tuleb alalt eemaldada, peenestada või põletada.

Poollooduslike koosluste säilimise tagamiseks on vajalik järjepidev hooldamine. Sellega välditakse koosluste võsastumist ja tagatakse koosluse soodne seisund. Valdavalt hooldatakse hoiualal poollooduslike kooslusi karjatamise teel. Juhul, kui ka piisava loomkoormusega karjatamisel tekib/jääb kooslusele ebapiisavalt karjatatud alasid, võib vajadusel need alad kooskõlastatult kaitseala valitsejaga üle hekseldada. Niitmisel tuleb niidetud hein hooldatavalt alalt alati eemaldada. Niidet ei tohi alal purustada, sest siis tekib niidule tihe kulukiht, millega muudetakse taimestikulist struktuuri ja liigilist koosseisu – niit hakkab degradeeruma.

Poollooduslike koosluste hooldamisel tuleb jälgida, et hooldatavatele aladele ei kasvaks võsa, vajadusel tuleb see eemaldada. Võsatööd tuleb teha väljaspool lindude pesitsusaega, üldjuhul soovitatavalt ajavahemikul 15. juuli kuni 15. aprill.

Jooksvalt tehakse olemasolevate karjaaedade uuendamist ning vajadusel rajatakse uusi.

Hoiualal vajavad taastamist ja hooldamist järgmised poollooduslikud kooslused: rannaniidud, kadastikud, kuivad niidud lubjarikkal mullal, lood. Poollooduslike koosluste taastamistööd on

kavandatud kokku ligikaudu 170 ha-l, valdavalt rannaniitudel ja kuivadel niitudel lubjarikkal mullal.

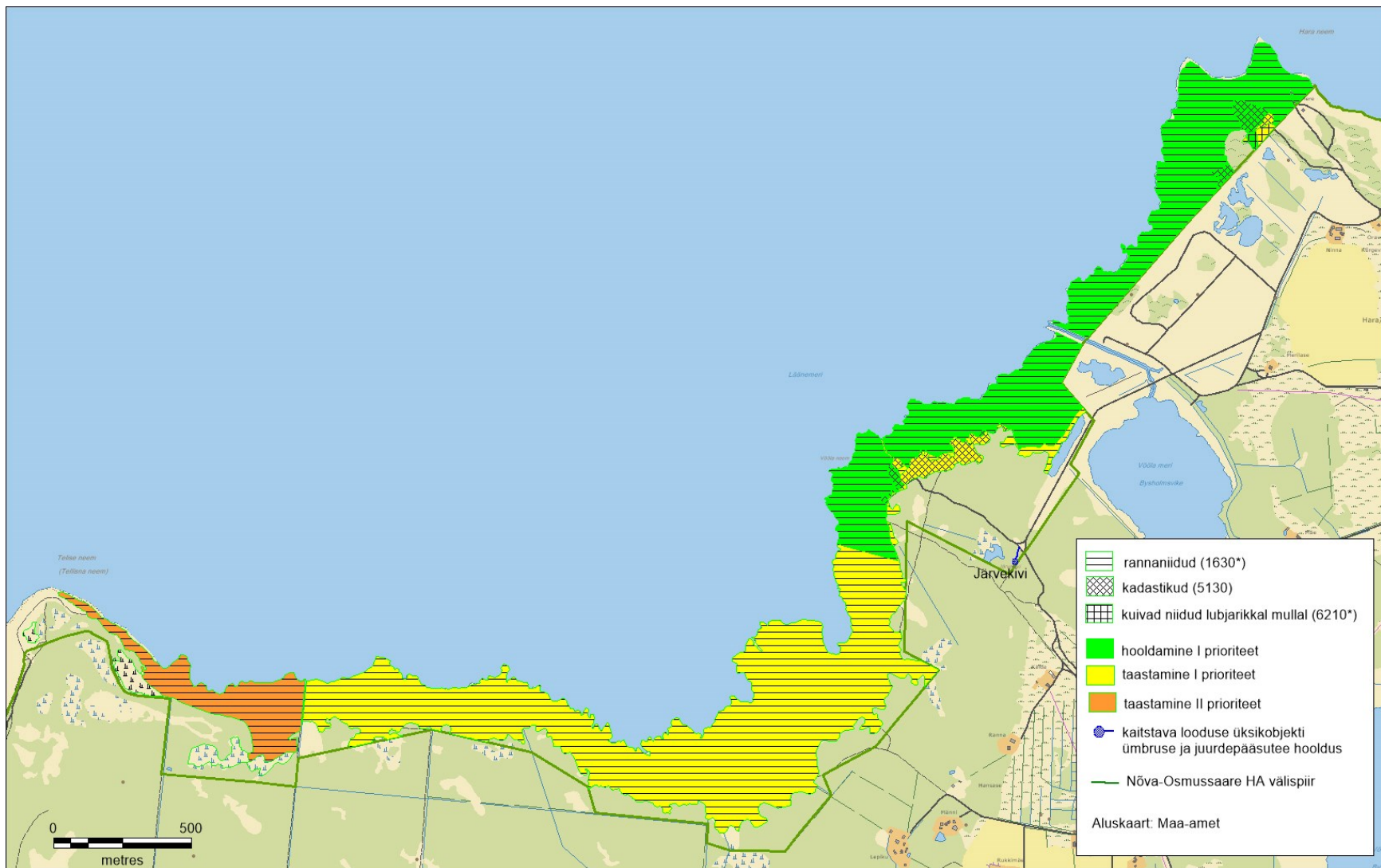
Poollooduslike koosluste taastamist ja hooldamist riigi omandis oleval maal korraldab RMK koostöös maade hooldajatega.

Koosluste hooldustööde eelarve kavandamisel on lähtutud maaeluministri 27. aprilli 2015. a määrusest nr 38 „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus”, mille kohaselt toetusmäärad poollooduslike koosluste hooldamiseks hektari kohta aastas aastas on järgmised:

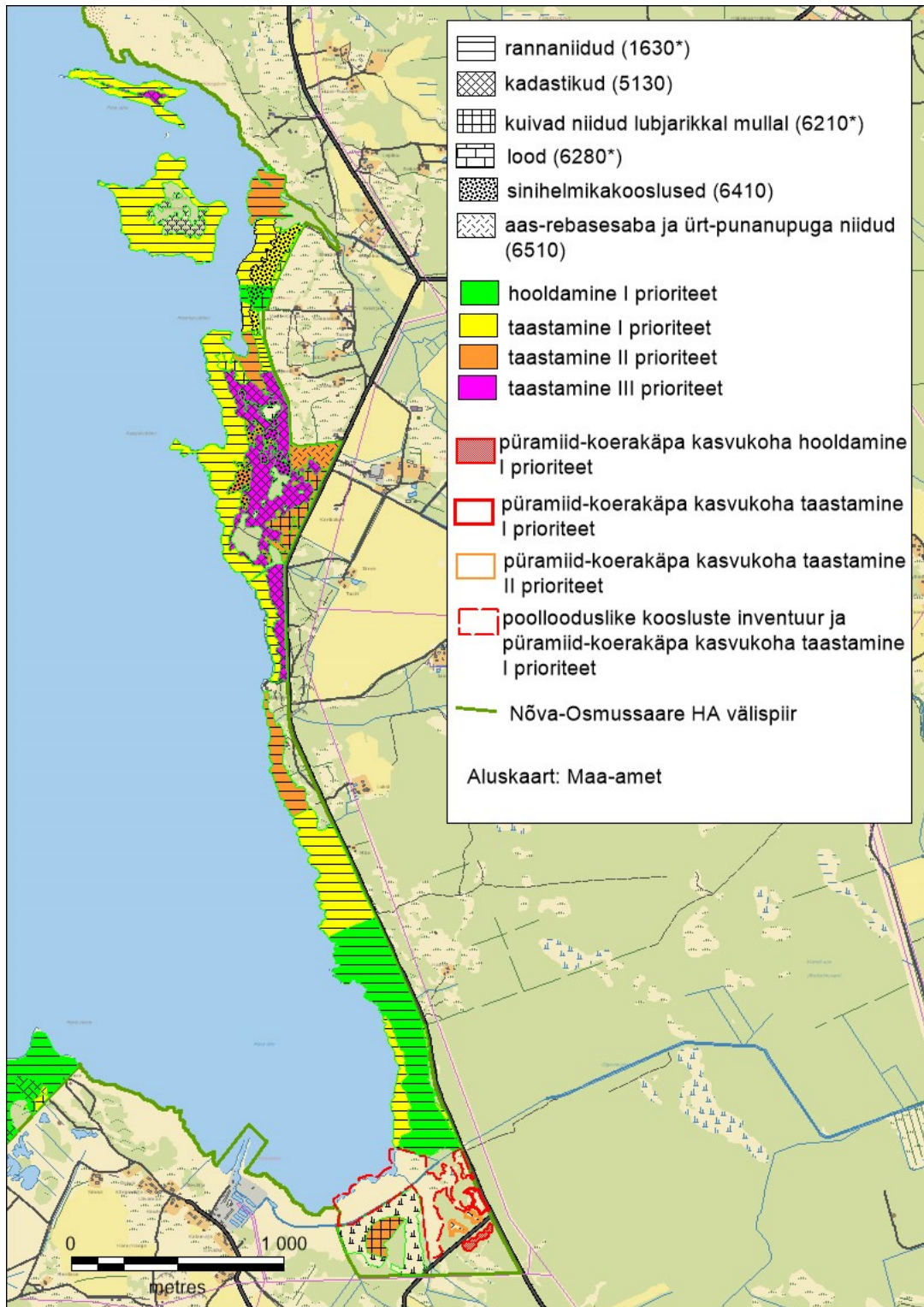
- 1) kadakatega niitude karjatamise korral 250 eurot;
- 2) kadakatega niitude niitmise korral 185 eurot;
- 4) muu niidu karjatamise korral 150 eurot;
- 5) muu niidu niitmise korral 85 eurot.

Poollooduslike koosluste taastamisel on eelarve kavandamisel lähtutud keskkonnaministri 1. juuni 2004. a määrusest nr 62 „Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks ja toetuse määrad”, mille kohaselt taastamise toetusmäärad on vahemikus 160–590 eurot ha kohta, sõltuvalt kooslusel tõrjutavast materjalist (roog või võsa), pinnast (tasane või mätastunud) ning võsa kõrgusest ja tihedusest:

- 1) looniitude, liigirikaste aruniitude puhastamisel hõredast võsast (liituvusega 0,2–0,4), kui võsa on kuni 1,5 m kõrgune, 245 eurot hektari kohta või, kui võsa on üle 1,5 m kõrgune, 340 eurot hektari kohta; muu niidu puhul vastavalt 180 eurot või 250 eurot hektari kohta;
- 2) looniitude, liigirikaste aruniitude puhastamisel keskmise tihedusega võsast (liituvusega 0,5–0,7), kui võsa on kuni 1,5 m kõrgune, 315 eurot hektari kohta või, kui võsa on üle 1,5 m kõrgune, 460 eurot hektari kohta; muu niidu puhul vastavalt 230 eurot või 340 eurot hektari kohta;
- 3) looniitude, liigirikaste aruniitude puhastamisel tihedast võsast (liituvusega 0,8–1), kui võsa on kuni 1,5 m kõrgune, 435 eurot hektari kohta või, kui võsa on üle 1,5 m kõrgune, 590 eurot hektari kohta; muu niidu puhul vastavalt 320 eurot või 435 eurot hektari kohta;
- 4) poolloodusliku koosluse tihedast pilliroost puhastamisel (niitmine, karjatamine, purustamine) või kuni 1,5 meetri kõrguse hõreda võsaga ebatasase ja mätastunud niidu puhastamisel (niitmine, purustamine) 231 eurot hektari kohta;
- 5) poollooduslikel kooslustel karjatamiseks vajalike tarade ehitamine 1 euro meetri kohta.

Joonis 5. Kavandatud poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine Nõva-Osmussaare hoialal (lääneosa).

Joonis 6. Kavandatud poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine Nõva-Osmussaare hoiualal (idaosa).

4.1.2.1.1. RANNANIITUDE TAASTAMINE

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.2 seatud eesmärkide täitmiseks (joon. 5 ja 6).

Kaitsekorraldusperioodil on kavandatud taastamistööd 137 ha-l.

I prioriteet 117 ha: 2019.–2023. a 30. ha
2024.–2028. a 87 ha

II prioriteet 20 ha: 2020.–2023. a 5 ha
2024.–2028. a 15 ha.

Rannaniitude taastamise ja hooldamise kohta on koostatud hoolduskava, mis on allalaetav aadressil http://keskkonnaamet.ee/public/PLK/Lisa_1_Rannaniitude_hoolduskava_2011.pdf.

4.1.2.1.2. RANNANIITUDE HOOLDAMINE

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.2 seatud eesmärkide täitmiseks (joon. 5 ja 6).

2019. a on kavandatud 64 ha rannaniitude hooldus. Kaitsekorraldusperioodil lisanduvad taastatavad niidualad:

2023. a on kavandatud 87 ha ja 2028. a 180 ha rannaniitude hooldus. Kaitsekorraldusperioodi lõpuks on kavandatud hoiualale 200 ha hooldusnõuetele vastavaid rannaniite.

I prioriteet.

4.1.2.1.3. KADASTIKE TAASTAMINE

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.4 seatud eesmärkide täitmiseks.

Kaitsekorraldusperioodil kavandatakse 19 ha kadastike (5130) taastamistööd:

I prioriteet 2 ha (2021., 2022., 2023., 2024. a)
III prioriteet 17 ha (2025., 2026., 2027., 2028. a)

Looniitude ja kadastike taastamise ja hooldamise kohta on koostatud hoolduskava, mis on allalaetav

http://keskkonnaamet.ee/public/PLK/Lisa_2_Loopealsete_ja_kadastike_hoolduskava_2011.pdf.

4.1.2.1.4. KADASTIKE HOOLDAMINE

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.4 seatud eesmärkide täitmiseks.

2019. a on kavandatud 2 ha kadastike hooldus. Kaitsekorraldusperioodil lisanduvad hooldusesse taastatud kadastikud. Alates 2024. aastast on kavandatud 4 ha kadastike hooldus ja alates 2028. aastast 5 ha.

Looniitide ja kadastike taastamise ja hooldamise kohta on koostatud hoolduskava, mis on allalaetav

http://keskkonnaamet.ee/public/PLK/Lisa_2_Loopealsete_ja_kadastike_hoolduskava_2011.pdf.

4.1.2.1.5. ARUNIITUDE TAASTAMINE

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.5 seatud eesmärkide täitmiseks.

Kaitsekorraldusperioodil kavandatakse 7 ha kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210*) taastamistööd:

I prioriteet 2 ha (2019.–2024. a)

II prioriteet 5 ha (2025.–2027. a).

Lisaks on kavandatud II prioriteedi tegevusena 2 ha aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) taastamine (2024., 2025., 2026. a). Tegemist on niidutüübiga, mis loodulikus arengus kujuneb arvatavalt liigirikkaks niiduks. Nende niidualade taastamis- ja hooldusvajadust hinnatakse täiendavalt kaitsekorraldusperioodi vahehindamisel.

Aru- ja soostunud niitude taastamise ja hooldamise kohta on koostatud hoolduskava, mis on allalaetav

http://keskkonnaamet.ee/public/PLK/Aru_ja_soostunud_niitude_hoolduskava_2012.pdf.

4.1.2.1.6. ARUNIITUDE HOOLDAMINE

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.5 seatud eesmärkide täitmiseks.

2019. aastal on kavandatud 0,6 ha kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210*) hooldamine. Taastamisjärgselt lisanduvad taastatud niidualad. 2023. aastal on kavandatud 2 ha niitude hooldus ja kaitsekorraldusperioodi lõpuks 2028. aastal 7 ha niitude hooldus.

Alates 2026. aastast on kavandatud täiendavalt 2 ha aruniitude hooldus; pindala täpsustakse vahehindamisel.

Aru- ja soostunud niitude taastamise ja hooldamise kohta on koostatud hoolduskava, mis on allalaetav

http://keskkonnaamet.ee/public/PLK/Aru_ja_soostunud_niitude_hoolduskava_2012.pdf.

4.1.2.1.7. LOONIITUDE TAASTAMINE

Tegevus on vajalik väärtusele 2.2.2.6 seatud eesmärkide täitmiseks.

Kaitsekorraldusperioodil on kavandatud II prioriteedi tegevusena 0,1 ha loodude taastamistööd:

Looniitude ja kadastike taastamise ja hooldamise kohta on koostatud hoolduskava, mis on allalaetav

http://keskkonnaamet.ee/public/PLK/Lisa_2_Loopealsete_ja_kadastike_hoolduskava_2011.pdf.

4.1.2.1.8. LOONIITUDE HOOLDAMINE

Tegevus on vajalik väärtusele 2.2.2.6 seatud eesmärkide täitmiseks.

Kaitsekorraldusperioodi lõpuks on kavandatud kokku 0,1 ha loodude hooldus; I prioriteet.

4.1.2.1.9. SINIHELMIKAKOOSLUSTE TAASTAMINE

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.5 seatud eesmärkide täitmiseks.

Kaitsekorraldusperioodil kavandatakse I prioriteedi tegevusena 3 ha (2019., 2020. a) ja II prioriteedi tegevusena 2 ha (2024., 2025., 2026. a) sinihelmikakooslute (6410) taastamistööd.

Väikeste niidualade taastamine on III prioriteet 2 ha (2024., 2025., 2026. a).

Aru- ja soostunud niitude taastamise ja hooldamise kohta on koostatud hoolduskava, mis on allalaetav

http://keskkonnaamet.ee/public/PLK/Aru_ja_soostunud_niitude_hoolduskava_2012.pdf.

4.1.2.1.10. SINIHELMIKAKOOSLUSTE HOOLDAMINE

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2.5 seatud eesmärkide täitmiseks.

2019. aastal on kavndatud 0,6 ha sinihelmikakoosluste hooldamine. Taastamisjärgselt lisandub hooldusse I prioriteedina 5 ha niidukooslusi: 2023. aastal on kavandatud 4 ha ja kaitsekorraldusperioodi lõpuks ligi 5 ha sinihelmikakooslute (6410) hooldamine.

II prioriteedina on kavandatud 2 ha sinihelmikakoosluste hooldamine (alates 2027. a).

Aru- ja soostunud niitude taastamise ja hooldamise kohta on koostatud hoolduskava, mis on allalaetav

http://keskkonnaamet.ee/public/PLK/Aru_ja_soostunud_niitude_hoolduskava_2012.pdf.

4.1.2.2. PÜRAMIID-KOERAKÄPA ELUPAIGA TAASTAMINE JA HOOLDAMINE

Tegevus on vajalik väärtusele 2.1.9.3 seatud eesmärkide täitmiseks.

Püramiid-koerakäpa elupaik vajab pidevat hooldust – niitmist või karjatamist. Praegu on hoolduses 0,5 ha, mille hooldust tuleb jätkata. I prioriteet.

I prioriteedi taastamistööd on vajalikud 0,5 ha-l, välja tuleb raiuda mänd. Taastamistööde kavandata aeg 2019., 2020. aasta, järgneb iga-aastane hooldus. II prioriteedina on kavandatud 0,5 ha niiduala taastamistööd 2022.–2024. aastal, tööde tellimisel lähtutakse liigi seire tulemustest.

Et tagada liigi terviklik elupaik võimalikult suurel alal on kavandatud 11,4 ha rannikualal poollooduslike koosluste inventuur 2019. aastal. Lähtudes inventuuri tulemustest, kavandatakse täpsemad koosluste taastamistööd 2020.–2022. aastal (I prioriteet) ning pärast seda jätkatakse hooldamisega. Ala täpsem piir ja pindala täpsustatakse vehehindamisel.

Tegevuse korraldaja KeA, kasvualade hooldus on I prioriteedi tegevus. (joonis 6).

4.1.2.3. JÄRVEKIVI ÜMBRUSE HOOLDAMINE

Tegevus on vajalik väärtusele 2.3 seatud eesmärkide täitmiseks.

Vaadeldavuse parandamiseks tuleb Järvekivi ümbrus vähemalt 10 m raadiuses hoida võsast puhas (0,03 ha), vajadusel koristada oksad ja trimmerdada juurdepääsutee (u 50 m; joon. 5).

Töö on kavandatud 3-aastase rotatsiooniga: 2020, 2023, 2026. II prioriteet; korraldaja KeA.

4.1.3. TARISTU, TEHNIKA, LOOMAD

4.1.3.1. HOIUALA PIIRI TÄHISTMINE

Hoiualale on kavandatud 10 keskmist piiritähist ja kaitstava loodusobjekti Järvekivi keskmine tähis. Hoiuala piirile paigaldatakse kaks täiendavat tähist: Harju-Risti – Riguldi – Võntküla ja Hara – Kudani teede risti ning Hara – Kudani tee äärde Järvekivi lähistelt randa viiva tee algusesse. Amortiseerumisel eemaldatakse kuus varem paigaldatud tähist. (joon. 4)

Tähise paigaldamine on kavandatud 2020. aastal. Tähiste hooldus ja vajadusel asendamine on jooksev tegevus. II prioriteet, korraldaja RMK.

4.1.4. KAVAD, EESKIRJAD

4.1.4.1. KAITSEKORRALDUSKAVA TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE JA UUENDAMINE

Kaitsekorralduskavas kavandatud kaitsekorralduslikke tööde tulemuslikkust hinnatakse kaitsekorraldusperioodi keskel 2023. aastal. Vahehindamise väljundiks on kavandatud tegevuste täitmise hinnang, väärtuste ja kaitse-eesmärkide täpsustus vastavalt tehtud seirele ja inventuuridele ning vajadusel ka kaitsekorralduslikult oluliste tegevuste täpsem kirjeldus ja tegevuskava täiendamine.

Töö korraldaja on KeA. Prioriteet on I.

Järgmiseks kaitsekorraldusperioodiks (2029–2039) koostatakse kaitsekorralduskava 2028. aastal. Kava koostamisel analüüsitakse möödunud perioodil tehtud tegevuste mõju kaitse-eesmärkidele ja teiste oluliste liikide säilimisele, hinnatakse kaitsekorraldusperioodi tulemuslikkust (Tabel 9). Kaitsekorralduskavas sõnastatakse eesmärgid väärtuste jätkuvaks hoidmiseks ning kavandatakse konkreetseid tegevused.

Tegevus on I prioriteet, korraldaja KeA.

4.1.4.2. LÄÄNEMAA HOIUALADE MÄÄRUSE MUUTMINE

Tegevus on vajalik ala kaitseväärtuste säilitamiseks.

Vajalik on muuta Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärke ning maismaapiir viia vastavusse ajakohase põhikaardi ja katastripiiridega. Määruse muutmistepanekute koond on toodud lisas 7.

Tegevus on I prioriteet, korraldaja KeA. Läänemaa hoiualade määruse muutmise on kavandatud 2019. – 2020. a.

4.1.5. HOIUALA TUTVUSTAMINE JA KESKKONNAHARIDUS

4.1.5.1. NÕVA-OSMUSSAARE HOIUALA LOODUST TUTVUSTAV VOLDIK

Tegevus on vajalik peatükis 3 seatud eesmärgi täitmiseks, hoiuala väärtuste tutvustamiseks ja loodushariduse edendamiseks.

Arvestades ala rahvusvahelist tähtsust, koostatakse voldik-kaardi inglisekeelne versioon. Eestikeelsel voldik-kaardil on vaja ajakohastada kontaktandmed. Voldik on allalaetav internetist.

Tegevus kuulub III prioriteeti, teostamise aasta 2020. Tegevuse korraldaja KeA.

4.1.5.2. NÕVA-OSMUSSAARE HOIUALA JA VÄÄRTUSI TUTVUSTAV INFOTAHVEL

Tegevus on vajalik peatükis 3 seatud eesmärgi täitmiseks, hoiuala väärtuste tutvustamiseks ja loodushariduse edendamiseks.

Hara sadama arendamisel on kavas ka infotahvlite paigaldamine ning üks tahvlitest võiks olla hoiuala ja selle väärtuste tutvustamiseks. Sadamahaldajaga konkreetsel kokkuleppel koostab Keskkonnaamet infotahvli, mida vajadusel saab paigaldada edaspidi ka teistesse sadamatesse. Sadama haldaja korraldab paigaldamise ning edasise hoolduse.

Tegevus kuulub III prioriteeti; teostamise aasta sõltub Hara sadama arenduse käigust ja konkreetsest kokkuleppest sadamahaldajaga (esialgselt kavandatud 2020).

4.2. EELARVE

Eelarve tabelisse 8 on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, millela kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 8. Eelarve

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Priori- teet	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Kokku
Sadades eurodes															
Inventuurid, seired, uuringud															
4.1.1.1.1	Ohustatud soontaimed ja samblaliigid	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.1.1.2	Haned, luigid, sookurg	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.1.1.3	Randa uhutud veelindude loendus	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.1.1.4	Talvituvate merelindude seire	Riiklik seire	KAUR	I	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	X
4.1.1.1.5	Põhjakoosluste seisundi seire	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.1.2	Loodusdirektiivi elupaigatüüpide inventuur	Andmete kogumine/Inventuur	KeA, huvilised /EMI	II				X	X						X
4.1.1.3	Haudelinnustiku loendused	Tulemusseire	Huvilised/EOÜ	I				30							30
4.1.1.4	Arktiliste veelindude rändeloendus	Tulemusseire	Huvilised/EOÜ	I	45					45					90

	Põõsaspea neemel ja Haversvi rannikul														
Hooldus, taastamine ja ohjamine															
4.1.2.1.1	Rannaniitude taastamine	Koosluse taastamistöö	KeA/huvilised	I	9	42	62	60	65	169	178	203	37	28	853
4.1.2.1.1	Rannaniitude taastamine	Koosluse taastamistöö	KeA/huvilised	II		12	12	12	9	9	9	25	25	25	138
4.1.2.1.2	Rannaniitude hooldamine	Koosluse hooldustöö	KeA/huvilised	I	96	96	101	102	130	149	149	155	264	266	1508
4.1.2.1.3	Kadastike taastamine	Koosluse taastamistöö	KeA/huvilised	I			8	8	8						24
4.1.2.1.3	Kadastike taastamine	Koosluse taastamistöö	KeA/huvilised	III							2	58	58	57	175
4.1.2.1.4	Kadastike hooldamine	Koosluse hooldustöö	KeA/huvilised	I	4	4	4	4	4	10	10	10	10	10	70
4.1.2.1.5	Aruniitude taastamine	Koosluse taastamistöö	KeA/huvilised	I	2	3	4	5	1	1					16
4.1.2.1.5	Aruniitude taastamine	Koosluse taastamistöö	KeA/huvilised	II						2	37	21	21		81
4.1.2.1.6	Aruniitude hooldamine	Koosluse hooldustöö	KeA/huvilised	I	2	2	3	3	5	5	6	15	15	23	79
4.1.2.1.7	Looniitude taastamine	Koosluse taastamistöö	KeA/huvilised	II							1	1	1		3
4.1.2.1.8	Looniitude hooldamine	Koosluse hooldustöö	KeA/huvilised	I										1	1
4.1.2.1.9	Sinihelmikakoosluste taastamine	Koosluse taastamistöö	KeA/huvilised	I	7	7	1	1							16
4.1.2.1.9	Sinihelmikakoosluste taastamine	Koosluse taastamistöö	KeA/huvilised	II						4	4	4			12
4.1.2.1.9	Sinihelmikakoosluste taastamine	Koosluse taastamistöö	KeA/huvilised	III						4	4	4			12
4.1.2.1.10	Sinihelmikakoosluste hooldamine	Koosluse hooldustöö	KeA/huvilised	I	1	1	5	5	6	6	6	6	11	11	58
4.1.2.2	Püramiid-koerakäpa elupaiga taastamine ja hooldamine	Liigi elupaiga taastamistöö/hooldustöö	KeA	I	6	6	6	5	5	5	5	5	5	5	53

4.1.2.3	Järvekivi ümbruse hooldamine	Üksikobjekti ja selle piiranguvööndi hooldus- ja taastamistöö	KeA	II		2			2			2			6
Taristu															
4.1.3.1	Hoiuala piiri tähistamine	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II		2									X
Kavad, eeskirjad															
4.1.4.1	Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine ja uuendamine	Tegevuskava	KeA	I					X					X	X
4.1.4.2	Läänemaa hoiualade määruse muutmine	Kaitsekorra muutmine	KeA	x	x										X
Kaitseala tutvustamine ja keskkonnaharidus															
4.1.5.1	Nõva-Osmussaare hoiuala loodust tutvustav voldik	Trükiste väljaandmine ja infotahvlite koostamine	KeA	III		X									X
4.1.5.2	Nõva-Osmussaare hoiuala ja väärtusi tutvustav infotahvel	Trükiste väljaandmine ja infotahvlite koostamine	KeA	III		X									X
														Kokku	3 225

5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

5.1. 2010.–2014. PERIOODI KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Nõva-Osmussaare hoiuala kaitsekorralduskavaga 2010–2014 seati kaitsekorraldusele üldised eesmärgid. Kava kohaselt on kaitsekorraldus Nõva-Osmussaare hoiualal 2010–2014 tulemuslik, kui:

- **mereelupaigad on säilinud senises ulatuses soodsas seisundis;**

Tulemuse hindamiseks uuemad andmed puuduvad. Samas, põhjakoosluste seirel elupaigatüüpide pindala ja seisundi vähenemist piirkonnas ei ole registreeritud. Piirkonnas ei ole registreeritud ka mere seisundi olulist halvenemist, katastroofe, mis oleks võinud mereelupaikade seisundit oluliselt halvendada. (täpsemalt alapt 2.2.1)

- **läbirändavate veelindude, eelkõige kaitsekorralduslikult kahe olulisema rändveelinnu auli ja haha arvukus hoiualal on stabiilne või suurenenud;**

2004. aasta sügisel läbi viidud rändevaatlustel (Ellermaa Pettay, 2005) loendati Põõsaspea neemelt 1,6 miljonit veelindu, 2009. aastal loendati sügisträndel 2,14 miljonit lindu. 2014. aastal (01.07–06.11) loendati Põõsaspea neemel kokku 1,94 miljonit lindu; aule täheldati 2009. aastaga sarnasel arvul ja tõmmuvaeraid isegi rohkem. Haha arvukus on vähenenud. Soodsad tingimused veelindude läbirändel peatumiseks on hoiualal säilinud: piirkonnas ei ole rajatud suuremaid ehitisi (nt tuuleparke), mis võiksid linde rändel häirida ning pole ka registreeritud alal merereostust. Peatujate arvukus ja selle muutus sõltub pigem hoiualavälisest asjaoludest. (alapt 2.1.2.4)

- **läbirändavate kurvitsaliste arvukus Haversvi rannas on stabiilne või suurenenud;**

Regulaarsed vaatlusandmed Haversvi rannikul läbirändavate kurvitsaliste osas puuduvad. Juhuloenduste tulemuste põhjal arvukuse langust ei täheldata. Alal, mis sobib pesitsemiseks ning rändel puhke- ja toitumispaiagaks mitmetele linnuliikidele, ei ole tagatud külastuse ja jahiga kaasneva häirimise vältimine nii pesitsusajal mais-juunis kui rändeajal juuli keskpaigast septembrini. (alapt 2.1.2.4)

- **vähemalt 25 ha rannaniite ja sellega piirnevat niiduala on heas korras, hooldatud ja madalmurune, kaitsekorralduskava perioodi lõpuks ei tohiks olla vähemalt esimese tähtsuskategooria niidualadel lauspilliroo ja kõrgrohustuga kaetud alasid;**

Praeguseks on nõuetele vastavalt hooldatud üle 60 ha rannaniite, sh I kaitsekategooria liigi kõre kaitse seisukohalt esmatähtis Hara elupaigaga piirnev rannaniiduala. Ranna- ja aruniite on taastatud ja hooldus on laienenud ka Riguldi rannikule. Linnukaitse seisukohalt olulised alad Haversvi rannikul vajavad taastamist. (alapt 2.2.2)

- **niidualade haudelinnustiku arvukus on stabiilne või suurenenud;**

Ajakohased loendusandmed puuduvad, et hinnata tulemust. (alapt 2.1.2)

- **Hara rannaniidu jätkuva hoolduse teel on loodud tingimused Hara kõre asurkonna laiendamiseks hoiualale jäävale rannaniidule;**

Kõre kaitse tegevuskavas (2007) toodud Hara I ja II prioriteedi rannaniidud on käesoleval ajal karjatavad, (kokku ligi 22 ha suurusel alal), mis on eelduseks kõre asurkonna taastumisele. Vajalik on karjatamiskoormuse suurendamine. Hara kõre asurkond pole taastunud madalseisust. (alapt 2.1.3.1)

- **kaitsealuse liigi püramiid-koerakäpa elujõuline populatsioon on säilinud ja teda leidub ohtralt;**

Püramiid-koerakäpa Hara populatsioon on säilinud, kasvuala on hooldatud, osa ala vajab veel taastamist. Liigi seisund ei ole halvenenud, kuid liigi arvukus on olnud pigem keskmine. (alapt 2.1.5.2)

Eelmise perioodi kaitsekorralduse tulemuslikkust analüüsitakse konkreetsete kaitseväärtuste kirjelduse juures.

Eelmise perioodi (2010–2014) kaitsekorralduskavas tehti ettepanek kogu alal piiranguvööndi kaitsekorraga Riguldi looduskaitseala moodustamiseks, et tagada Eesti ühe olulisema kurvitsaliste rändepeatuspaiga kaitse. Lindude häirimise vältimiseks rändeajal on vajalik kehtestada kogu kaitsealal jahikeeld 10. septembrini. Keeluaja lõpp 10. september kattub hanejahi algusega. Uju- ja sukelpartide jaht algab tavapäraselt 20. augustist; seega, lükkuks edasi vaid pardijahi algus. Riguldi looduskaitseala ei ole moodustatud. Eesti Ornitoloogiaühingu ja Keskkonnaõiguste Keskuse tehtud kaitstavate alade linnujahi analüüsi (2018) tulemusena on esitatud ettepanek linnujahi piiramiseks ka hoiualadel, sh Nõva-Osmussaare hoiualal, mis eeldab looduskaitsealade muutmist.

Eelmise perioodi (2010–2014) kaitsekorralduskavas tehti ettepanek hoiuala kaitse-eesmärkide muutmiseks. Hoiuala määrust on muudetud ja kaitse-eesmärkidesse on lisatud soohiilakas ja elupaigatüübid kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210) ning karid (1170), kuna neid esineb ulatuslikul alal. Kaitse-eesmärkidest on välja arvatud karvane maarjalepp, kuna liigile puuduvad hoiualal sobivad elupaigad ja liik ei ole alal kunagi kasvanud.

Eelmise perioodi (2010–2014) kaitsekorralduskavas tehti ettepanek hoiuala laiendamiseks Neugrundi madala piirkonda. Lisaks geoloogilistele väärtustele (Neugrundi meteoriidikraater) on nimetatud ala üks olulisemaid veelindude (eriti aulide) koondumisalasid Loode-Eestis ja üks esinduslikumaid karide esinemisalasisid Eesti vetes (Kuresoo, Luigujõe 2008; Martin 2008). Ala loodusväärtuste kaitseks on ette on valmistatud Neugrundi looduskaitseala moodustamise ja kaitse-eeskirja määruse eelnõu Vabariigi Valitsusele kehtestamiseks esitamiseks.

5.2. 2019.–2028. PERIOODI KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorraldusperioodi lõpus 2028. aastal hinnatakse perioodi kaitsekorralduse tulemuslikkust (tabel 9).

2023. aastal on kavandatud vahehindamine, mille alusel täpsustatakse eesmärgi ja täiendatakse vajadusel tegevuskava.

Tabel 9. Kaitsekorralduskava 2019.-2028. perioodi tulemuslikkuse hindamine

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.1.1	Hallhüljes (<i>Halichoerus grypus</i>)	arvukus, seisund		asurkond hoiualal on stabiilne, seisund soodne	Info: riiklik seire
2.1.2.1	Merikotkas (<i>Philomachus pugnax</i>)	kasutamine liigi poolt toitumisalana	mereala on merikotka toitumisalaks	HA on merikotkale sobiv toitumisala	Info: linnuvaatlused
2.1.2.2	Vööt-põõsalind (<i>Sylvia nisoria</i>)	pesitsevate paaride arv	8 paari	vähemalt 8 pesitsevat paari	Info: haudelinnustiku loendus
2.1.2.3	Punaselg-õgija (<i>Lanius collurio</i>)	pesitsevate paaride arv	23 paari	vähemalt 23 pesitsevat paari	Info: haudelinnustiku loendus
2.1.2.4	Rändel peatuvad ja talvituvad linnud	arvukus	Vt tabel 4	kaitse-eesmärgiks nimetatud liikide arvukus (tabel 4; EOÜ Natura standardandmebaasi esitatud ettepanekud Nõva-Osmussaare LiA osas	Info: rändeloendus; riiklik seire
2.1.3.1	Kõre (<i>Bufo calamita</i>)	arvukus	0	edukas sigimine ja stabiilse asurkonna kujunemine, mis hõlmab ka rannaniite	Info: paikvaatlus, seire
2.1.4.1	Harilik võldas (<i>Cottus gobio</i>), jõesilm (<i>Lampetra fluviatilis</i>)	püsiva asustuse olemasolu	püsiv asustus	harilik võldas ja jõesilm asustavad püsivalt hoiuala rannikumerd	Info: seire; jõesilmu püügiinfo Nõva ja Riguldi jõe kohta
2.1.5.1	Soohiilakas (<i>Liparis loeselii</i>)	kasvukoha pindala, isendite arv, seisund	0,3 ha kasvuala, 8 is, seisund halb	säilinud soohiilaka elujõuline populatsioon, kasvukohad vähemalt 0,3 ha, seisund on vähemalt hea	Info: seire, paikvaatlus
2.1.5.2	Püramiid-koerakäpp (<i>Anacamptis pyramidalis</i>)	kasvukohtade arv, pindala, arvukus, seisund	4 kasvuala, kogupindala 3,75 ha, 180 is, seisund keskmine kuni halb	säilinud püramiid-koerakäpa elujõuline populatsioon, liigi seisund on vähemalt hea ja esineb keskmise arvukusega	Info: seire, paikvaatlus, liigikaitseliste tööde kavandamise ja kontrolli välitööd
2.2.1.1	Veealused liivamadalad (1110)	pindala, esinduslikkus	A 473,1 D 2531,6 hindamata 1321,9 ha	inimetegevusest mõjutamata kogupindalaga vähemalt 4320 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud	Info: põhjakoosluste seire, teated võimaliku merereostuse kohta, mereseire
2.2.1.2	Liivased ja mudased pagurannad (1140)	pindala, esinduslikkus	A 350 hindamata 250 ha	vähemalt 600 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud	Info: põhjakoosluste seire, teated võimaliku merereostuse kohta, mereseire

2.2.1.3	Laiad madalad lahed (1160)	pindala, esinduslikkus	30 ha	kogupindalaga 30 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud	Info: põhjakoosluste seisundi seire, teated võimaliku merereostuse kohta, mereseire
2.2.1.4	Karid (1170)	pindala, esinduslikkus	2246,2 ha	inimetegevusest mõjutamata kogupindalaga vähemalt 2240 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud	Info: põhjakoosluste seisundi seire, teated võimaliku merereostuse kohta, mereseire
2.2.2.1	Väikesaared ja laiud (1620)	pindala, esinduslikkus	4,6 ha	inimetegevusest rikkumata kogupindalaga vähemalt 5 ha, elustik pole vaesunud	Info: paikvaatlus, poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustööde kooskõlastamine ja kontroll
2.2.2.2	Rannaniidud (1630*)	pindala, esinduslikkus	A 21,7 ha B 58,7 ha C 121,1 ha	vähemalt 200 ha, millest 65 ha A-esinduslikkusega, 120 ha B ja ülejäänud 15 ha C-esinduslikkusega	Info: paikvaatlus, poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustööde kooskõlastamine ja kontroll
2.2.2.3	Püsirohttaimestuga liivarannad (1640)	pindala, esinduslikkus	D 7,3 ha	soodsas seisundis vähemalt 7 ha	Info: paikvaatlus, poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustööde kooskõlastamine ja kontroll
2.2.2.4	Kadastikud (5130)	pindala, esinduslikkus	C 21,4 ha	A- esinduslikkusega vähemalt 4 ha, 17 ha C-esinduslikkusega	Info: paikvaatlus, poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustööde kooskõlastamine ja kontroll
2.2.2.5	Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*)	pindala, esinduslikkus	A 0,5 B 5,1 C 1,9 ha	A-esinduslikkusega 2 ha, B 5 ha, C 1 ha	Info: paikvaatlus, poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustööde kooskõlastamine ja kontroll
2.2.2.6	Lood (6280*)	pindala, esinduslikkus	B 0,06 C 0,05 ha	B-esinduslikkusega 0,1 ha	Info: paikvaatlus, poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustööde kooskõlastamine ja kontroll
	Sinihelmikakooslused (6410)	pindala, esinduslikkus	B 3,4 ha C 2,0 ha D 2,2 ha	B-esinduslikkusega 4 ha, C1 ha	Info: paikvaatlus, poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustööde kooskõlastamine ja kontroll
2.3	Osmussaare I rahnuderühm, Osmussaare II rahnuderühm, Järvekivi	rahnude säilimine, Järvekivi ümbruse hooldus	rahnud säilinud ja Järvekivi ümbrus hooldatud	Osmussaare I rahnuderühm, Osmussaare II rahnuderühm, Järvekivi on säilinud ja eksponeeritud	Info: paikvaatlus, loodushoiutööde kontroll

KASUTATUD KIRJANDUS

- Ellernaa, M.** 2015. Peatuvad veelinnud Põõsaspeal 2014. aasta sügisel. – *Hirundo*, 28
- Ellermaa, M., Lindén, A.** 2015. Sügisränne põõsaspeal 2014. aastal. – *Hirundo*, 28, 20–49
- Ellermaa, M., Pettay, T.** 2005. Põõsaspean niemen arktinen muutto syksyllä 2004. – *Linnut vuosikirja*, 2005, 99–112
- Ellermaa, M., Pettay, T., Könönen, J.** (2010a) Peatuvad veelinnud Põõsaspeal 2009. aasta sügisel. – *Hirundo*, 23, 67–70.
- Ellermaa, M., Pettay, T., Könönen, J.** (2010b) Sügisränne Põõsaspeal 2009. aastal. – *Hirundo*, 23, 21–46.
- Kuresoo, A., Luigujõe, L.** 2008. Haapsalu-Noarootsi projektialal ning Neugrundi madalal talvituvate, sulgi ning kevad- ja sügisrändel peatuvate veelindude arvukus ja levikumuster. Eesti Maaülikooli Põllumajandus- ja Keskkonnainstituut, Tartu
- Luigujõe, L., Auninš, A.** 2016. Talvituvate lindude rahvusvaheline lennuloendus.
- Martin, G.** 2008. Nõva-Osmussaare hoiuala merepõhja elupaikade inventuur. Aruanne. TÜ Eesti Mereinstituut. Tallinn
- Ojaste, H.** 2004. Püramiid-koerakäpa kaitse tegevuskava
- Ojaste, I.** 2002. Hea linnupaik – Riguldi (Haversi) rand. – Linnurada 1/2002
- Orav-Kotta, H.** 2008. Seiremetoodika koostamine merekeskkonna seisundi hindamiseks AEWA projektialal. TÜ Eesti Mereinstituut
- Nõva-Osmussaare linnuala** valitud linnuliikide inventuur 2012. aastal ning linnuala haudelinnustiku arvukushinnangud. 2012. Koost.: R. Nellis. Läänemaa Linnuklubi.
- Vetemaa, M.** 2008. Osmussaare piirkonna kalastiku uuring. Tartu

LISAD

LISA 1. VÄLJAVÕTE HOIUALADE MÄÄRUSEST

<https://www.riigiteataja.ee/akt/106042018006?leiaKehtiv>

Vabariigi Valitsuse 28. veebruari 2006. a. määrus nr 59

Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne maakonnas

§ 1. Lääne maakonnas kaitse alla võetavad hoiualad ja kaitse alla võtmise eesmärk

(1) Lääne maakonnas võetakse kaitse alla järgmised hoiualad:

8) Nõva-Osmussaare hoiuala, mille kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – veealuste liivamadalate (1110), liivaste ja mudaste pagurandade (1140), laiade madalate lahtede (1160), karide (1170), väikesaarte ning laidude (1620), rannaniitude (1630*), püsitaimestuga liivarandade (1640), kadastike (5130), lubjarikkal mullal kuivade niitude (6210) ning alvarite (6280*) kaitse ning II lisas nimetatud liikide ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ I lisas nimetatud liikide ning I lisas nimetamata rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Liigid, kelle elupaika kaitstakse, on merivart (*Aythya marila*), aul (*Clangula hyemalis*), mustvaeras (*Melanitta nigra*), sõtkas (*Bucephala clangula*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), hahk (*Somateria mollissima*), jääkoskel (*Mergus merganser*), rohukoskel (*Mergus serrator*), mustlagle (*Branta bernicla*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*), kõre (*Bufo calamita*), hallhüljes (*Halichoerus grypus*), nõmmnelk (*Dianthus arenarius* ssp. *arenarius*) ja soohiilakas (*Liparis loeselii*);

<https://www.riigiteataja.ee/akt/109102018013?leiaKehtiv>

Vabariigi Valitsuse 16. juuni 2005. a. määrus nr 144

Hoiualade kaitse alla võtmine Harju maakonnas

§ 1. Harju maakonnas kaitse alla võetavad hoiualad ja kaitse alla võtmise eesmärk

(1) Harju maakonnas võetakse kaitse alla järgmised hoiualad:

10) Nõva-Osmussaare hoiuala, mille kaitse-eesmärk on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisa elupaigatüübi – veealused liivamadalad (1110) ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ I lisas nimetatud linnuliikide ning I lisas nimetamata rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Liigid, kelle elupaika kaitstakse, on: merivart (*Aythya marila*), mustlagle (*Branta bernicla*), sõtkas (*Bucephala clangula*), aul (*Clangula hyemalis*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), mustvaeras (*Melanitta nigra*), jääkoskel (*Mergus merganser*), rohukoskel (*Mergus serrator*) ja hahk (*Somateria mollissima*);

LISA 2. VÄLJAVÕTE NATURA KORRALDUSEST

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k "Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri" lisa 1

1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide elupaikade kaitseks asutatud linnualade nimekiri.

35) Nõva-Osmussaare linnuala (EE0040201) Lääne ja Harju maakonnas: liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on nõmmekiur (*Anthus campestris*), merivart (*Aythya marila*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), mustlagle (*Branta bernicla*), kassikakk (*Bubo bubo*), sõtkas (*Bucephala clangula*), öösorr (*Caprimulgus europaeus*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), soo-loorkull (*Circus pygargus*), aul (*Clangula hyemalis*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), mustvaeras (*Melanitta nigra*), jääkoskel (*Mergus merganser*), rohukoskel (*Mergus serrator*) ja hahk (*Somateria mollissima*);

2. Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud loodusalade nimekiri.

260) Nõva-Osmussaare loodusala (EE0040201) Lääne ja Harju maakonnas: I lisas nimetatud kaitstavad elupaigatüübid on veealused liivamadalad (1110), liivased ja mudased pagurannad (1140), rannikulõukad (*1150), laiad madalad lahed (1160), karid (1170), esmased rannavallid (1210), püsitaimestuga kivirannad (1220), merele avatud pankrannad (1230), väikesaared ning laiud (1620), rannaniidud (*1630), püsitaimestuga liivarannad (1640), eellited (2110), valged luited (liikuvad rannikuluitid – 2120), hallid luited (kinnistunud rannikuluitid – *2130), rusked luited kukemarjaga (*2140), metsastunud luited (2180), luidetevahelised niisked nõod (2190), vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), jõed ja ojad (3260), kadastikud (5130), kuivad niidud lubjarikkal mullal (*olulised orhideede kasvualad – 6210), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), lood (alvarid – *6280), sinihelmikakooslused (6410), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), siirde- ja õõtsiksood (7140), lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (*7210), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (*9010), vanad laialehised metsad (*9020), soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080), siirdesoo- ja rabametsad (*91D0) ning lammi-lodumetsad (*91E0);

II lisas nimetatud liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on saarmas (*Lutra lutra*), harilik võldas (*Cottus gobio*), jõesilm (*Lampetra fluviatilis*) ja nõmmnelk (*Dianthus arenarius* subsp. *arenarius*);

LISA 3. VÄLJAVÕTE LOODUSKAITSESEADUSEST

Looduskaitseeadus

Vastu võetud 21.04.2004

RT I 2004, 38, 25

§ 4. Kaitstavad loodusobjektid

(3) Hoiuala on elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused.

§ 14. Üldised kitsendused

(1) Kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ei või ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 5) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 6) lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda;
- 7) anda projekteerimistingimusi;
- 8) anda ehitusluba;
- 9) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist;
- 10) jahiulukeid lisasööta.

(2) Kaitstava loodusobjekti valitseja ei kooskõlasta käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevust ja muud tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(3) Kaitstava loodusobjekti valitseja võib käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevuste ja muude tegevuste, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajavad kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kooskõlastamisel kirjalikult seada tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(4) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevusi ei esitatud kaitstava loodusobjekti valitsejale kooskõlastamiseks või tegevustes ei arvestatud käesoleva paragrahvi lõike 3 alusel seatud tingimusi, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

§ 15. Liikumine kaitstaval loodusobjektil

(1) Kaitseala sihtkaitse- ja piiranguvööndis või hoiualal olevad või kaitstava looduse üksikobjekti juurde viivad teed ja rajad on päikesetõusust päikeseloojanguni avalikuks kasutamiseks ning nende olemasolu korral peab kinnisasja valdaja tagama nimetatud ajal inimeste juurdepääsu kaitstavale loodusobjektile.

§ 17. Kaitstaval loodusobjektil vajalik tegevus

(1) Kaitstava loodusobjekti poollooduslike koosluste esinemisaladel on vajalik nende ilmet ja liigikoosseisu tagav tegevus, nagu niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde

kujundamine ja harvendamine või raadamine, mille ulatus määratakse hoiualadel kaitsekorralduskavaga, teistel kaitstavatel loodusobjektidel kaitse-eeskirjaga.

§ 18. Loodushoiutoetus

(1) Kaitseala, hoiuala või püsielupaiga poollooduslike koosluste säilimiseks kaitse-eeskirjaga või kaitsekorralduskavaga määratud vajaliku töö tegemiseks makstakse loodushoiutoetust.

§ 21. Kaitstava loodusobjekti valitseja

(1) Kaitseala, hoiuala, püsielupaiga ja kaitstava looduse üksikobjekti valitseja on Keskkonnaamet (edaspidi *valitseja*).

§ 23. Kaitstava loodusobjekti tähistamine

(1) Kaitseala, hoiuala, kaitstav looduse üksikobjekt ja kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstav loodusobjekt tähistatakse nii, et kaitstava loodusobjekti asukohast looduses oleks võimalik mõistlikul viisil aru saada.

§ 32. Hoiuala

(1) Hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, kui see ei ole tagatud muul käesoleva seadusega sätestatud viisil.

(2) Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

(3) Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist.

(4) Metsaseaduse kohase metsateatise menetlemisel tuleb arvestada hoiuala kehtestamise eesmärki. Hoiuala valitseja võib kohustada:

- 1) tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal;
- 2) kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat.

(4¹) Kui kavandatav uuendusraie on kooskõlas käesoleva paragrahvi lõigetega 2 ja 3, on hoiualal lubatud lageraie langi suurus kuni kaks hektarit ja laius kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit.

(5) Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise käigus või käesoleva seaduse §-s 33 sätestatud korras.

§ 33. Hoiuala teatis

(1) Hoiuala piires asuva kinnisasja valdaja peab esitama hoiuala valitsejale teatise järgmiste tegevuste kavandamise korral:

- 1) tee rajamine;
- 2) loodusliku kivimi või pinnase teisaldamine;
- 3) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine;
- 4) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine;
- 5) loodusliku ja poolloodusliku rohumaa ning poldri kultiveerimine ja väetamine;
- 6) puisniiduilmelisel alal asuvate puude raiumine;
- 7) maaparandussüsteemi rajamine ja rekonstrueerimine;
- 8) roo varumine.

(2) Teatis peab sisaldama kavandatud tööde kirjeldust, mahtu ja aega ning nende tegemiskoha skeemi.

(3) Teatis tuleb esitada hoiuala valitsejale vähemalt üks kuu enne tööde alustamist:

1) kohaletoomisega,

2) tähtkirjaga posti teel või

3) digitaalallkirjaga varustatud e-kirjaga.

(4) Teatis loetakse esitatuks postitempli või ajatempli järgi postitamise päeval või päeval, kui hoiuala valitseja on selle registreerinud.

(5) Ühe kuu jooksul teatise esitamisest arvates hindab hoiuala valitseja kavandatud tegevuse vastavust käesoleva seaduse §-s 32 sätestatud nõuetele. Hoiuala valitseja:

1) kinnitab teatise ja tagastab selle esitajale, kui kavandatud tööd on lubatud,

2) teatab teatise esitajale tingimused, mida järgides võib kavandatud töid teha või

3) keelab tööd, mis ohustavad hoiuala kaitstavate liikide või elupaikade soodsa seisundi säilimist, mille tagamiseks hoiuala on moodustatud.

(6) Hoiuala teatise vormi ning teatise kinnitamise, läbivaatamise ja tagastamise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega.

(7) Hoiualal ei kehti käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud teatise esitamise kohustus olemasoleva elamu õuemaal tehtavate tööde kohta.

LISA 4. VÄÄRTUSTE KOONDTABEL

JNR	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegur	Meede	Oodatud tulemus
Elustik					
2.1.1.1	Hallhüljes (<i>Halichoerus grypus</i>)	asurkond hoiualal on stabiilne, seisund soodne	Läänemere reostumine	mereseire. Kaitsekorralduskavaga liigi kaitseks eraldi tegevusi ette ei nähta	asurkond hoiualal on stabiilne, seisund soodne
2.1.2.1	Merikotkas (<i>Philomachus pugnax</i>)	HA on merikotkale sobiv toitumisala	merereostus on potentsiaalne ohutegur	mereseire. Kaitsekorralduskavaga liigi kaitseks eraldi tegevusi ette ei nähta	HA on merikotkale sobiv toitumisala
2.1.2.2	Vööt-põõsalind (<i>Sylvia nisoria</i>)	vähemalt 8 pesitsevat paari	sobivate elupaikade vähenemine niidualade taastamisega on potentsiaalne ohutegur	kadastike säilitamine liitusega vähemalt 30%, soovitatavalt 50%	vähemalt 8 pesitsevat paari
2.1.2.3	Punaselg-õgija (<i>Lanius collurio</i>)	vähemalt 23 pesitsevat paari	sobivate elupaikade vähenemine niidualade taastamisega on potentsiaalne ohutegur	kadastike säilitamine liitusega vähemalt 30%	vähemalt 23 pesitsevat paari
			poolavatud maastike kinnikasvamine niidualade hoolduse lõppemisel on potentsiaalne ohutegur	niidualade hoolduse jätkamine	
2.1.2.5	Rändel peatuvad ja talvituvad linnud	läbirändavate ja talvel peatuvate veelindude arvukus on stabiilne või suureneb (tabel 4); üle 2 miljoni veelinnu rändel	potentsiaalseks ohuteguriks on merereostus ja toitumistingimuste halvenemine veelindude peamistes koondumiskohtades	merereostuste tulemuslik avastamine, valmisolek õlireostuse likvideerimiseks ning kaasaegse meetodikaga rändeloendused;	läbirändavate ja talvel peatuvate veelindude arvukus on stabiilne või suureneb (tabel 4); üle 2 miljoni veelinnu rändel
			jaht ja rändeaegne häirimine Haversvi rannas Riguldi jõe suudmealal	lindude häirimise vältimiseks tuleb Haversvi rannikul kehtestada jahipiirang rände tippajal 20 augustist kuni 10. septembrini	
			toitumisalade rannaniitude roostumine ja võsastumine	jätkata kasutusel olevate rannaniitude hooldamist, karjatamist ja taastada kasutusest väljasolevaid niidualasid	
2.1.3.1	Kõre (<i>Bufo calamita</i>)	asurkond säilinud ja stabiilne	rannaniitude hoolduse kõre elupaigaks ebapiisav kvaliteet	rannaniitude hoolduse karjatamise jätkamine ja kvaliteedi parandamine; vajalik suurendada karjatamiskoormust	edukas sigimine ja stabiilse asurkonna kujunemine, mis hõlmab ka rannaniite
			Hara kõre asurkonna elupaiga kinnikasvamine	karjatamise jätkamine ja vajadusel niitmine ning võsa ja roo eemaldamine nii Hara kõre PEP-s kui piirneval	

				rannaniidul; töid PEP-s kavandatakse liigi tegevuskavaga	
2.1.4.1	Harilik võldas (<i>Cottus gobio</i>), jõesilm (<i>Lampetra fluviatilis</i>)	harilik võldas ja jõesilm asustavad püsivalt rannikumerd	merekeskkonna ökoloogilise seisundi halvenemine jõesilmu elupaigaks olevate vooluveekogude hüdro-morfoloogilise seisundi halvenemine	ei ole lokaalseid kaitsemeetmeid nende liikide kaitseks võimalik rakendada Riguldi jõe suudmeosas puhastamine setetest	harilik võldas ja jõesilm asustavad püsivalt rannikumerd
2.1.5.1	Soohiilakas (<i>Liparis loeselii</i>)	säilinud soohiilaka elujõuline populatsioon, kasvukohad vähemalt 0,3 ha, seisnd on vähemalt hea	kasvukohtade roostumine ja võsastumine karjatamise lakkamisel	alade hooldamine, karjatamine koormusel, mis ei lõhu niiduala pinnast	säilinud soohiilaka elujõuline populatsioon, kasvukohad vähemalt 0,3 ha, seisnd on vähemalt hea
2.1.5.3	Püramiid-koerakäpp (<i>Anacamptis pyramidalis</i>)	säilinud püramiid-koerakäpa elujõuline populatsioon ja liiki esineb ohtralt	kasvukoha kinnikasvamine - võsastumine hoolduse lõppemisel õitsvate taimede korjamine on potentsiaalseks ohuteguriks	valgustingimuste parandamine kasvukohtades (niitmine, võsa raiumine, männinoorendike harvendus- ja valgustusraie) teavitamine	säilinud püramiid-koerakäpa elujõuline populatsioon ja liiki esineb ohtralt
Kooslused					
2.2.1.1	Veealused liivamadald (1110)	inimetegevusest mõjutamata kogupindalaga vähemalt 4320 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud	merereostus on potentsiaalseks ohuteguriks suuremahulised (veeteede, sadamakohtade) süvendustööd ja kaadamine on potentsiaalseks ohuteguriks	mereseire; õlireostuse seire ja tõrje võimekuse arendamine keskkonnamõjude hindamine merealal elupaigatüüpide esinemisalal ja nende lähistel kavandatud süvendus-, kaadamis- ja muude ehitustööde eel. Lubada ei saa tegevusi, mis võivad elupaigatüpe kahjustada	inimetegevusest mõjutamata kogupindalaga vähemalt 4320 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud

			eutrofeerumisest ja karjatmise puudumisest tingitud randade kinnikasvamine	karjatamise taastamine kinnikasvanud rannaaladel ja hooldus taastatud rannaaladel	
2.2.1.2	Liivased ja mudased pagurannad (1140)	vähemalt 600 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud.	Vt 2.2.1.1	Vt 2.2.1.1	vähemalt 600 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud.
2.2.1.3	Laiad madalad lahed (1160)	kogupindalaga 30 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud	Vt 2.2.1.1	Vt 2.2.1.1	kogupindalaga 30 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud
2.2.1.4	Karid (1170)	inimetegevusest mõjutamata kogupindalaga vähemalt 2240 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud	Vt ka 2.2.1.1 avamere tuuleparkide rajamine on karidele potentsiaalseks ohuteguriks	Vt ka 2.2.1.1 keskkonnamõjude hindamine merealale elupaigatüüpide esinemisalale ja nende lähistelev kavandatud ehitustööde eel. Lubada ei saa ehitisi, mis võivad elupaigatüüpe kahjustada	inimetegevusest mõjutamata kogupindalaga vähemalt 2240 ha, vesi pole reostunud ja elustik vaesunud
2.2.2.1	Väikesaared ja laiud (1620)	inimetegevusest rikkumata kogupindalaga vähemalt 5 ha, elustik pole vaesunud	merereostus on potentsiaalseks ohuteguriks	mereseire; õlireostuse seire ja tõrje võimekuse arendamine	inimetegevusest rikkumata kogupindalaga vähemalt 5 ha, elustik pole vaesunud
			kinnikasvamise (roostumine, võsastumine) ja selle tõttu elustiku vaesumine	niidukoosluste hooldus laidudel, pilliroo ja kõrgrohustu niitmine	
2.2.2.2	Rannaniidud (1630*)	vähemalt 200 ha, millest 80 ha on väga A-esinduslikkusega ja ülejäänud 120 ha B	roostumine/võsastumine ja elustiku vaesustumine karjatamise lõppemisel	järjepidev hooldus, hooldusest väljas olevate niidualade taastamine	vähemalt 200 ha, millest 65 ha on A-esinduslikkusega, 120 ha B ja ülejäänud 15 ha C-esinduslikkusega
2.2.2.3	Püsirohttaimestuga liivarannad (1640)	soodsas seisundis vähemalt 7 ha	roostumine ja elustiku vaesustumine karjatamise lõppemisel	hooldus koos piirnevate rannaniitudega	soodsas seisundis vähemalt 7 ha
2.2.2.4	Kadastikud (5130)	A- ja B-esinduslikkusega vähemalt 21 ha	kadastike tihenemine ja koosluse vaesustumine	kadastikud tuleb lehtpuuvõsast puhastada, samuti hõrendada kadakate liituvust nii, et kadakas ei kataks üle 2/3 niidust; järgnev karjatamine	A- ja B- esinduslikkusega vähemalt 4 ha, 17 ha C-esinduslikkusega

				lubada võib ehitustegevust aladel, kus ei esine kaitstavaid koosluseid või erandina kaalutletud vajadusel elupaigatüübil juhul, kui ehitustegevuse puhul on välistatud oht elupaigatüübi hävimiseks või kahjustamiseks	
				ehitamine on potentsiaalne ohutegur	
				ehitamine on potentsiaalne ohutegur	
2.2.2.5	Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*)	A-esinduslikkusega 7 ha, B 1 ha	kinnikasvamine, võsatumine ja elustiku vaesestumine karjatamise lõppemisel	kasutuses olevate niitude järjepidev hooldus, vähemesinduslike niidualade taastamine ja jätkuv hooldamine	A-esinduslikkusega 2 ha, B 5 ha, C 1 ha
2.2.2.6	Lood (6280*)	B-esinduslikkusega 0,1 ha	Vt 2.2.2.5	Vt 2.2.2.5	B-esinduslikkusega 0,1 ha
2.2.2.7	Sinihelmikakooslused (6410)	A-esinduslikkusega 3 ha, B 2 ha	roostumine, võsatumine ja elustiku vaesestumine karjatamise lõppemisel	kasutuses olevate niitude järjepidev hooldus, vähemesinduslike niidualade taastamine ja jätkuv hooldamine	B-esinduslikkusega 4 ha, C 1 ha
Maastik, üksikobjektid					
2.3	Omussaare I rahnuderühm, Omussaare II rahnuderühm, Järvekivi	Omussaare I rahnuderühm, Omussaare II rahnuderühm, Järvekivi on säilinud ja eksponeeritud	Järvekivi ümbruse võsastumine ja vaadeldavuse halvenemine	rahnude vahetust ümbrusest vajadusel põõsaste eemaldamine	Omussaare I rahnuderühm, Omussaare II rahnuderühm, Järvekivi on säilinud ja eksponeeritud

LISA 5. LINDUDE ARVUKUS NÕVA-OSMUSSAARE LINNUALAL JA NÕVA-OSMUSSAARE HOIUALAL

Tumedas trükis on hoiuala eesmärk, hallil taustal loodusala eesmärk. Nõva-Osmussaare linnuala andmed on EOÜ 2016. a projekti “Natura 2000 võrgustiku linnualade linnustiku inventuurid ja standard-andmevormide kaasajastamine” aruandest (koost. J. Tuvi 2016).

Liik	Haudepaaride arv HA-l (keskkonna- registri andmed)	Peatuvate veelindude max päeva- summad (2014 sügis, Põõsaspea)	Loendatud rändlindude isendite arv (2014 sügis, Põõsaspea)	Mere- lindude talvine arvukus (2016 veebr- lennu loendus)	Rändel peatuvate kurvitsaliste max arvukus Riguldi- Haversvi rannikul (eElurikkus, registr. kuupäev)	Nõva- Osmussaare linnualal EOÜ 2016 Natura standard- andmebaasi täienduseks esitatud arvukus (p - paigalinnud, r – pesitsejad, c – rändel peatujad: tumedas trükis on toodud Nõva- Osmussaare HA-le seatud eesmärk
merikotkas <i>Haliaeetus albicilla</i>						p 1 paar
vööt-põõsalind <i>Sylvia nisoria</i>	8					r 40–50 paari
punaselg-õgija <i>Lanius collurio</i>	23					r 50–60 paari
nõmmelõoke <i>Lullula arborea</i>	-					r 20–30 paari
väiketüll <i>Charadrius dubius</i>	1	5			13 (15.07.2014)	r 3–5 paari c 17 is
liivatüll <i>Charadrius hiaticula</i>	2				550 (12.08.2016)	r 30–40 paari c 450 is
sookurg <i>Grus grus</i>	9	300				r 5–10 paari
randtiir <i>Sterna paradisaea</i>	4				10 (17.06.2017)	
rukkirääk <i>Crex crex</i>	1					r 10–20 paari
punajalg-tilder <i>Tringa totanus</i>	8				8 (15.07.2014)	r 30–40 paari c 15 is
suurkoovitaja <i>Numenius arquata</i>	?				56 (18.04.2016)	
ristpart <i>Tadorna tadorna</i>	1				36 (03.04.2015)	
merivart <i>Aythya marila</i>		75	48621			c 480 is r 1–2 paari
kirjuhakk <i>Polysticta stelleri</i>						c 11 is
aul <i>Clangula hyemalis</i>		15 000	282 945	4684		c 50 000 is

sõtkas <i>Bucephala clangula</i>		670	28 577	415		c 3000 is
hahk <i>Somateria mollissima</i>		1 600	6 207			c 1600 is r 70–100 paari
jääkoskel <i>Mergus merganser</i>		9	1 006	kosklad 626		c 400 is r 40-60 paari
rohukoskel <i>Mergus serrator</i>		230	21 124			c 230 is r 15–20 paari
mustlagle <i>Branta bernicla</i>		135	28 722			c 160 is
tõmmuvaeras <i>Melanitta fusca</i>		230	74 364			c 230 is
mustvaeras <i>Melanitta nigra</i>		3 500	854 185	148+ vaerad 3		c 3500 is r 20–40 paari
öösorr <i>Caprimulgus europaeus</i>						r 20–30 paari
kassikakk <i>Bubo bubo</i>						p 2–3 paari
laanepüü <i>Bonasa bonasia</i>						p 5–10 paari
soo-loorkull <i>Circus pygargus</i>						ettepanek kustutada eesmärkidest
must-toonekurg <i>Ciconia nigra</i>						r 1 paar
nõmmekiur <i>Anthus campestris</i>						r 1–2 paari
punakurk-kaur <i>Gavia stellata</i>			17 155			c18 is
järvekaur <i>Gavia arctica</i>			5758			c 15 is
kühmnokk-luik <i>Cygnus olor</i>		45	817	luiged 114		5–10 paari c 60 is
laululuik <i>Cygnus cygnus</i>		20	723			c 70 is
väikeluik <i>Cygnus columbianus bewickii</i>			193			c 20 is
suur-laukhani <i>Anser albifrons</i>		48	4 718			c 50 is
hallhani <i>Anser anser</i>			355			r 5–10 paari c 30 is
rabahani <i>Anser fabalis</i>			1 131			
valgepõsk-lagle <i>Branta leucopsis</i>		247	118 877			c 250 is
ristpart <i>Tadorna tadorna</i>						c 50 is
viupart <i>Anas penelope</i>		760	56 439			c 600 is
soopart <i>Anas acuta</i>		179	12 493			c 40 is
rägapart <i>Anas querquedula</i>						r 1–2 paari c 12 is

rääkspart <i>Anas strepera</i>						c 20 is
piilpart <i>Anas crecca</i>						c 1200 is
punapea-vart <i>Aythya ferina</i>		1	141			r 15–20 paari
tuttvart <i>Aythya fuligula</i>		18	17 605			r 30–50 paari c 80 is
väikekoskel <i>Mergellus albellus</i>		2	828			
tuttpütt <i>Podiceps cristatus</i>		99				r 2–3 paari c 100 is
sarvikpütt <i>Podiceps auritus</i>		4				
hallpõsk-pütt <i>Podiceps grisegena</i>		118				c 120 is
kormoran <i>Phalacrocorax carbo</i>		400				c 300 is
hallhaigur <i>Ardea cinerea</i>						c 200 is
merisk <i>Haematopus ostralegus</i>		4				r 15–20 paari c 45 is
roo-loorkull <i>Circus aeruginosus</i>						r 3–5 paari
rooruik <i>Rallus aquaticus</i>						r 1–3 paari
Täpikhuik <i>Porzana porzana</i>						r 5–10 paari
lauk <i>Fulica atra</i>						r 10–15 paari
tundrarüdi <i>Calidris alpina</i> <i>subsp. Alpine</i>					550 (31.07.2015)	
mudatilder <i>Tringa glareola</i>					250 (15.07.2014)	
plüü <i>Phuivialis squatarola</i>						c 20 is
kiivitaja <i>Vanellus vanellus</i>					175 (05.08.2014)	r 10–15 paari c 170 is
kivirullija <i>Arenaria interpres</i>						r 1–2 paari
niidurüdi <i>Calidris alpina</i> <i>schinzii</i>						r 2–3 paari c 1300 is
väikerüdi <i>Calidris minuta</i>					160 (18.08.2016)	c 150 is
suurrüdi <i>Calidris canutus</i>					110 (05.06.2014)	c 260 is
leeterüdi <i>Calidris alba</i>						c 20 is
värbrüdi <i>Calidris temminckii</i>						c 180 is
kõvernokk-rüdi <i>Calidris ferruginea</i>					80 (12.08.2016)	c 60 is

tutkas <i>Philomachus pugnax</i>						c 300 is
plütt <i>Limicola falcinellus</i>					105 (30.05.2017)	c 110 is
rüüt <i>Pluvialis apricaria</i>					6 (09.09.2018)	
suurkoovitaja <i>Numenius arquata</i>					56 (18.04.2016)	r 10–15 paari c 16 is
väikekoovitaja <i>Numenius phaeopus</i>					17 (27.04.2017)	
vihitaja <i>Actitis hypoleucos</i>					45 (5.08.2014)	c 15 is
tumetilder <i>Tringa erythropus</i>					40 (11.06.2016)	c 30 is
mudatilder <i>Tringa glareola</i>						c 450 is
heletilder <i>Tringa nebularia</i>					40 (5.08.2014)	c 120 is
metstilder <i>Tringa ochropus</i>					6 (27.06.2018)	
veetallaja <i>Phalaropus lobatus</i>						c 110 is
vöotsaba-vigle <i>Limosa lapponica</i>					25 (08.08.2017)	c 30 is
plüü <i>Pluvialis squatarola</i>					20 (10.08.2016)	
värbrüdi <i>Calidris temminckii</i>					20 (08.08.2017)	
sinikael-part <i>Anas platyrhynchos</i>	120	4472			800 (21.10.2014)	r 60–90 paari C 800 is
viupart <i>Anas penelope</i>					600 (24.09.2014)	
piilpart <i>Anas crecca</i>	10	25 942			300 (16.08.2012)	r 5–10 paari
luitsnökk-part <i>Anas clypeata</i>	40	4808			55 (18.08.2015)	r 10–15 paari
rääkspart <i>Anas strepera</i>	3	392			28 (05.05.2017)	r 2–4 paari c 60 is
tutt-tiir <i>Sterna sandvicensis</i>						c 40 is
jõgitiir <i>Sterna hirundo</i>					30 (30.06.2016)	r 5–10 paari c 130 is
randtiir <i>Sterna paradisaea</i>					10 (17.06.2018)	r 50–100 paari c 40 is
hänilane <i>Motacilla flava</i>					30 (25.08.2015)	r 5–10 paari
naerukajakas <i>Larus ridibundus</i>						r 50–100 paari c 2300 is
kalakajakas <i>Larus canus</i>						r 100–120 paari c 1500 is
alk <i>Alca torda</i>						c 6 is
krüüsel <i>Cepphus grylle</i>						c 4 is

LISA 6. NÕVA-OSMUSSAARE LOODUSALA KAITSE-EESMÄRGIKS OLEVATE LOODUSDIREKTIIVI ELUPAIGATÜÜPIDE KAITSE-EESMÄRK (HA) KAITSTAVATEL ALADEL

LoD elupaigatüüp	Nõva-Osmussaare HA-I (ha)	Osmussaare MKA-I (ha)	Nõva LKA-I (ha)	Kokku LoA-I (ha)	Nõva-Osmussaare LoA kaitse-eesmärk (ha; Natura standardandmebaas)
veealused liivamadalad (1110)	4320			4320	1537
liivased ja mudaseid pagurannad (1140)	600			600	31
rannikulõukad (*1150)		vaja inventuur	17 (vaja inventuur)	?	40
laiad madalad lähed (1160)	30 (vaja inventuur)				39
karid (1170)	2240			2240	3
esmased rannavallid (1210)		7	5		28
püsitaimestuga kivirannad (1220),		63		63	61
merele avatud pankrannad (1230)		0,9 ha; 4 km ulatuses		0,9	3
väikesaared ja laiud (1620)	5			5	20
rannaniidud (1630*)	200	8		208	189
püsirohumaistuga liivarannad (1640)	7		41	48	54
eelluited (2110)			54 koos	54	26
valged luited (2120)			valgete luidetega		0
hallid luited (kinnistunud rannikuluided – 2130*)			31	31	30
rused luited kukemarjaga (2140*)			19	19	21
metsastunud luited (2180)			239	239	264
luidetevahelised niisked nõod (2190),			40	40	13
vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140)		vaja inventuur	33	?	34
jõesed ja ojad (3260)			2,6 (4,4 km)	2,6	1
kadastikud (5130)	21	32		53	28
kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210)					14
kuivad niidud lubjarikkal mullal (olulised orhideede kasvualad – 6210*)	8	74		82	19

liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	2, säilitatakse kui koerakäpa kasvuala	52		54	57
lood (alvarid) (6280*)	0,1	83		83	203
sinihelmikakooslused (6410)	5				0
niiskuslembesed kõrgrohostud (6430)		7	0,5	7	11
siirde- ja õõtsiksood (7140)			18	18	10
lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*)			34	34	73
liigirikkad madalsood (7230)		32	209	241	172
vanad loodusmetsad (9010*)			382	382	265
vanad laialehised metsad (9020*)		2	2,3	4	10
soostuvad ja soo- lehtmetsad (*9080)			143	143	8
siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)					6
lammi-lodumetsad (91E0*)			0,1	0,1	1

LISA 7. ETTEPANEKUD NÕVA-OSMUSSAARE HOIUALA KAITSE-EESMÄRKIDE JA KAITSEKORRA MUUTMISEKS

Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek muuta Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärke.

Linnuliigid

Arvata välja kaitse-eesmärkidest **nõmmelõoke** (*Lullula arborea*), keda hoiualal ei ole registreeritud ja kelle tüüpilisi elupaiku hoiualal ei ole. Linnualal tegatakse nõmmelõokese kaitse Nõva looduskaitsealal.

Taimeliigid

Arvata välja kaitse-eesmärkidest **nõmmnelk** (*Dianthus arenarius ssp. arenarius*), kelle kasvukohti hoiualal pole teada ja sobivad elupaigad liigile ala puuduvad. Nõmmnelgi kaitse loodusala tagatakse Nõva looduskaitsealal.

Lisada kaitse-eesmärgiks **püramiid-koerakäpp** (*Anacamptis pyramidalis*; II kaitsekategooria liik), kelle Mandri-Eesti ainsad populatsioonid asuvad Nõva-Osmussaare hoiuala piirides. 2017. aasta inventuuril registreeriti Hara lahe ida- ja kagurannikul 4 kasvuala kogupindalaga 3,75 ha.

LoD I lisa elupaigatüübid

Lisada kaitse-eesmärgiks **sinihelmikakooslused** (6410). Hoiualal on sinihelmikakooslusi 7,6 ha, millest 2018. aastal oli hoolduses 0,6 ha ja taastamisel 3 ha. Sinihelmikakooslused on Nõva-Osmussaare loodusala kaitse-eesmärk.

Ettepanekud kaitsekorra muutmiseks

Haversvi rannik Riguldi jõe suudmealal on üks tähtsamaid kurvitsaliste rändeaegseid peatuspaiku Eestis, kus juulis-augustis peatub korraga kuni 1000 kurvitsalist. Jaht ja rändeaegne häirimine on liikidele oluliseks ohuteguriks. Lindude häirimise vältimiseks tuleb rändeajal kogu Eesti mastaabis olulises kurvitsaliste peatumiskohas, milleks on ka Haversvi rand koos lähedal paiknevate laidudega, kehtestada jahipiirang rände tippajal 20 augustist (mil algab pardijaht) kuni 10. septembrini. Hoiuala kaitsereežiim ei võimalda praegu jahipiirangute seadmist, mistõttu on vajalik LKS-i muutmise või Haversvi rand võtta kaitse alla kaitsealana. Ettepanek kaitsekorra muutmiseks on toodud ka Eesti Ornitoloogiaühingu ja Keskkonnaõiguste Keskuse tehtud kaitstavate alade linnujahi analüüsis (2018) esitatud ettepanekutest linnujahi piiramiseks kaitstavatel aladel.

LISA 8. ULATUSLIKE LOODUSÕNNETUSTE LIKVIDEERIMINE JA METSAKAHJUSTUSTE LEVIKU TÕKESTAMINE PIIRANGUVÖÖNDIS JA HOIUALAL

Kaitstava loodusobjekti piiranguvööndis ja hoiualal üldreeglina lubatakse tegevusi, mille mõju objekti kaitse-eesmärgile on neutraalne või positiivne. Nendel aladel on tolereeritavad ka majanduslikel eesmärkidel tegevused viisil ja mahus, mis ei ole vastuolus kaitstava loodusobjekti kaitse-eesmärgiga. Paratamatult võib ette tulla ka olukordi, mida ei ole võimalik lahendada tavapäraselt selleks kasutatavate õigusnormide järgi (nt lageraiet oleks vaja teha suuremal alal, kui kaitsekord seda võimaldab). Tüüpilisteks sellisteks näideteks on loodusõnnetused metsamaal, nagu torm, tuli või ulatuslik metsakahjustuse levik, invasiivse võõrliigi levik jmt. Looduskaitse vaatevinklist vaadates on sellistel juhtudel tegemist metsa ökosüsteemile omaste protsessidega, milledesse pole vaja tingimata sekkuda, kuid mis maaomaniku vaatevinklist võib aga tähendada majanduslikku kahju. Lisaks esineb ka olukordi, kus mitte sekkumisega võivad kahjustused kanduda väljapoole kaitstavaid alasid: näiteks metsakahjurid võivad kaitsealalt levida majandusmetsadesse. Seetõttu peab kaitseala valitseja erandolukordades kaalume erinevaid huve ja otsima kompromisslahendusi.

Metsaseadus võimaldab loodusõnnetuste likvideerimiseks või metsakahjustuste leviku tõkestamiseks teha lageraiet või sanitaariaiet (kuni täiuseni 0,3). Kaitsealadel tuleb sealjuures arvestada ka kaitse-eeskirjaga seatud piirangutega (langi suurusele, täiussele vmt). Lisaks eelnevale on võimalik teha ka kujundusraiet, kui kaitsekorralduskava seda ette näeb.

Alljärgnevalt ongi toodud piiranguvööndis ja hoiualal rakendatavad kujundusraie põhimõtted, mida kasutatakse metsakahjustuste leviku tõkestamiseks ja ulatuslike loodusõnnetuste likvideerimiseks, kui neid erandolukordi ei ole võimalik lahendada kaitsekorraga ettenähtud metsamajandamise reeglite raames (lageraie või sanitaarraiena). Kujundusraie kooskõlastamine toimub kaitseala valitseja kaalutusotsuse alusel: kaitseala valitseja hindab kujundusraie teostamise vajalikkust ja kooskõla kaitse-eesmärgiga.

Kaitstava loodusobjekti valitseja võib lubada piiranguvööndis või hoiualal teha kujundusraiet, arvestades järgmisi põhimõtteid:

- 1) kahjustuste likvideerimine kiirendab kaitse-eesmärgi tagamiseks vajaliku uue metsapõlve teket või see pole vastuolus kaitse-eesmärgiga.
- 2) see on vajalik võõrliigi tõrjeks või metsakahjurite leviku tõkestamiseks kaitsealalt väljapoole.